

Hjalmar Söderberg

Det mörknar öfver vägen

En e-bok från Litteraturbanken.se (The Swedish Literature Bank), baserad på följande tryckta utgåva: Albert Bonniers förlag, Stockholm 1907.

SIBYLLANS GROTTA

- DET ÄR ett vackert par, sade major Vellingk till sin bordsgranne baron Grothusen, en kusin till den unga fästmon.

Grothusens något dimmiga ögon sökte kusinen:

- Ja, svarade han, Elsa är en söt flicka. Men Kalle Hennings kan jag inte yttra mig om. Om en karl är ful eller vacker förstår jag mig inte på.

Grothusen var själf en af de fulaste baroner i Sverge, och han visste det.

- Men hvad anses det egentligen att de skall gifta sig på? frågade majoren. De har ju ingenting. Och löjtnantslönen - - -

- Faster Olga ger dem femtonhundra om året, och Hennings lär ha en rik moster som skall ge honom lika mycket. Resten får väl löjtnantslönen fylla ut.

Bordet var dukadt på gårdsplanen under den stora susande linden. Sensommarens himmel var mäktigt och tindrande blå och utan moln, nu mot aftonen. Ett enstaka fågelpip blandade sig med bordsgästernas sorl och skratt.

- Egentligen tycker jag inte att man skulle äta i fria luften, sade majoren. Det blir fult med alla de upphettade ansiktena ute i skarpa dagsljuset.

Grothusen skrattade till, kort:

- Ja, du har dina ideer, du Fredrik, sade han. Du är egentligen en oförbätterlig gammal estetflabb. Men för resten har du rätt. Och vet du hvad - den vackraste människan här i sällskapet är alltjämt Olga. Trots sina femtio år.

Majoren nickade. Och det gick en stund innan han svarade - som om han talade för sig själf -:

- Ja. Hon är förtjusande. Kan aldrig bli annat. Aldrig, så länge hon lefver.

Och plötsligt rodnade han som en gosse. Han erinrade sig att han hade hennes dotter bredvid sig till höger. Och han visste att Nanny inte tyckte om att höra moderns skönhet berömmas.

- Mamma - det var Nannys tunna och litet skarpa röst - det var synd att du inte hörde hvad farbror Fredrik sade nyss.

Men hennes röst drunknade i sorlet. Modern hörde henne icke.

- Skål, lilla Nanny, sade majoren för att blidka henne.

- Farbror brukar ju säga att mamma »går i rococo» också, sade Nanny. Och det är den värsta stil jag vet.

- Nå, herregud, lilla Nanny. Hvar stil får väl gälla för sig själf. Och du går i en allvarligare stil, det vet jag ju.

Nanny hade inte ett drag från modern. Hon var inte ful, men hon var utan charme, och hon visste det. Hon närmade sig trettio år, och hennes läppar hade aldrig känt en kärlekskyss. Hon sökte sin tröst i religion och elakhet.

- Farbror tycker visst jag går i spetsbågstil, sade hon.

Ty hon kunde också vara elak mot sig själf.

Majoren var annars den i sällskapet som hon tyckte minst illa om, ty han var den ende - utom fästmannen - som inte hörde till slakten. Han var herrgårdens närmaste granne och umgängesvän.

Majoren visste inte hvad han skulle svara på det där om spetsbågstilen. Han fjällade tankfull sin kronärtskocka och teg.

Vid andra ändan af bordet satt gumman Düring och jämrade sig Öfver den moderna litteraturen. Hon var Olga Mertens svärmor från hennes första äktenskap med professor Düring, Nannys far. Men det visade sig, att hon med den moderna litteraturen menade ett par böcker af Alexander Kielland. Där hade hon stigit af tåget.

- Inte skall man skrifva böcker, när man har en så sorglig lifsåskådning, sade hon.

Olga Mertens skrattade - ett ungt och klingande skratt.

- Det har tant på sätt och vis rätt i, sade hon. Man skall lefva som man lär. Och predikaren, som skref att allt är fåfänglighet, borde inte ha skrivit det utan hängt sig i stället.

- Fru Düring har obetingadt rätt, sade majoren. Det har blifvit ett slags sport att skrifva böcker som kommer en att mista all aptit på lifvet. Det borde förbjudas att så där på förhand tala om för ungdomen hurdant lifvet är. Det är som att säga till en ung man, som skall ut i lifvet och göra sin lycka: du skall gå dit och dit; vägen är tråkig och besvärlig, men rätt vacker ibland, och när du kommer fram så blir du hängd.

- Å, Fredrik - det var Olga som svarade - tror du inte ändå att människornas aptit på lifvet beror på helt annat än hvad de läser för böcker? Inte bryr lifvet sig om böckerna.

Fästmannen och fästmön sutto tysta och litet stela och sade inte mycket. Deras tankar möttes under bordet.

Olga Mertens fortsatte - med sin mjuka, stilla röst:

- Har du inte märkt, Fredrik, att hvad som sägs och skrifs - det må vara dumt eller klokt, rätt eller orätt - så är det ändå alltsammans som en skrift i ett rinnande vatten. Det betyder ingenting. Tänk bara på den mest lästa och trodda bok som finns: Nya testamentet. Hvad går den ut på? Att detta lifvet är ingenting och det tillkommande allt. Inte sörja för morgondagen; inte så och inte skörda; kasta all sin omsorg på herren; ge allt det man äger åt de fattiga, inte låna ut pengar mot ränta, inte kräfva igen det som man lånat ut; inte hämnas en oförrätt; inte döma; inte motstå den som är ond. Tusenden läsa detta och tro det och betrakta det som guds ord. Men i deras lif sätter det inga spår.

Och om vår goda kyrkoherde Sundius skulle börja lefva efter evangeliets ord, skulle hela församlingen tro att han blifvit tokig. Hvad bryr lifvet sig om böckerna? Lifvet är kött och blod. Inte åsikter och tankar.

- Det var tusan hvad Olga har blifvit bibelsprängd, sade Grothusen.

- Ja - Olga log vemodigt - jag läser verkligen i bibeln ibland. Man hittar så mycket nytt där. Och då min kära Nanny på senare år knappt har gjort annat än grälat på mig om religionen, så har jag ju försökt sätta mig lite in i hvad det är frågan om.

Gumman Düring sade något som drucknade i sorlet. Men Nannys fräna röst skar igenom som en knif:

- Jag tror inte att du kan sätta dig in i det, mamma. Det ligger inte för dig. Du »går i rococo» du, som farbror Fredrik brukar säga. Och du har för resten lefvat i rococo också.

Hon ville med dessa ord anspela på det sakförhållandet att modern haft ett par tre älskare under tidernas lopp.

Det blef ett litet ögonblicks tystnad. Men pratet kom strax i gång igen. Det var gammal tradition inom släkten att uppfatta Nannys elakheter mot modern som små oskyldiga lustigheter. Olga själf märkte dem knappt. Hon lyssnade aldrig till dottern mer än med ett halft öra. Hon hade så litet intresse för henne. Egentligen tyckte hon mycket mera om brorsdottern, Elsa Grothusen, som hon hade haft i huset och varit som en mor för sedan hon blef föräldralös. Det pinade henne ofta att hon inte kunde hålla af sitt eget barn så mycket som hon borde. Men hon kunde inte hjälpa det. Och det gjorde henne så ondt om dottern, att hon hade fått en så mager och liten själ.

Elsa satt och lyssnade lite förströdt till sin vis à vis, brukspatron Mertens, en svåger till Olga. Brukspatronen var ledamot af första kammaren och åtnjöt stort anseende för sin förmögenhet och sina sunda åsikter. Han talade om maten och berömde den varmt.

- Vår goda Olga - sade han - vet hur en svensk herrgårdsmiddag skall vara.

Det var endast formellt han vände sig till Elsa med dessa ord, så att hon kände ingen skyldighet att svara utan böjde endast lätt på det fina unga flickhufvudet med det tunga bruna håret. Och hon hade knappt hört hvad han sade. Hon var så lycklig. Hon kände lyckan som en värme i hela kroppen, kände den så starkt att hon nästan blygdes. Hon var rädd att det kunde synas för mycket på henne. Plötsligt, utan att hon visste hvarför, kom hon att tänka på den, som hon hade kysst förra sommaren. Så underligt: han hette också Karl. Hon såg honom för sig som i en dimma, men mycket förminskad och aflägsen och otydlig. Egentligen såg hon bara hans mörkblåa kläder. Men hvad var det man talade om nu? Så, om krig. Det såg ut som om det skulle bli krig med Norge. Så otäckt! Och just nu, då hon hade blifvit förlofvad med en löjtnant ... Nej, något så förskräckligt kunde ju inte få ske ... Hon hörde gumman Düring säga:

- Jag för min del tycker att det är mest synd om de stackars hästarna, som måste vara med och pinas fast de alls inte kan förstå hvad det är frågan om.

Och hon hörde sin älskade svara och såg hans leende hvita tänder:

- Jag är rädd att kavalleristen för det mesta skulle bli bet på att upplysa sin häst om den saken. Det bästa är att inte veta hvad det är frågan om, utan bara gå på. Tänker man efter hvad det egentligen är frågan om, då kanske man mister lusten att vara med längre. Och då duger man ju inte till soldat.

Hon njöt af hvarje hans tonfall.

- Det är rätt, sade brukspatron Mertens. Bara gå på! Så skall en svensk soldat tala.

Han hade den egenheten att i allt som sades bara fästa sig vid det som slog an på honom. Det andra gick honom förbi.

Olga Mertens satt tyst och betraktade de bägge unga. En sekund vidgades hennes ögon - hungrigt. Så knep hon ihop dem igen till två smala strimmor, och hon kände dem beslöjas af en våt dimma. Hennes läppar rördes omärkligt, och hennes tanke hviskade ord som ingen hörde:

»Est-ce un souvenir, est-ce un rêve, Ce souffle ardent qui nous soulève? Je me souviens, je me souviens! Force et jeunesse! O joyeux biens! L'amour! l'amour! je me souviens!

- Å fan, sade brukspatron Mertens, spelar löjtnanten schack också? Då får vi lof att ta ett litet parti efter maten.

- Jag spelar mycket dåligt, svarade Karl Hennings. Om man vill lära sig spela schack ordentligt, får man lof att afstå från allt annat, kärlek och karriär och hela historien. Hela det så kallade lifvet.

- Det har jag inte märkt, svarade brukspatronen förvånad.

...Schack. Olga mindes sin man. Artur Mertens. Han spelade också schack. Och det var eget, hon mindes att han brukade säga alldeles detsamma: om man vill lära sig spela schack, då måste man ägna sig åt det helt och hållet. Men han spelade helst ensam med sig själf. Det fanns ju heller ingen där på trakten som kunde spela mot honom.

Det var henne så rent meningslöst obegripligt, hela spelet.

Och hennes tankar gingo vidare kring detsamma och detsamma: Artur. Hvar är han nu? Hur går hans dag och hans natt?

Han hade varit hennes sista kärlek. De hade lefvat några korta lyckliga år samman. Men det sista året satt han mest hela dagarna och spelade schack med sig själf.

...Tills han plötsligt en dag reste bort med en främmande kvinna.

Det var för sju år sedan.

»Hon» öfvergaf honom snart. Men han vände inte hem igen. Han reste och reste. Och han skref aldrig.

Hon visste inte hvar han fanns eller om han lefde. Men förra sommaren var det någon som hade sett honom i spelsalen i Ostende.

- Ja, sade Karl Hennings, Moltkes fälttågsplan var naturligtvis genialisk. Men den var i synnerhet mycket enkel. Den gick ut på »att uppsöka fienden och angripa honom hvar helst han kan påträffas».

- Poh! - det var Grothusen som exploderade - den planen kunde jag också ha hittat på!

- Jag citerar ordagrant, återtog Karl. Jag har själf sett dokumentet i en glasmontre i Potsdam.

Han rodnade litet då han sade detta. Ty han hade inte sett dokumentet, utan läst om det i en bok. Men det kunde ju vara detsamma.

- Naturligtvis, fortfor han, fanns det också en annan, mera detaljerad plan. Men den kunde inte följas. Den var byggd på den förutsättningen, att fienden skulle sköta sitt spel så klokt som möjligt. Men när i stället motsatsen inträffade, måste ju planen ändras.

Han märkte plötsligt att han lyssnade till sin egen röst som till ett tomt och främmande ljud. Han tyckte att allt omkring honom var så främmande. Han satt bland människor som han inte kände. Grothusen hade han ju träffat några gånger. Men han hade aldrig tänkt på att han skulle kunna komma att bli släkt med honom.

Det fanns ögonblick då till och med hans älskade plötsligt blef honom främmande. Det tyckte han var så hemskt. Ty han älskade henne. Och han ville älska henne.

Och han ville ha hem och barn. Ett rotfäste i lifvet. Det var längesedan han visste af något hem: hans föräldrar hade dött tidigt. Också däri såg han ett band mellan hans älskade och honom, att de bägge voro två föräldralösa barn.

Och han kände att han inte längre kunde lefva som hittills: utan kärlek. Det ledde till så mycket, som var fult. Han mindes sin »första kvinna». Det var en jungfru på ett inackorderingsställe, där han bodde det sista året han gick i skolan - han var aderton år. Hon var söt, och de brukade kyssas ibland. Det såg inte ut som han skulle komma stort längre med henne - hon tycktes ta det hela bara som lek och skämt. Tills hon slutligen - då han redan hade så godt som uppgifvit hela saken - en natt kom insmygande till honom alldeles af sig själf ...

- Ja - sedan blef det förstås en jäkla historia. Och henne gick det illa för, stackare. Men det måste det ju.

Och sedan dess hade han varit med om åtskilligt.

Å, hvad han var trött och led vid allt detta. Han ville ju ingenting hellre än att kunna få lefva vackert. Och han kände ett stort, ljusst lugn nu, när ändtligen kärleken hade kommit. Den rätta kärleken.

Som en blixtn hade den kommit ...

Brukspatron Mertens knackade i sitt glas. Han bad att få utbringa en skål för de nyförlovade. Det skulle inte bli något långt tal. Han afskydde långa tal.

Man lyssnade andaktsfullt.

Han ville likna kärleken vid det lekande skämtet. Men äktenskapet var livvets allvar. Ett äktenskap i kärlek, det är allvar och skämt i harmonisk enhet.

Han hade låtit sig berättas, att så att säga den första spiran till de båda ungas förbund hade knutits - helt nyligen - i den gamla, historiskt minnesrika staden Kalmar.

(Snälla Karl Johan, interfolierade Olga Mertens, hur bär du dig egentligen åt för att knyta en spira?)

Talaren trodde sig icke uttala något alltför dåligt omen, om han däraf tog sig anledning att jämföra de båda ungas förbund med Kalmarunionen. Den hade visserligen sina stormar. Men hvilket äktenskapligt förbund har inte det? Man måste likväl medgifva, att i dessa besynnerliga tider, då man gifter sig och skiljer sig som man byter om skjorta, måste det anses ganska vackert, om ett äktenskapligt förbund räcker lika länge som Kalmarunionen! Och han ville uttala den vissa förhoppningen, att det förbund, som nu stod i sin första knoppning, skulle komma att räcka ännu längre.

Från Kalmarunionen kunde talaren icke undgå att osökt komma in på den nyss så sorgligt och lättsinnigt sönderbrutna unionen mellan Sverge och Norge. Och han ville uttala sin lyckliga förvissning om att allas vår kära lilla Elsa skulle komma att bli en vida bättre och trofastare hustru för vännen Karl Hennings (han hade nyss lagt bort titlarna med honom) än Norge hade varit för Sverge. Och att Karl Hennings skulle bli en god och trofast make för lilla Elsa, därom äro vi alla - slöt talaren - redan förvissade. I ett äkta svenskt soldathjärta bor intet svek!

De nyförlofvades skål!

Skålen dracks under varm tillslutning. Händer trycktes, ansikten blossade af hjärtevärm och förlägenhet och godt vin.

Det blef en tystnad efter skålen. Olga Mertens bröt den:

- Jag tycker så mycket om att höra Karl Johan hålla tal, sade hon. Ofta har jag önskat att jag vore man. Men när jag hör Karl Johan hålla tal, då känner jag mig nöjd som det är.

Senatorn försjönk i ett stilla grubbel öfver dessa gåtfulla ord. Hans svägerska sade ibland saker som föreföllo honom underliga.

Men en charmant kvinna var hon, det stod fast. Och hans bror Artur hade burit sig åt som en svinpäls mot henne.

- Han är ju min bror, brukade han säga till henne, och därför att han är min bror, så håller jag af honom. Men en stor lutfisk är han, och det har han alltid varit.

Men han fick aldrig annat svar än en blick, som gick förbi honom ...

Han knackade åter i sitt glas och bad att på sina egna och öfriga gästers vägnar få tacka den älskvärda värdinnan för den, så väl hvad mat som dryck beträffade, utsökt goda välfägnaden.

*

Kaffet var serveradt på verandan.

Karl och Elsa stodo vid verandaräcket och sågo ut öfver parkens gulnande trädkronor.

Elsa tyckte, att farbror Karl Johan hade talat riktigt snällt och vackert.

Karl böjde på hufvudet. Och han smekte hennes hand.

Han tyckte egentligen inte så mycket om det där om Kalmarunionen. Han tyckte att det var att profanera något som ingen främmande borde få röra vid.

Men han sade ingenting. Stod bara och stirrade ut i rymden.

Herrgården och parken lågo högt, på en udde. Nedanför blånade Vettern. Och långt i norr stod Omberg som ett fjärran ljusblått moln.

Brukspatronen ville ha sitt parti. Artur Mertens' schackbord stod ännu i hans rökrum, som det stod den dag han reste. Men brukspatronen lät flytta det ut på verandan.

Nanny gick förbi och sade i förbifarten till Elsa:

- Kära Elsa, nu känner du dig väl riktigt lycklig? Fast du har då varit kär så ofta att du borde vara van vid att vara lycklig.

Och hon tillade, vänd till Karl Hennings:

- I vår familj springer kärleksbacillerna omkring som stora råttor. Jag är den enda som aldrig blir biten.

Majoren stod och talade med Olga Mertens. Han hade nyligen varit i Jönköping. Och han sade:

- Jag är ju inte annars vidare religiös. Men jag kunde inte låta bli att gå in och höra en gudstjänst i Viktor Rydbergs gamla kyrka. Och jag tänkte på »Träsnittet i psalmboken» och fick tårar i ögonen.

- Men det är synd, tillade han, att de ha farit så illa med Viktor Rydberg efter hans död. Slagit ihop honom till ett kolly med salig pastor primarius Fehr. »Fehr-Rydbergs minne». Och Fehr till på köpet först!

- Det är för välljudets skull, sade Olga.

- Men det är sant, Fredrik, fortfor hon, du kände ju honom? Georg Brandes skref, då han var död, att han var en så vacker man. Det kunde jag aldrig förstå, af porträtten. Eller var han det?

- Han var egentligen ingen vacker man, svarade Fredrik Vellingk. Men han var en vacker människa.

Brukspatronen hade den oturen att förlora sin dam redan i början af partiet. Men han tappade inte modet.

- Jag har gammalt krigarblod i mina ådror, sade han. Jag ger mig inte i första taget.

Han funderade länge. Så rockerade han. Men därvid råkade kungen olyckligtvis komma i schack. Karl Hennings tog den genast och stoppade den i byxfickan. Detta starka drag gjorde brukspatronen betänksam. Och efter att ännu en stund ha undersökt ställningens svårigheter, uppgaf han partiet.

Han var inte nöjd:

- Du har ett besynnerligt sätt att spela schack, min kära Karl, sade han. Dig vill jag inte spela med mera. Att bara ta och ta - det är ju inte att spela schack. Nej, man skall spela fint.

Det började skymma. Solen var borta. Vettern låg mörk och tyst.

Fredrik Vellingk svarade på något som Olga hade sagt. Hans röst var låg och darrade en smula:

- Ja, sade han, kärleken är som solskenet och som den himmelska nåden. Den faller på hvem som helst.

Han sade dessa bittra ord, emedan den kärlek, som han hade åtrått hetare än allt, hade fallit på andra men aldrig på honom.

Olga Mertens mötte icke hans blick. Hennes ögon irrade ut i det tomma.

- Kärleken - sade hon - är en vandringspokal. Från mun till mun. Många ha haft den. Ingen har ägt den.

Gumman Düring satt i en djup korgstol och sof. Hon drömde. Hon var ung nygift fru, det var kväll

och halfskunt, och hon stod vid toalettbyrån i sängkammaren och redde sitt hår för natten. Düring låg redan i den stora sängen och hvisslade en melodi ur Sköna Helena. »Kärlek måste vi ha, om än aldrig så litet.» Men då hon vände sig om för att stiga i bädden, hade sängen plötsligt blifvit så liten och trång och svart som sot. Och Düring låg så blek och stel och hvisslade inte mer.

Gumman Düring gnuggade sig i ögonen:

- Hvad är klockan? skrek hon.

Hon drömde alltid när hon sof. Men hon mindes aldrig hvad hon hade drömt.

*

Månen var uppe.

Man hade gått ner till stranden, några. Olga och Vellingk och de båda unga.

Vettern låg som ett strandlöst haf i måndiset, som dränkte Visingsö. Bara vatten och månljus. Ingenting annat - ingenting.

Den kunde i denna stund lika gärna vara Stilla oceanen.

Karl och Elsa stodo lite afsides. Han tog hennes hufvud mellan sina händer och kysste henne.

Och han sade - när de åter vaknade upp -:

- Minns du?

Hon mindes. Ångbåtsresan, Kalmar, mänskensnatten sedan ombord.

Karl Hennings hade varit i Köpenhamn ett par veckor på sommaren och tog hemvägen med ångbåt. I Ronneby hade Elsa kommit ombord. De kände hvarandra inte - hade aldrig sett hvarandra. Han hade strax gifvit akt på henne. Och hon kunde inte undgå att ibland möta hans blick, när de kommo att sitta midt emot hvarandra vid middagsbordet. Och han tyckte ett tag att hon såg på honom med en blick som han tydde ungefär så: Du är visst en snäll gosse. Vill du leka med mig? Efter middagen kommo de bägge af en slump att stå vid relingen - inte precis bredvid hvarandra, men inte heller så långt ifrån hvarandra - och stirra ned i vattnet. Han var barhufvad och blåsten lekte vildt i hans hår. Han märkte att hon ett tag såg på honom, förstulet. Han sade lågt, som för sig själf: Man blir yr i hufvudet af att stå så här och stirra. - Hon borde ju inte ha svarat något. Men hon svarade, lågt: Ja.

Så hade de blifvit bekanta.

I Kalmar skulle båten ligga flera timmar. De gingo i land för att gå och se på staden tillsammans. Ingen af dem hade varit där förr. De gingo omkring på gatorna bland de små gammaldags, lustiga husen. De hade ännu inte presenterat sig för hvarandra. De hade bägge en känsla af att det inte brådskade med det och att de kunde ha roligt tillsammans en stund utan att veta något om hvarandra. De kommo till det gamla slottet och gingo omkring på vallarna. Det var just i solnedgången. De sutto länge på den gamla fästningsvallen vid hafvet. De sutto där ännu sedan solen gått ner. Och de kysstes.

Det föll sig så naturligt.

- - - Och sedan hade de förstås presenterat sig för hvarandra.

Då kommo de underfund med att de hade gemensamma bekanta, och så hade de strax mycket mer att tala om med hvarandra.

Halfva natten hade de sedan suttit uppe på däck. Och månsken var det. Då också.

- - - Han kysste henne åter.

- Minns du?

- Jag minns.

- Kom - sade Elsa till Karl - kom, så skall jag visa dig »Sibyllans grotta».

Hon drog honom med sig.

Olga Mertens och Fredrik Vellingk kommo emot dem i måndimman.

- Hvart skall ni ta vägen, barn? frågade Olga.

- Till »Sibyllans grotta», svarade de bägge i munnen på hvarandra.

- Ja, den är ju alldeles här, sade Olga.

Det var bara ett par steg dit.

»Sibyllans grotta» var en grotliknande urholkning i strandväggen. Det var någon gammal historia förbunden med den, men ingen mindes den.

- Nu skall du vara sibyllan och spå oss, faster Olga, sade Elsa.

- Å herre gud, barn, sade Olga, har jag verkligen redan blifvit en gammal spåkåring? Ja, ja. Tiden går. Det är otroligt så den går. Och tröttnar aldrig.

- Den går ifrån oss, Olga, sade Vellingk.

- Ja, ja. Man orkar inte följa med. Och till sist vill man inte orka längre. Men hvad vill du att jag skall spå?

- Du skall spå oss olyckor, faster Olga, sade Elsa. För då kan jag vara viss om att de inte händer.

- Nå, så spår jag dig väl femton barn, att börja med.

- Fy, så oanständigt, sade Elsa. Kan du inte hitta på några smakfullare olyckor åt mig, lilla faster?

Ogla satt på en sten och stödde hufvudet i händerna. Hennes ögon följde ett ensamt seglande silfvermoln som dref genom rymden. Och hon sade:

- Du kan ju fråga mig, lilla barn. Så får vi se hvad jag kan hitta på för dumheter.

Karl och Elsa stodo framför henne hand i hand. Men hon såg förbi dem. Ut i det tomma. Ut i det kalla, grymma månljuset.

Elsa frågade:

- Säg mig då först och främst, Sibylla: älskar jag den här mannen?

Sibyllan nickade:

- Du älskar honom.

Elsa frågade åter:

- Älskar jag honom mycket?

Sibyllan svarade:

- Ånej, inte så värst. Du älskar honom så, som det passar sig för en ung flicka att älska. Det vill säga, du är glad åt att han älskar dig.

Elsa frågade:

- Kommer jag att älska honom ännu mer än nu?

- Mycket, mycket mera. Och allra mest kommer du att älska honom när den tiden kommer, då han inte mera älskar dig.

Den unga flickan brast i ett friskt, klingande skratt. Ty hon visste ju, att den tiden aldrig kunde komma.

Och Karl instämde i hennes skratt, med armen om hennes hals, och sade:

- Du tror alltså, Sibylla, att den tiden kommer?

Sibyllan svarade:

- Jag tror nästan det.

- Och när jag inte älskar henne mer - hans ögon logo mot hennes - så kommer jag kanske att hata henne?

- Du kommer inte att hata henne. Du kommer alltid att önska henne allt godt. Men du kommer att älska en annan.

Karl frågade, med låtsadt allvar i rösten:

- Säg mig, Sibylla, hvem kommer jag att älska då?

- Å, hvad vet jag ... Någon som ännu är en liten flicka och springer omkring i korta kjolar och plockar blommor på en äng. Och som i denna stund ligger och sover i en liten hvit bädd i månskenet, någonstans långt härifrån ...

Vattnet glittrade till under en vindil.

Karl sade:

- Och du tror, Sibylla, att jag kommer att älska henne mera?

Sibyllan böjde på hufvudet.

- Jag tror nästan det, sade hon. Den sista kärleken är alltid den största. Vet du inte det? Det trodde jag att man fick lära sig i skolan nu för tiden. Du kommer att älska henne så att du rent blir från

förståndet. Och hon kommer att suga allt blodet ur ditt hjärta. Och sedan, när ditt hjärta är alldeles tomt på blod, så vet hon förstås inte hvad hon skall göra med det längre. Och då kastar hon det för svinen. Och det kommer att kännas lite underligt för dig i början – att gå omkring utan hjärta. Men på längden mår du bara bra af det. För då kommer förståndet igen så småningom. Och så blir du major och öfverste och general och får stora vackra ordnar, och då blir du så glad. Och så skrattar du åt alltihop, och så dör du. Och sen så var det ingenting mer. Kom nu barn, så går vi in och tar en kopp te och en smörgås.

Hon reste sig.

Hon gick före med Fredrik Vellingk.

Han sade:

- Så styggt du skämtade nyss.

*

Karl och Elsa stodo kvar på stranden.

Hon höll hans högra hand mellan bägge sina händer och såg in i hans ögon. Och hon log då hon sade:

- Säg, Karl, skall det gå så för oss som faster Olga sade?

Han kysste henne och log. Det hade inte gjort det ringaste intryck på honom, alltsammans. Han mindes knappt hvad det var hon hade sagt. Han hade bara hela tiden stått och tänkt: Gumman är söt. Hon måste ha sett bra ut i sin ungdom.

Nu tänkte han på helt annat. Han stod och såg ut öfver det stora glittrande vattnet. Dimman lättade, och Visingsö steg upp ur vattnet. Den syntes helt nära. Månsilfret glimrade i ekarnas kronor.

Och han tänkte:

Detta är Vettern. Och där är Visingsö, och där är Omberg. Och här rundt omkring är Sverge. Sverge.

Hon frågade:

- Hvad tänker du på?

Han svarade, lågt:

- Jag tänker på mitt land. Jag vill tjäna mitt land.

Han drog henne till sig i en kyss.

- Och du, sade han, du skall vara min hjälp och mitt stöd. I alla eviga tider.

De stodo som sammangjutna i månskenet.

BLOM

EN BLÄNDANDE augustimorgon precis klockan åtta öppnades Långholmens portar för tre af anstaltens pensionärer, som där af olika anledningar hade tillbragt olika tidrymder, noggrant afpassade efter graden och beskaffenheten af deras i handling ådagalagda meningsskiljaktighet med det lagbundna samhället. De kände hvarandra icke, de hade ingen känsla af förbrödning genom gemensamma olycksöden, och de sade hvarandra hvarken godmorgon eller farväl.

Den, som kom först, var en undersätsig man med tjurpanna och grofva handleder. Han hade en mörk kväll öfverfallit en gammal arbetare, som han icke tyckte om, slagit ut några tänder på honom och sparkat honom i bröstet så att han hostade blod några dagar. Han hade fått en månad för öfvervåld, hvaraf ringa skada följt, och begaf sig skyndsamt till närmaste utskänkningsställe.

Därnäst kom en man, som hade bedragit ett opersonligt väsen med namn af bankbolag på en medelstor penningssumma. De tre månader, som han tillbragt inomhus, hade icke alltför mycket blekt hans friska punschhy. Han hade en välsittande mörkblå sommarkostym med smala hvita ränder; på fötterna hade han nya gula skor, i handen höll han en liten elegant nattsäck af samma färg som skorna, och han liknade närmast en handelsresande, som småhvisslande kommer ut från ett hotell. Han hvisslade likväl icke, men steg upp i en droska med uppslagen sufflett, under hvilken en svartklädd kvinna med bleka och förgrämda drag väntade honom, kastade en adress åt kusken och försvann i en dammsky.

Sist kom förre skrädderiarbetaren Blom, Oskar Valdemar Napoleon. Hans ansiktsfärg gick mera i grått, ty han hade med nio månader fått försona stölden af en till skyltning uthängd kavaj - det var nämligen andra resan. I högra bröstfickan hade han, utom prästbetyget med dess mindre smickrande anteckningar, en summa af åttio kronor, inlagda i ett blått kuvert jämte ett intyg från fängelsedirektören om godt uppförande på Långholmen.

Det var icke mycket för att vara resultatet af nio månaders arbete, men han hade ju också haft sitt uppehälle under tiden. För honom var det i alla fall en betydande summa, och den hade också varit en häfstång till många framtidsplaner, af hvilka de flesta hvilade på uppenbara osannolikheter, till många drömmar om ett nytt lif, om lycka och välstånd och allmän aktning, isynnerhet under dessa sista veckor, då han i betraktande af den snart förestående friheten varit förskonad från den förödmjukande slätrakningen och känt aktningen för sitt människovärde gro på nytt och växa i kapp med skäggstubben på öfverläpp och haka. Men nu, då han verkligen var fri och kände sommarmorgonens svala och lätta bris fläkta kring tinningarna och hörde suset i de stora träden, skötos alla dessa planer liksom af sig själfva en smula i bakgrunden, naturligtvis bara tills vidare, bara för några timmar eller kanske för en dag, och en enda stor lyckokänsla steg upp i honom och svepte in honom nästan som i en yrsel. Han var också mycket hungrig, ty han hade knappt rört Långholmsmaten denna sista morgon, och han tänkte med längtan och välbehag på en liten matservering vid Brännkyrkagatan, som han kände till sedan gammalt, och på en stor biffstek med lök och en eller kanske två buteljer öl - tänk, öl!

På Långholmsbron stod en ledig vaktkonstapel och metade mört på små saffranskolor. Blom stannade med armarna mot broräcket och såg på; det roade honom att låtsas som om han icke hade brådtom. Där nere i det lugna vattnets tjocka grönska, i skuggan under bron, gingo stora rödögda mörtar af och an kring fångvaktarens saffranskula, petade till den ett tag, vände tveksamt om och kommo tillbaka igen; då och då kom en och annan sarf med röda fenor och gullrygg, vackra fiskar, men litet leriga i smaken, och emellanåt blänkte också den breda silfversidan på en braxenpanka. På bägge sidorna af det smala Långholmsundet doppade stora lutande pilar sina grågröna blad i vattnet, och vassen vajade sakta för morgonvinden. Och i fonden, långt borta, stodo Stockholms kyrkor och torn i blått soldis, som ristade med en fin nål.

- Ja - sade Blom till konstapeln - nu skall man börja lefva igen.

- Ja, lycka till, Blom, svarade konstapeln utan att taga ögonen från flötet, som just tog ett dopp under vattenytan - det var napp, men fisken tog bara saffranskulan och lämnade kroken åt sitt värde.

En ångslup kom puttrande fram under bron, på väg till staden, och lade till vid bryggan näst invid. Blom kände sig ett ögonblick frestad att följa med, men kom strax tillbaka till sin första tanke, matstället vid Brännkyrkagatan, biffsteken, löken och ölet, sade adjö åt konstapeln och gick Långholmsgatan fram. Han kände sig af gammalt mest hemmastadd i denna utkant af Söder, mellan Skinnarviksbergen, Liljeholmsbron och Långholmen.

*

Då Blom mätt och belåten kom ut från sitt matställe, var hans första åtgärd att köpa en ny svart filthatt, ty den gamla gick alltför mycket i gulbrunt, och han hade en gång hört att hatten gör gentlemannen. Därefter gick han till närmaste rakstuga vid Hornsgatan och lät aflägsna skäggstubben från hakan och en del af kinderna, men behöll, utom mustascherna naturligtvis, ett par små polisonger vid öronen. Därefter gick han snedt öfver gatan till en kortvaruhandel, från hvilken han kom ut iförd en ren hvit krage, en blårandig nattkappa och en lysande ljusblå halsduksrosett. Några steg längre upp på gatan stannade han framför en fotografers skyltlåda och speglade sig i glaset. Han blef nästan rörd öfver den förvandling som han undergått. Och då han på en bandformig remsa, som pittoreskt slingrade sig fram mellan porträtten af jungfrur, sömmerskor, frälsningssoldater, beväringar och en präst med prästkrage, läste att han kunde få ett halft dussin kort i visitkortsformat för 2: 50, kände han en oemotståndlig frestelse att gå upp och låta fotografera sig. Dels var dagen betydelsefull för honom, så att det kort han nu tog kunde bli ett minne för lifvet, dels hade han också en mörk aning, som han dock sökte skjuta undan, om att det kanske kunde dröja länge innan han på nytt befann sig i ett skick lika värdigt att förevigas i bild. Han hade också låtit fotografera sig åtskilliga gånger förr, och han erinrade sig med välbehag den angenäma känsla han erfor af att se sitt jag så att säga i förädlad form, utan fläckar på rocken och störande ojämnheter i hyn, vackert slätkammadt och med ett värdigt, och sympatiskt uttryck. Han gick upp till fotografen, kammade sig omsorgsfullt framför en spegel och satte sig orörlig framför kameran med händerna på knäna.

- Blef det bra? frågade han, då sittningen var slut.

- Herrn kommer att se ut som en bankdirektör, svarade fotografen efter att ha kastat en blick på plåten.

Då han åter stod på gatan, kände han de goda föresatserna kalla med mera styrka och tydlighet än förut. Han borde gå ned till staden, söka upp ett par gudfruktiga och välvilliga personer som fängelsedirektören och pastorn gifvit honom anvisning på, söka arbete, skaffa sig ett billigt logis. Men det var ännu tidigt på dagen, urmakarens klocka där borta i hörnet visade icke fullt på tio, solen lyste så hjärtgripande på den blå himmeln och luften var ljum och stilla. Han kunde unna sig litet tid, han kunde gå ett slag utåt Liljeholmen, ut i skogen.

Ja, skogen, den hade han tänkt på många gånger, medan han satt inburad därborta bakom gallret.

Han hade vuxit upp i ett torp i en skogsbacke, en half mil söder om Stockholm. Då han hade gått och läst, blef han satt i lära hos en liten troende skräddare på Söder. Skräddaren var baptist; Blom blef också baptist och lät döpa om sig. Men då han sedan kom till en annan skräddare som tillhörde statskyrkan och flitigt missbrukade djäfvulens namn, domnade den nya tron så småningom bort. Han gjorde nya bekantskaper och blef fästman åt en halfgammal jungfru, som hade en sparbanksbok och

som gaf honom pengar. På detta sätt blef han van att roa sig, inte mycket, men likväl mer än hvad som är bra för fattigt folk. De vackra sommarkvällarna satt han ofta på Mosebacke eller i Strömparterren och drack punsch, ibland med fästmän, men ibland med en liten mörkhårig sömmerska, som han hade blifvit bekant med hos Tekla en eftermiddag, då hon hade kaffebjudning i jungfrukammaren. Hon hette Edit; hon hade ett stort, mörkt hår och en mycket röd mun. Hon gick långa tider utan arbete, men förstod alltid att reda sig ändå. Blom önskade ofta, att Teklas trofasta kärlek till honom tillika med hennes sparbanksbok genom något trolleri kunde öfverflyttas på Edit. Men Edits hjärta var obeständigt och aldrig att lita på, och sparbanksboken förblef Teklas. Nå, som det nu var, gjorde han sig i alla fall litet glädje både med den enas pengar och den andras röda mun.

Men så kom slutet. Skraddaren, som han arbetade hos, gjorde konkurs, och han stod utan arbete. Tekla lofvade att hjälpa honom och tog ut pengar från banken; han skulle få låna trettio kronor, tills han fick arbete. På kvällen, då han skulle få pengarna, tvang hon honom att stanna längre än han hade lust till. Och då han äntligen skulle gå och bara väntade på pengarna, bröt det löst. Hon var så mycket ursinnigare som hon måste tala mycket tyst, af fruktan att väcka herrskapet. Edit hade varit uppe hos henne på eftermiddagen, de hade kommit i gräl om någonting, och Edit hade talat om alltsammans med Blom, för att retas och skryta. Men Tekla var inte den som lät någon drifva med sig! Och hon kallade honom en fähund och mycket annat och viftade med de tre tiorna under näsan på honom och förklarade att han aldrig mer skulle få ett öre af henne. Då nappade han dem till sig med ett raskt grepp och gick sin väg. Han visste att hon inte vågade göra något väsen på natten, herrskapet kunde vakna.

Men nästa dag anmälde hon honom i polisen för stöld. Han nekade först, men erkände sedan och berättade förloppet. Målsägandens framställning af saken var emellertid helt annorlunda; de trettio kronorna hade legat på ett bord, han hade tagit dem utan att hon såg det, och hon hade aldrig lofvat honom dem. Det enda som blef fullt klart var, att han hade tagit dem.

Det var första resan.

Sedan hade han lefvat som det föll sig - haft arbete ibland, och ibland svultit och tiggt, tills han en kväll fick den idén att stjäla en kavaj på Österlånggatan för att undgå Svartsjö.

Han hade kommit ner på Liljeholmsbron. Mjölksurror skramlade och smålurfviga bondhästar stretade mödosamt med sina pinnkärror uppför det branta landfästet. Från de hundra fabrikskorstenarna kring Årstavikens stränder stego rökarna stilla och pelarrätt mot höjden som från ett Herren behagligt offer. Öfver järnvägsbanken rusade kontinentexpressen söderut med restaurangvagnen full af frukosterande resenärer med ansjovisar på gafflarna. Men i det lugna hörnet mellan stranden och bron simmade en ankfamilj af och an, några hvita, andra spräckliga med minnen från vildandens dräkt, och midt i flocken stod ankbonden på en flytande plank och sof på ett ben och med hufvudet under vingen.

Blom tog upp en skorpa som han tagit med sig från matstället vid Brännkyrkagatan, smulade sönder den och kastade ut smulorna åt ankorna. Det blef strax lifligare i flocken, till och med ankbonden lyfte hufvudet och öppnade ena ögat, men slöt det igen. Han var helt vit, och också det tillslutna ögonlocket var hvitt, så att Blom kom att tänka på de hemska, tomma marmorögon, som han hade sett på Nationalmuseum en söndag för många år sedan. De andra nappades om skorpsmulorna. En af dem hade fått fatt i en bit, som var för stor, hon doppade den i vattnet gång på gång för att blöta upp den och få sönder den; under tiden följde en annan oafbrutet med vaksamma ögon alla hennes rörelser, och då skorpbiten till sist slant undan hennes näbb, var den andra strax där och tog den. Det blef icke något slagsmål; den första nöjde sig med att i sin tur följa efter och vakta på ett tillfälle att få igen det förlorade.

Blom skrattade högt af förtjusning.

- Ja, det är rätt, tänkte han, den som har något skall passa på det han har, annars kommer en annan och tar det ...

Och han kände det nästan som en tröst att se det oskyldiga hvita djuret ostraffadt och alldeles naturligt utföra en handling, som på människornas språk kallas för stöld, och som han hade fått lida så mycket för.

Inifrån land kom en spräcklig anka simmande, lockad af skorpbitarna, i spetsen för en flock ungar, gråbruna, dunigt ludna och med små pärlklara, svarta råttögon. Ett par små flickor med böcker i händerna, på väg till skolan, stannade och betraktade dem med förtjusning och häpnad. - »Titta, är det råttor?» - »Nej, du ser väl att det är fåglar.» - »Tänk att de inte är rädda för vattnet!«

- Det är ankungar, upplyste Blom. Och han tillade i undervisande ton:

- Di ä skapta till att gå i vatten. Det är inte mera märkvärdigt att di går i vatten än att fiskarna simmar.

- Tänk! sade den största flickan.

Och de sprungo sin väg med små hopp.

Blom erinrade sig en saga, som han en gång hade läst i en skolbok, om en ful ankunge som blef förvandlad till svan. Han sökte efter en tillämpning på sig själf och fann den delvis i sin förvandling nyss på rakstugan och i kortvaruhandeln, men det föreföll honom inte fullt tillräckligt, och han mumlade för sig själf, medan han fortsatte öfver bron:

- Vänta, di ska få se! Vänta bara ...

Det var mycket varmt, och då han kom på andra sidan om bron, där nässlorna och kardborrarna stodo gråa af damm utmed väggkanten, tog han af sig kavajen, stack käppkryckan genom hängaren, slängde den öfver axeln och gick vidare utåt Liljeholmsvägen hvisslande på en munter melodi.

Ett stycke framför honom gick en ung kvinna med ett knyte i handen, och han skyndade på sina steg för att få se hur hon såg ut framifrån. Och då han kom henne närmare, stod hjärtat med ens nästan stilla i hans bröst, ty han tyckte att det var Edit. I detsamma vände hon sig om.

- Nej, se Valdemar!

Sedan det första uttrycket af öfverraskning väl försvunnit från hennes ansikte, smålog hon vänligt och tycktes icke obehagligt berörd af att se honom. Hon skulle gå till en bekant, som bodde litet längre bort, och de följdes åt. Han fann henne förändrad, fyligare än förr och rödare i hyn, som om hon hade druckit mycket öl. Hon frågade hvar han hade varit hela den långa tiden, som de icke hade sett hvarandra. Han kände en viss tillfredsställelse öfver att hon inte tycktes känna till hans »andra resa», och han improviserade något om en långvarig sjukdom och en tids kondition hos en skräddare i Södertälje.

Edit pratade oafbrutet. Hon talade om gemensamma bekanta och klagade öfver oförrätter, som hon hade lidit. Tekla hade varit allra värst emot henne. Men nu var hon gift med en renhållningskarl, som redan hade supit upp hennes pengar, och som slog henne hvar dag; och det var rätt åt henne. Hon berättade också en hel del om sig själf, men på ett sätt som knappt tycktes kunna göra anspråk på trovärdighet.

Blom lät henne prata och sade icke mycket själf. Han tänkte på de nio månader som han hade tillbragt i ensamhet.

Han drog henne sakta i armen och förde henne in på en gångstig, som ledde inåt skogen, och hon tystnade midt i sitt prat och följde honom utan att säga något. Stigen ledde i djup skogsskymning längs med ett staket och en häck, som hägnade om en enskild trädgård från hvilken några stora silfverpopplar bredde sina höga och vida kronor. Åt andra sidan reste sig en granskogsslutning med mossa och ormbunkar och mörka snår.

Öfver grantopparna seglade långsamt ett hvitt sommarmoln.

*

Blom vaknade vid att en stor regndroppe föll tungt på hans högra ögonlock. Han reste sig till hälften och gnuggade ögonen - hade han sofvit? Han var ensam, och det regnade. Det regnade icke mycket ännu; det var bara de första stora dropparna. Men det stod ett svart moln midt öfver honom ...

Hvar var Edit?

Han hade kastat sin kavaj med kappen ett stycke åt sidan; han gick upp och tog den på sig. Plötsligt kom det öfver honom en otäck tanke, och han tog ilsnabbt ett tag åt bröstfickan.

Den var tom. Det blå kuvertet var borta - kuvertet med pengarna, och med fängelsedirektörens rekommendationer.

Han kände det tjockt i halsen och tungt att andas.

En plötslig vindil sköt som en hvit blixtn genom silfverpopplarnas bladverk, och en rasande regnby piskade honom i ansiktet.

KINESEN

JAG VAKNADE i natt och kunde icke somna om. Det var icke mörkt och icke ljust i rummet, ty det var sommarnatt. Strimmor af mjölkaktigt ljus blandade sig med skuggornas bleka grå aska. Ljuset glimmade i prickar och gnistor och smala streck i spegeln på väggen och i hänglampans trekantiga mässingsstänger. Fönstret stod öppet. Jag hörde röster från gatan och ett kväfdt skratt. Mellan spjälgardinens ribbor, som äro gröna om dagen men nu voro svartgrå, lyste en röd stjärna. Jag tänkte, att det måste vara Mars. Det finns många röda stjärnor, men himlen var icke mörk nog för att en fixstjärna skulle kunnat lysa så starkt, och bland planeterna fanns ingen att gissa på mer än Mars.

Jag låg och vände på gamla tankar och minnen, några sorgliga, de flesta tomma på all mening. I mitt öra ringde en melodi som jag afskyr. Och jag tänkte:

- Det beror tydligen icke af vår vilja hvilka melodier som stiga upp i vår själ, eller om det stiger upp någon alls. Icke heller beror det af min vilja hvilken tanke som kommer, eller om det kommer någon alls. Och min vilja, beror då den af mig själf, af mitt medvetna jag? Den minst af allt. Jag vill mycket, som jag helst skulle vilja att jag icke ville - - -

Om jag kunde få sofva.

Stjärnan blänkte alltjämt matt och röd på den askgrå himlen. En gammal vers steg upp för mitt minne:

Människorna sitt lif evigt ensamma vandra. Liksom stjärnor de gå utan att möta hvarandra.

Hvar har jag den ifrån? Å, jag minns. Det är en kinesisk dikt af Li-Tai-Pe, »den odödlige som älskade att dricka». Han drack risbrännvin ur en porslinskopp. Han såg ofta för djupt i koppen. Och det blef hans död, ty en natt, då han hade tömt många koppar, snafvade han på landgången till sin Mæcenass' lustjakt och drunknade i Gula floden. Det var visst ungefär samtidigt med att Ansgarius predikade här i landet och vände litet på lifsvärdena ... Ja, herre gud hvad tiden går ...

Har jag känt någon kines? Nej - jo, det är sant, på en af de stora hotellrestaurangerna här i staden fanns det en gång en kines bland kyparna. Gud vet hur han hade kommit dit. Hans uppgift där var att tala engelska, men han talade också danska. Han var spensligt byggd och hade ett barnsligt ansikte. Hyn var blekbrun, och han erinrade rätt mycket om Choulalongkorn och hans siameser, som voro här 97. Han hade vackra, milda och kloka ögon. Men kring munnen låg det ett nät af dessa fina, senila rynkor och veck, som äro så karakteristiska för de gamla raserna i yttersta östern.

Det var vid tiden strax efter Mukdenslaget. Jag försökte inleda honom i frestelse genom att fråga: - Er De Japaner? Han svarade med en låg, mjuk röst och något religiöst i tonen: - Jeg er fød i Kina. - Och hvar där? - Sanghaj. - Så, Shanghai ...

Jag gaf akt på honom, då han serverade ett sällskap i närheten af mitt bord, några figurer ur första kammarn. Han gjorde ett förnämt intryck bredvid dem. Och jag måste skratta för mig själf, då jag såg deras tunga elefantkroppar, deras knöliga och uppsvällda ansikten och deras talgiga, färglösa ögon och tänkte på hur jag i skolan fick lära mig att det mänskliga skönhetsidealet representerades af den germanska rasen. Och det fanns intet tvifvel om att det fortfarande var dessa senatorers åsikt.

Men den lilla kinesen var omtyckt af gästerna och föremål för allmänt intresse och fick goda drickspengar, och när hans kamrater af arisk börd märkte det, blefvo de mycket gulare i ansiktet än han och kastade mycket snedare blickar på honom än han på dem, och en af de mest rasmedvetna stod i en vrå och knöt näfvarna under serveten och tycktes öfva sig i boxningsrörelser ...

Människorna sitt lif evigt ensamma vandra ...

Jag låg med slutna ögon för att få sofva, men en sval fläkt öfver ögonlocken tvang mig att öppna dem. En nattfjäril hade kommit in i rummet och genomkorsade en stund den askgråa skymningen med sin irrande flykt och blef sedan tyst och borta. Genom fönstret hördes en ensam drucken mans osäkra steg mot gatläggningen. Och stjärnan blänkte.

Jag låg och tänkte på den kända teleskopiska bilden af Mars med dess underliga nätverk af snörräta »kanaler» eller vegetationsbälten. Och jag visste, att i dessa räta linjer låg beviset för att planeten måste vara bebodd. Man vet af spektralanalysen att den består af ungefär samma ämnen som jorden. Men dessa ämnen bilda i sina naturliga bristningar, sprickor och konturer aldrig någonsin en rät eller något så när rät linje af någon större utsträckning. Ingen flod, ingen kust, ingen bergsrygg och intet naturligt vegetationsbälte bildar en rät linje. Den räta linjen är frambragt med konst; den är ett korrigerande af naturens nyck. Hvad kan det vara för varelser som vattna sina fält med dessa snörräta kanaler? Veta de kanske mer om vårt klot än vi om deras? Diktas kanske där i denna stund sånger som ge luft åt samma spleen som den kinesiska skalden kände för tusen år sedan? Tänktes kanske där för tio tusen år sedan de tankar, som i dag kallas nya och farliga hos oss? Det är tydligt

att där, liksom här, en djurart, en livsform måste ha tagit väldet öfver de andra för att kunna påtrycka det lilla klotet stämpeln af sin vilja och sina behof. Men har denna art någon likhet med människan? Eller är det kanske något slags jättemyror med starka sociala instinkter och långt drifven ingenjörskonst, men utan sinne för filosofi? Lefver och arbetar deras släkte i detta nu, eller har det kanske för längesedan dött ut och blott lämnat det mörka nätverket af vatten och grönska kvar i de röda sandöknarna som minne af sin korta tillvaro?

Onyttiga frågor. Den som kunde få sofva.

- - - Andra gången jag såg den lilla kinesen var en vild natt i det stora hotellkafét. Vi voro några stycken ur böckernas, pennans och ritstiftets värld. Markel var med, och han var drucken. Han talade filosofi med kinesen. Det faller af själft att den filosofi som en gammal Uppsalastudent, låt vara under inflytande af jästa drycker, kan tala med en kinesisk kypare, måste vara af den mest allmänt mänskliga art.

- Dear little Chinaman, sade han, hvad tänker ni om döden?

Man såg på kinesens ansikte, att han försökte dölja sin öfverraskning öfver en efter omständigheterna så besynnerlig fråga. Att tala om döden med en främling är i högsta grad oanständigt. Den främmande djäfvulen var synbarligen drucken och äfven i nyktert tillstånd en ohyfsad person. Dessa tankar sökte hans ansikte dölja, och han ville tydligen undandraga sig att svara på frågan. Men Markel upprepade den:

- Dear little Chinaman, du får djäflar och drakar inga dricks om du inte säger mig hvad du tänker om döden!

Kinesen smålog förbindligt, blek under det bruna. Han betänkte sig noga innan han svarade. I hans ansikte lästes ett fast beslut att icke säga det som han tänkte, utan det som kunde vara mest passande. Och därför gaf han slutligen det svar, som Kong-Fu-Tse en gång på samma fråga hade gifvit en lärjunge, och som han - kyparen - helt visst hade fått lära sig som litet barn i en småbarnsskola i Shanghai:

- Man vet ännu icke hvad lifvet är; hur skulle jag då kunna säga något om döden?

Detta svarade han artigt småleende, på en danska som redan började närma sig svenska. Och han läste upp det med snabb tunga, som ett svar ur katekesen, hvad det kanske också i verkligheten var.

Vi sågo på hvarandra med häpnad. Markel blef vild af förtjusning. Han ville omfamna kinesen. Jag tror nästan att han lade bort titlarna med honom. Han sade att han skulle resa till Östasien och taga honom med sig som sällskap. Han drog upp några sedlar ur byxfickan och försökte stoppa dem på honom, men kinesen retirerade bugande och småleende, och sedlarna föllo på golvet. Vi höllo på att gå. I tamburen kom kinesen och lämnade sedlarna omsorgsfullt hopvikta åt en af oss. Markel var redan på gatan, där han lade bort titlarna med en droskkusk - - -

På gatan hördes ljudet af sopkvastar. Det började redan ljusna, och den röda stjärnan brann med blekare glans.

Åter pinade jag mig med att gissa ut hvilken form och gestalt det lilla röda klotets behärskare kunde ha. Människor som vi kunna de ju icke vara annat än genom ett högst osannolikt sammanträffande af alldeles lika omständigheter. Jag försökte tänka mig dem som ytterst kloka och skarpsinniga elefanter, kanske försedda med vingar. Jag tänkte mig dem som stora fåglar med klorna utbildade till konstskickliga händer. Men jag erinrade mig, att hos fåglarna allting måste vara lätt, äfven hjärnan, och att bevingade varelsers lätthet att öfvervinna rummet för dem alltid är en viktig eggelse

mindre att anstränga sitt skarpsinne och sin uppfinningsriktighet. Nej, jordbundna, fångna i dyn och långtande upp ur den, piskade af tusen nödvändigheters hårda kraf, sådana måste där som här de varelser vara, som skola kunna spränga ut gränserna för sitt eget väsen, nå öfver sig själfva och göra om sin värld till sitt behag ...

Den som kunde få sofva.

- - - Ännu en gång såg jag den lilla kinesen. Det var en tidig sommarförmiddag i Strömparterren. Jag hade flytt dit nu, där det var ensamt och tyst under de gamla träden, flytt undan helveteslarmet på gatorna och torgen för att pressa saften ur en citron och läsa i en bok. Där var ingen mer än jag och kinesen. Han stod böjd öfver räcket och såg ner i den forsande strömmen. Jag satt vid ett bord inte långt ifrån. Jag märkte honom först då han vände sig om och hälsade på mig. Jag besvarade hans hälsning. Nu, i tarfliga civila kläder och i det obarmhertiga solskenet, tyckte jag att han såg fattig och sjuk ut. Han stod så nära mig, att jag tyckte att jag borde säga något.

- Tycker ni att det är vackert här? frågade jag.

Han betänkte sig litet, som om han behöfde tid för att förstå. Och han svarade:

- Det är underligt.

Han gick långsamt förbi, stannade litet längre bort och ställde sig åter vid räckverket och såg ned i strömmen.

Dagen efter kom jag in på hotellkafét.

- Hvart har kinesen tagit vägen? frågade jag kyparen som slog i kaffet.

Det var en välgödd ung man med afrundade armbågsrörelser och hofmästarstafven i ränseln.

- Han har slutat, svarade han.

Och han tillade halft öfverlägset, halft urskuldande:

- Han passade inte här.

Stjärnan har bleknat och är borta. En mjölksurra skramlar genom gatan.

Den som kunde få sofva.

DEN BRINNANDE STADEN

GENOM RUMMETS bågiga fönster med deras ljusa, gallerrutiga gardiner faller vintermorgonens låga sol i två sneda, aflånga fyrkanter öfver den mjuka gröna mattan, och i de varma solfläckarna hoppar och dansar en liten gosse. Han vet ännu inte mycket om världen. Han vet att han är liten och skall bli stor, men han vet hvarken att han är född eller att han skall dö. Han vet att han är fyra år och snart skall bli fem, men han vet inte hvad som menas med ett år: ännu mäter han blott tiden med »i går», »i dag» och »i morgon».

- Pappa, säger han plötsligt till fadern, som just har slutat sin frukost och tändt dagens första cigarr

- han mäter nämligen tiden med cigarrer - pappa, jag har drömt så mycket i natt! Jag drömde om hela salen! Jag drömde om stolarna och gröna mattan och spegeln och klockan och kakelugnen och luckorna och nischen!

Och han hoppar fram till kakelugnen, där morgonbrasan flamar och knittrar, och slår en kullerbytta framför den. Han anser kakelugnen och platsen framför den som det viktigaste och förnämsta i rummet.

Fadern nickar och skrattar åt honom öfver kanten på sin tidning. Och gossen skrattar igen, storskrattar hejdlöst. Han är i den ålder, då skrattet ännu blott är en yttring af glädje, icke af sinne för det lustiga. Då han härom kvällen stod i fönstret och storskrattade åt månen, var det inte emedan han fann månen lustig utan emedan den gjorde honom glädje med sitt runda, blanka ansikte.

När han skrattat ut, stiger han med knäna upp på en stol och pekar på en af taflorna på väggen:

- Och så drömde jag allra mest om den taflan, säger han.

Taflan är en fotografi efter en gammal holländare: »En brinnande stad».

- Nå, hvad drömde du då? frågar fadern.

- Det vet jag inte.

- Å, tänk efter!

- Jo, jag drömde att det brann och att jag klappade en hund.

- Men annars brukar du ju vara rädd för hundar?

- Ja, men på taflor törs jag ändå klappa hundar lite vackert.

Och han skrattar och hoppar och dansar.

Så kommer han fram till fadern och säger:

- Snälla pappa, ta ner taflan. Jag vill att pappa skall visa mig taflan igen som i går.

Taflan är en nykomling i rummet; den hade anländt dagen förut. De andra bilderna rundt väggarna har den lilla gossen för längesedan gjort sig bekant med, farbror Strindberg och farbror Skåphurre¹ och farbror Napolion och fula gubben Gøthe och mormor, när hon var ung. Men den brinnande staden är ny, och den är också i och för sig en mycket roligare tafla än de andra. Fadern gör den lilla gossen till viljes och tar ner taflan från väggen, och de njuta af den tillsammans. Öfver en bred flodmynning, som buktar sig utåt hafvet och är fylld med båtar och skutor, löper en bro med runda båghvalf och ett tornfäste. På vänstra stranden ligger den brinnande staden: rader af smala hus med spetsgaflar, höga tak, kyrkor och torn; ett vimmel af folk som springer om hvarandra, ett haf af eld och flammor, moln af rök, stegar resta mot murarna, hästar som skena i väg med skakande lass, kajen fylld med tunnor och säckar och allt möjligt bråte, på floden en mängd folk i en båt, som håller på att kantra, öfver bron springa människor för brinnande lifvet, och längst framme i förgrunden stå två hundar och lukta på hvarandra. Men långt i bakgrunden, där flodmynningen vidgar sig utåt hafvet, sitter en alldeles för liten måne vid horisonten i ett dis af bleka skyar och tittar blekt och sorgligt på allt eländet.

- Pappa, frågar den lilla gossen, hvarför brinner stan?

- Det är någon som har varit oförsiktig med elden, säger fadern.
- Hvem är det som har varit oförskicklig?
- Ja, det kan man inte så noga veta, så här långt efteråt ...
- Hur långt efteråt?
- Det är flera hundra år sedan den här staden brann upp, säger fadern.

Det blir den lilla gossen lika klok på, det vet fadern mycket väl, men något måste han ju svara. Gossen sitter tyst ett litet ögonblick och funderar. Nya tankar och föreställningar om tingen röra sig i hans hjärna och törna ihop med de gamla. Han petar med sina små fingrar på glaset öfver den brinnande staden och säger:

- Ja, men det brann ju i går, och i dag brinner det också?

Fadern försöker sig på en förklaring öfver skillnaden mellan taflor och verklighet. Det här är inte någon riktig stad, säger han, det är bara en tafla. Den riktiga staden har brunnit upp för länge, länge sen. Den är borta. Människorna, som springa här och fäkta med armarna, äro döda och finnas inte mera till. Husen ha brunnit upp. Tornena ha ramlat. Bron är också borta.

- Har tornena brunnit omkull eller trillat omkull? frågar gossen.
- De ha både brunnit och trillat.
- Ä' ångbåtarna också döda?
- Båtarna äro också borta för längesen, säger fadern. Men det är inga ångbåtar, det är segelfartyg. Ångbåtar fanns inte på den tiden.

Den lilla gossen skjuter ut underläppen och ser inte nöjd ut.

- Men jag ser att det är ångbåtar, säger han. Pappa, hvad heter den här ångbåten?

Han har sitt hufvud för sig, gossen. Fadern är trött vid undervisningsverksamheten och tiger. Gossen petar med fingret på de gamla holländska kofferna och pratar för sig själf: den ångbåten heter Brage, och den heter Hillersjö, och den heter Prinsessan Ingerborg.

- Pappa, säger han så med ens, är månen också borta?
- Nej, månen finns kvar. Den är det enda af allt det här som finns kvar ännu. Det är samma måne som du skrattade åt härom dagen i barnkammarfönstret.

Åter sitter den lilla gossen tyst och funderar. Så kommer ännu en fråga:

- Pappa, är det mycket länge sen den här stan brann? Är det lika länge sen som när vi for till landet med Prinsessan Ingeborg?
- Det är mycket, mycket längre sen, svarar fadern. När den här staden brann, fanns hvarken du eller jag eller mamma eller mormor.

Gossen får med ens ett så allvarligt ansikte. Han ser rent af bekymrad ut. Han sitter länge tyst och funderar. Men det ser ut som om det inte ville gå ihop för honom.

- Säg, pappa, frågar han till sist, hvar fanns jag, när den här stan brann? Var det när jag var i Grenna med mamma?

- Nej, lilla gubben, svarar fadern, när den här stan brann, fanns du ännu inte till.

Gossen skjuter ut underläppen igen med en min som säger: nej, det här är jag inte med på. Och han upprepar med eftertryck:

- Ja men hvar fanns jag då?

Fadern svarar:

- Du fanns inte alls.

Gossen tittar med stora ögon på sin far. Plötsligt lyser hela det lilla ansiktet upp, han sliter sig lös från fadern och börjar hoppa och dansa igen i solfläcken på den gröna mattan och skriker med full hals:

- Joho! Det gjorde jag allt ändå! Jag fanns i alla fall, det gjorde jag!

Han trodde att fadern bara skämtade med honom. Det här var ju tydligen alltför tokigt! Jungfrurna brukade ibland narras för honom på skämt, och han tänkte att fadern gjorde som de.

Och han hoppar och dansar i solen.

DRÖMMEN OM ÅLDERDOMEN

JAG DRÖMDE i denna natt, att jag hade blifvit gammal. Lefde jag ens? Jag vet det knappt. Jag hade öfverlevvat allt, som fordom var mitt lif, och jag var mera lik en skugga än en människa. Jag irrade omkring i skymningen på välbekanta gator. Jag såg förfallna hus skymta förbi, hus, som jag mindes, att jag hade sett byggas i min barndom, och som jag då trodde vara ämnade till boningar åt furstar och stora herrar, men som nu tycktes tiggas om att få gömma sig i skuggan. I en gatufond reste sig en röd kasern, från hvars tak vajade en flagga med främmande färger. En trupp soldater marscherade förbi med byxorna instuckna i tunga stöflar. Deras järnskodda klackar skrällde mot gatläggningen. Midt på den smutsiga gatan sutto två små barn och lekte, så smutsiga själfva och så fattigt klädda, att de tycktes smälta ihop med gatan och knappast syntes. De sågo icke soldaterna, och soldaterna sågo icke dem. Det är inte deras fel, sade jag till mig själf; det kommer sig af att de äro förbjudna att se något. Om de kunde se sin väg, skulle de icke kunna marschera; och de måste ju marschera. Jag ville gå fram och rycka undan barnen, men jag kunde icke. Jag stod som fastspikad och kunde icke röra mig. Hvarför? undrade jag. Hvarför kan jag inte röra mig, hvarför måste jag stå stilla och se på detta? Är det kanske inte verkligt - drömmer jag? Nej, det är verkligt; barnen äro verkliga, och soldaterna också. Men jag själf är en dröm. Och med ens tycktes hela mitt lufs gåta stå så klar för mig som ett klart brinnande ljus: jag var icke verklig, jag var en dröm. Och icke kan en dröm vara till någon hjälp för lefvande människor.

Jag såg ingenting mer af barnen, sedan soldaterna hade marscherat förbi. Jag såg blott att deras stöflar lämnade mörka blodspår i smutsen.

Plötsligt steg det upp ett minne inom mig, som kom mitt hjärta att stelna i skräck. Jag hade ju själf

barn - två små barn. Hvar kunde de vara, och när såg jag dem sist? Det kunde väl inte - nej - -

Jag måste gå hem, jag måste se mina barn, de voro naturligtvis hemma och sutto på den gröna mattan i salen och lekte med sina träbitar och sina små hus. Jag måste gå hem, de vänta på mig med middagen, och min hustru är orolig - -

Åter irrade jag länge genom gatorna i en tättnande skymning. Det hade börjat snöa. Jag hade kommit upp i villakvarteret, gatorna lågo tysta och hvita, och öfver galler och staket sträckte träden sina grenar, tunga af snö. Jag gick in genom en öppen grind mellan två stora fyrkantiga stenstolpar med stora hvita hättor af snö. De stämde mig så underligt vekt, kanske för att de liknade två öfversnöade grafvar. Jag kom in på den stora gården med en liten fontän i midten, och jag såg strax att det lyste i salsfönstret. Lampan stod på bordet, det var dukadt, och de sutto redan till bords. Jag gick fram till fönstret, knackade på rutan och nickade åt dem där inne. Men de sågo mig icke och hörde ingenting och fortsatte att äta. Och med ens såg jag, att det var främmande människor kring ett främmande bord. Det var icke de mina. Det var en tjock fru och en flintskallig herre i nattrock, som såg ond ut och tycktes gräla, och några halfvuxna barn, och de hade vaxduk på bordet. Den flintskallige herrns ansikte kände jag för resten mycket väl igen från Du Nord, där han brukade dricka toddy. Jag skämdes förskräckligt. Ja, det var ju här vi bodde det första året, men vi flyttade för att det fuktade, och nu bo vi i en helt annan stadsdel - - och jag är så trött - -

Åter gick jag ute i snön. Jag skulle ju gå hem. Jag försökte intala mig själf, att jag visste precis hvart jag skulle gå, och att jag gick närmaste vägen. Jag sneddade öfver gator och vek om hörn, men hvart jag än kom hade jag en känsla af att jag helt nyss hade gått där förbi. Vid en lykta stod en gammal kvinna och räckte fram sin hand, men hon dolde sitt ansikte. Jag gick förbi henne, men kände på samma gång instinktmässigt efter i fickan, om jag hade någon slant. Jag fick upp ett silfvermynt, men när jag såg närmare på det, fann jag att det var gammalt och nött och icke längre gångbart. Det bar profilen af den kung, som regerade i min ungdom, och kring kanten löpte hans valspråk, halft utplånadt af tiden: Brödrafolkens väl. Jag stod länge och stirrade på detta gamla mynt och kände lust att gråta.

Ja, ja, det var den tiden ... Den gyllene fredens tid, som poeterna i våra dar ha kallat den. Det kom andra tider sedan. Åter såg jag för mig den röda kasernen och de främmande soldaternas grofva stöflar. Och mina barn och mitt hem, som jag sökte nyss? Å, nu minns jag allt. Jag är gammal och har öfverlevvat allt, jag har inga barn och intet hem. Min dotter uppfostrade jag i mina idéer, men då hon blef vuxen, blef hon förälskad i en missionär och gifte sig med honom och blef borta. Och min son - hur var det, ville han inte bli officer? Jo visst, men det bjöd mig för mycket emot, och jag hade inte heller råd till det. Men han var värnpliktig, när det stora kriget bröt ut, och dog af svält uppe i Lappland. Om han hade varit officer, hade han kanske åtminstone inte dött af svält. Men det är länge sedan, allt detta, och jag minns det bara helt dunkelt. Jag har öfverlevvat allt, och jag är själf en dröm. Och jag hviskade för mig själf några ord, som jag en gång hade läst på en graf, då jag en blå vårkväll i forna tider gick öfver en kyrkogård med henne, som jag älskade den tiden - jag hviskade de orden åter och åter för mig själf: Alles geht vorüber und wird zum Traum.

Men medan jag hviskade detta för mig själf, kom jag på nytt att gå förbi lyktan, där den gamla kvinnan stod. Men hon dolde alltjämt sitt ansikte.

Och detta att hon dolde sitt ansikte fyllde mig med en namnlös skräck. Skakande af ångest frågade jag henne:

- Säg, hvarför döljer du ditt ansikte?

Hon svarade mig med en röst, som jag kände väl:

- För att inte göra dig alltför mycket ondt.

Då sade jag:

- Ingenting kan mera göra mig ondt. Jag är icke verklig, jag är en dröm.

Hon svarade:

- Alles geht vorüber und wird zum Traum.

KYSSEN

DET VAR EN GÅNG en ung flicka och en mycket ung man. De sutto på en sten vid en udde, som sköt ut i sjön, och vågorna skvalpade ända fram till deras fötter. De sutto tysta, hvar och en i sina tankar, och sågo solen gå ner.

Han tänkte, att han gärna skulle vilja kyssa henne. När han såg på hennes mun, föreföll det honom som om det just var meningen med den. Han hade nog sett vackrare flickor än hon, och egentligen var han kär i en annan, men henne kunde han visst aldrig få kyssa, ty hon var ett ideal och en stjärna, och »die Sterne, die begehrt man nicht».

Hon tänkte, att hon gärna skulle vilja att han kysste henne, för att hon skulle få ett tillfälle att bli riktigt ond på honom och visa hur djupt hon föraktade honom. Hon skulle resa sig och draga kjolarna tätt omkring sig, ge honom en blick bräddad med isande hån och gå sin väg, rak och lugn och utan onödig brådska. Men för att han inte skulle kunna gissa hvad hon tänkte, sade hon lågt och sakta:

- Tror ni att det finns ett lif efter detta? Han tänkte, att det skulle gå lättare att kyssa henne om han svarade ja. Men han kom inte riktigt ihåg, hvad han vid andra tillfällen möjligen kunde ha sagt om samma ämne, och han var rädd att råka i tvetalan. Därför såg han henne djupt in i ögonen och svarade:

- Det finns ögonblick då jag tror det. Detta svar behagade henne utomordentligt, och hon tänkte: Jag tycker i alla fall om hans hår, och hans panna också. Det är bara synd att hans näsa är så ful och så har han ju ingen ställning - bara en student, som läser på prillan. Det var inte en sådan fästman hon skulle förarga sina väninnor med.

Han tänkte: nu kan jag bestämdt kyssa henne. Men han var i alla fall förskräckligt rädd; han hade aldrig förr kysst någon familjeflicka, och han undrade om det kunde vara farligt. Hennes pappa låg och sof i en hängmatta en bit därifrån, och han var borgmästare i staden.

Hon tänkte: Kanske det är ännu bättre om jag ger honom en örfil, när han kysser mig.

Och hon tänkte åter: Hvarför kysser han mig inte, är jag så ful och obehaglig?

Och hon böjde sig fram öfver vattnet för att spegla sig, men hennes bild bröts i vågskvalpet.

Hon tänkte vidare: Jag undrar hur det kan kännas när han kysser mig. I verkligheten hade hon bara blifvit kysst en gång, af en löjtnant efter en bal på stadshotellet. Men han luktade så illa af punsch och cigarrer, och det hade visserligen smickrat henne litet att han kysste henne, eftersom han i alla fall var löjtnant, men eljest tyckte hon inte att det var så mycket med den kyssten. För resten hatade

hon honom, därför att han inte hade friat till henne efteråt eller ens brytt sig om henne alls.

Medan de sutto så, hvar och en i sina tankar, gick solen ned och det blef skumt.

Och han tänkte: Eftersom hon sitter kvar vid min sida, fast solen är borta och det har blifvit skumt, så kan det ju hända att hon inte har så mycket emot om jag kysser henne.

Och han lade sakta armen om hennes hals.

Detta hade hon icke alls tänkt sig. Hon hade trott att han bara skulle kyssa henne utan vidare, och så skulle hon ge honom en örfil och gå sin väg som en prinsessa. Nu visste hon inte, hur hon skulle göra; hon ville nog bli ond på honom, men hon ville inte heller gå miste om kyssen. Därför satt hon alldeles stilla.

Då kysste han henne.

Det kändes mycket underligare än hon hade trott, hon kände att hon blef blek och matt, och hon hade alldeles glömt att hon skulle ge honom en örfil och att han bara var en student som läste på prillan.

Men han tänkte på ett ställe i en bok af en religiös läkare om »Kvinnans släktlif», där det stod: »Man vakta sig för att låta den äktenskapliga omfamningen komma under vällustens herravälde.» Och han tänkte att det måste vara mycket svårt att vakta sig för, då redan en kyss kunde göra så mycket.

*

När månen gick upp, sutto de ännu kvar och kysstes.

Hon hviskade i hans öra:

- Jag älskade dig från första stunden jag såg dig.

Och han svarade:

- För mig har det aldrig funnits någon annan i världen än du.

GÄRDA

JAG SATT vid mitt fönster och stirrade på den blanka blå kvällshimlen efter en regnig dag och tänkte på ingenting, eller på något sorgligt som inte blef bättre af att jag tänkte på det, då det knackade lätt på dörren och min vän steg in.

- Stör jag dig?

- Ja, tack, svarade jag. Hur mår du annars?

Han sjönk ned i en korgstol och såg bort öfver skrifbordet, ut genom fönstret, i det blå.

- Det har varit en riktig aprildag i dag, sade han. Först vackert i morse, så regn och snö, och nu en riktig vårväll ofvanpå alltsammans ...

- Ja, en riktig vårkväll. Vill du ha en cigarr?

- Säg mig - sade han - hela det stycke af himlen som jag nu ser är blått; alldeles blankt och rent och blått. Inte en tapp, inte en skytrasa kvar efter ovädret. Och ändå ligger det något i hela stämningen, som säger alldeles tydligt, att det är en afton efter en regnig dag. Hvari ligger det egentligen, hur kan den tomma blå luften se annorlunda ut, därför att det regnade i förmiddags? Är det inbillning bara, är det minnet af den gångna dagen som ligger kvar och påverkar och förändrar bilden, som ögat ser? Är det så?

- Troligtvis.

- Det är besynnerligt.

Vi sutto tysta ett par ögonblick. Jag betraktade honom. Han strålade af ungdom och hälsa. Han såg ut som om han hade tillbragt dagen ute, han hade redan en aning af solbränna i hyn och ett par violer i knapphålet.

- Hvem har du fått violerna af? frågade jag.

Han log ett hastigt blixtleende med sina hvita tänder, men blef strax allvarlig igen.

- Af Gärda, svarade han.

Och utan att vänta på vidare frågor af mig fortsatte han:

- Kommer du ihåg, att jag en gång i världen talade med dig om en flicka, som hette Gärda?

Jag skakade på hufvudet.

- Är det länge sen? frågade jag.

Han funderade litet.

- Låt mig se - hur gamla äro vi nu? Trettiosex år. Ja, det är väl alltså femton eller sexton år sen. Jag var tjugu år då.

Jag blef tankfull. Sexton år sen ... Åren hade rullat, rullat, rullat. Idéer hade sjuknat och dött under den tiden, och andra idéer hade lyft vingarna till flykt. Europas och världens karta hade skiftat utseende. Krigets åskor hade knallat lite här och hvar, furstar och väldige hade gått ur ljuset in i skuggan, och själf hade jag åtminstone hunnit ett stycke på väg. Nej, jag kom inte ihåg Gärda.

Minnet är det lim, som håller ihop vår tillvaro; tråden, på hvilken våra dagar trädas upp som olikfärgade kulor; det medfödda prästbetyget, som tillåter oss att hvar morgon konstatera vår identitet. Och med det starka behof att trygga sig till sitt minne, som man får, då man märker att det börjar svika ibland, svarade jag med största bestämdhet:

- Aldrig i världen har du talat med mig om någon Gärda. Det har du drömt.

- Nå, sade han, du har glömt det, och det är mindre underligt. För resten hette hon inte Gärda, det var en pseudonym, som jag gaf henne när jag talade om henne med dig, för att du inte skulle få reda på hvem hon var, och också därför att jag inte tyckte om hennes verkliga namn ... Men du skall få höra, hur jag tillbragt min dag.

Han reste sig från stolen och började gå af och an i rummet, som alltid då han blef ifrig. Och nu som

alltid tycktes rummet bli för litet för hans långa steg.

- Du vet, började han, att när våren kommer, har jag ingen ro i min själ. Jag drifver ute hela dagarna. När jag är på det sättet, kan det ibland hänga på ett hår, om jag löser biljett till Jokohama eller Singapore eller bara hoppar upp på en spårvagn och åker bort till någon utkant. Det sista gjorde jag i dag. Du minns hur det var i morse: en luft, som klingade och sjöng, ett ursinnigt krithvitt ljus öfver alla väggar och gator, blinda tiggare i hvar hörn, italienare med ballonger, ett positiv ur hvar portgång, våren, kort sagdt. Jag tog en spårvagn på Stureplan och rullade i väg så långt det bar ut på Kungsholmen, steg af utanför Sjukhemmet, där jag som barn så många gånger fick sitta på en pall i en liten klostercell med pastor Beskow på väggen och geranium i fönstret och hålla garnhärfvan åt min farmors mor ... Men det var en annan historia ... Jag dref i väg utåt Drottningholmsvägen. Det var en scenförändring. Hvar tog våren vägen? För väl hundrade gången gjorde jag den upptäckten, att »våren på landet» är den gröfsta humbug som finns. Gammal maläten snö öfverallt, och vägen en dypöl. Våren på landet, det är helt enkelt vintern som börjar bli gammal och smutsig och fläckig i pälsen. Fy katten! Och naturligtvis hade det också dragit upp en stor molnkaka, svart som järnbleck, och de blå flikar, som ännu funnos kvar, stirrade emot en med den där hemska, utsugna, iskalla likfärgen, som det blå på himlen får, när det börjar mulna. Jag drog upp kragen och vände om. Jag kom tillbaka till de yttersta stadskvarteren nätt och jämnt i så god tid, att jag kunde rädda mig in i en portgång, då ovädret brast lös. Det började med rullsnö, som piskade i synen på ett sätt, som om den hade i uppdrag att väcka ett förstockadt samvete, och det hade kanske lyckats, om inte, som sagdt, portgången hade varit. Det var ett fattigt hus, fullt af smutsiga ungar i porten och trappan och med väggarna fulla af skriftecken och symboliska bilder ... Men rullsnön därute öfvergick till vanlig våt snö, och snön blef till regn, och det började bli långsamt. Medan jag studerade bildskriften på väggarna, fick jag se ett anslag: våning att hyra, tre rum och kök, fyra trappor upp. Jag behöfde inte våningen, men alltid kunde man se på den och diskutera litet med invånarna om fukt och ohyra och så vidare, medan regnet gick öfver. Jag gick upp och ringde på. Namnet på dörren var ett vanligt namn och sade mig ingenting. En ganska nätt jungfru öppnade för mig och gaf mig med sitt städade yttre genast det intrycket, att familjen stod litet öfver husets nivå. En liten gosse, alldeles svartklädd, hängde henne i kjolarna. Små barn klär man ju inte i svart annat än vid djup sorg - alltså ett sorgehus, kanske familjeförsörjaren nyligen död ... Jag skämdes redan öfver mitt infall och kände, hur jag ofrivilligt fick något af en herre på kondoleansvisit i hållningen och ansiktsuttrycket och hur mjuk och diskret min röst blef, när jag frågade hur stor hyran var. Hon nämnde summan och öppnade dörren till förmaket. Det var salen jag först hade kommit in i; den gjorde ett torftigt intryck. Men det lilla förmaket var något helt annat; jag stannade förvånad på tröskeln och tog helt tveksamt ett par steg in i rummet. Jungfrun hade stannat i salen.

Allting i rummet var vackert och fint och nätt. Inga dyrbarheter, men ingenting smaklöst eller torftigt. Jag fäste mig strax vid en gammal spegelbyrå med två ljus i smala bronsstakar på hvar sin sida om en pendyl. Ett par små porslinssaker på den gröna marmorskifvan, ett knippe violer i ett glas, och en liten fotografi i ram. Jag stod tyst och såg på detta som på ett gammalt stilleben. Just medan jag stod där, klarnade det hastigt upp från fönstret och ett tunt ljusknippe, blekt som gammalt silfver, föll öfver byrån och spegeln och den gröna stenskifvan med ljusen och porträttet och det andra. Porträttet ... Jag råkade se litet närmare på det, och jag tillstår att jag med ens blef litet underlig i hufvudet. Det var jag! Det var mitt gamla studentporträtt med den hvita mössan i knät ... Hur stod det här? Hvem hade ställt det här?

- Gärda, föreslog jag.

- Ja visst. Men vänta nu. Medan jag stod där yr i hufvudet och stirrade på det gamla porträttet, öppnades en dörr, och Gärda kom in. Jag kände inte igen henne strax ...

- Förslåt, sade jag, men hvem var nu egentligen Gärda? Din första kärlek?

- Den första, nej. Men vi kysste hvarandra en sommar, i skogen, på sjön i en båt, i månsken, och mest under några stora gamla balsampopplar i ett hörn af en trädgård ... Allt det där har jag berättat för dig för längesen, och du hade nästan lika mycken glädje af det, som om du hade varit med om det själf, och nu har du glömt det.

Mitt minne vaknade, långsamt, dunkelt.

- Jag minns balsampopplarna, sade jag. Ja, och nu minns jag Gärda också. Hon var ljushårig och späd. Hon var hvit och skär, men hon hade mörka ögon. Hade hon inte mörka ögon? Eller var det kanske en annan ...?

- Hon hade mörka ögon.

- Och nu -?

Min vän teg en stund. Hans röst darrade litet, då han fortsatte:

- Jo, hon hade blifvit gammal. Vi voro jämnåriga då. Nu var hon en gammal kvinna, märkt af sjukdom, tänd af bekymmer ... Men du skall få höra något underligt. När vår första häpnad och förlägenhet gått öfver, pekade hon på porträttet och sade: Ditt porträtt står inte alltid där. Det har inte stått där förr än i dag, jag har tänkt på dig i dag, och så tog jag fram det. Och så kom du just i dag ...

Vid dessa ord kunde jag icke afhålla mig från att trumma paradmarsch på bordet.

- Käre vän, sade jag, sitt nu inte här och duka upp historier för mig.

Han blef icke ond.

- Ja, sade han, det var inte mera. Historien är slut.

Det hade blifvit skymning omkring oss. Han satt tyst; jag talade inte heller. Han såg ut genom fönstret, bort öfver skrifbordet, ut i det blå. Men det blå hade mörknat nu och gick i gråviolett.

- Du - sade han till sist - nu ser jag, hur det hänger ihop med den där efter-regn-stämningen på himmeln. Plåttaket midt emot är nymåladt och skiner vått och blankt och reflekterar det blå. Det var därifrån stämningen kom.

- Troligtvis, svarade jag.

OSKICKET

JAG ÄR ENSAM i mitt ensamma rum, och lampan sjunger. Fönstret står öppet i den varma vårkvällen, och från gatan tränga stundom röster upp till mig, men inga ord. Jag sitter med en fotografi i handen, och som det stundom går har jag suttit och stirrat på den så länge att ansiktet till sist blifvit mig främmande och jag inte längre kan fånga själen bakom bildens stelnade leende. I ett rum någonstades i närheten, under eller bredvid, spelar någon piano - någon skolflicka som klinkar ... Jag tycker mig se en liten rätta på fjorton, femton år: hon trutar ut med munnen och gör så godt hon kan och har alldeles för mycket arbete med att läsa noterna för att kunna tänka på hur det låter. Det är Konung för en dag: »Hennes namn och börd ej mig brydde»...

Herregud hvad tiden går. Och att tänka sig att det en gång fanns en tid, då jag älskade denna snutfagra melodi af hela mitt oskyldiga hjärta och hela pjäsen för resten. Det är öfver tjugu år sedan dess ... Hur Zéphoris bedårade mig med sin skära tenor och sina vällustigt vindande ögon, och med sina ädla tänkesätt! »Med bortvändt ansikte nedlade jag min ljufva börda på stranden ... Jag hade räddat hannes lif: jag ville äfven skona hannes blygsamhet ...» Och den elake prins Kadoor i sin gröna plyschnattrock: »Välän, föwaktlige monawk, sof du veklighetens sömn: din fiende vakaw!» Men först och sist den undersköna arian: »Hennes namn och börd»... Den gick jag och gnolade och hvisslade på dagarna i ända.

En gång höll den på att ställa till en förskräcklig olycka för mig.

Det var när jag var tolf år och gick i fjärde. Det var på vårsidan, terminen led mot sitt slut; jag hade klarat mig någorlunda under hela långa vintern och kunde motse examen och betyg med jämnmod - jag tog dem för resten alltid med jämnmod ... Det var lektion i modersmålet. Ingen läxa att förhöras i, bara läsning af Frithjofs saga. Allting lugnt och fridfullt, ingen aning om att någon fara kunde hota. Men det var lugnet före stormen.

Jag hade läst Frithjofs saga förut, många gånger, och tröttnade snart på att följa med. Det sista var jag inte ensam om: ouppmärksamheten var rätt utbredd, och man förströdde sig på åtskilliga sätt, alla gamla och utslitna. En snusdosa gick omkring från pulpet till pulpet, papperstussar flögo genom luften, och en konstfärdigt vikt »fluga» beskref en vacker kurva och sänkte sig till sist på magistrernas kateder. Måhända var den ämnad som en lätt anspelning på hans kända svaghet för glaset. Men läraren var känd för sitt saktmod och föraktad för sin mildhet och blaserad på skoj, och han ignorerade flugan.

Men plötsligt skedde något alldeles oerhördt. Det var någon som hvisslade - hvisslade, rent och vackert, midt under lektionen: »Hennes namn och börd»...

Jag hade inte väl märkt, att den som hvisslade var jag, förrän jag afbröt mig. Men det var så dags. Det hade blifvit alldeles tyst i rummet, och när jag såg det allra värsta rötägget i klassen vända sig om och se på mig med något som nästan liknade beundran i blicken, började jag få en aning om att det som jag hade gjort var något som gick öfver alla gränser.

Magistern var mörkröd i ansiktet. Jag var en af de snällaste gossarna och hörde till hans favoriter. Det ökade bitterheten i den skymf som han kände sig ha lidit.

- Du - du - stönade han - du, slyngel! Hvad tar du dig till? Gatpojke!

Jag kände allting dansa rundt för mig. Men jag tyckte, att jag borde svara något, försöka förklara mig. Och till sist fick jag fram ett svar, som innehöll hela sanningen och intet annat än sanningen, men som tyvärr var illa afpassadt för lärarens uppfattningsförmåga.

Jag sade:

- Jag föll i distraktion ...

Jag trodde, att mannen skulle få slag. Han blef mörkblå i ansiktet. Han kippade efter andan.

- Ut! skrek han, ut! Jag har aldrig i mitt lif hört något så fräckt! Ut! Kustos, sätt opp ett oskick för honom! Ut med sig!

Det svartnade för mina ögon. Jag öppnade och stängde dörren så sakta jag kunde och lomade ut.

Jag gick till vattenledningen och drack vatten. Det var varmt och jolmigt och kväljde mig. Jag tog upp näsduken och höll mig kvar vid vattenledningen i afsikt att låtsa som om jag hade näsblod, i händelse Snuffe – rektorn – skulle komma förbi i korridoren.

Det som hade händt mig var något förskräckligt. Det var den största olycka som dittills hade träffat mig. Ett oskick var något förfärligt. Hvad skulle pappa säga ... Jag mindes hur ond han blef den enda gång jag kommit hem med en anmärkning, och det var ändå bara en oordning. Men ett oskick! Det betydde nedsatt sedebetyg, nedflyttning bland rötäggen ... Till sist sökte och fann jag ett slags tröst i en tanke, som redan förut hade besökt mig några gånger, mest i stunder då jag hade det svårt. Jag tänkte: det är inte verklighet, jag drömmer. »Lifvet är en dröm.» Detta talesätt hade jag ofta hört min mor använda. Och för mig var det i den stunden full sanning. Jag tänkte: jag kan inte veta säkert att någonting är verkligt; allt hvad jag hör och ser och upplefver kan mycket väl vara drömmar som jag drömmer ... Och de andra? Magistern, pojarna? För dem är jag i min tur en dröm ... Jag hade nyss lånat Shakespeere ur skolbiblioteket och mina läppar hviskade ord, om hvilka jag ännu inte visste hur världsberömda de voro:

Af samma tyg, som drömmar göras af, vi äro gjorda, och vårt korta lif omfamnas af en sömn.

- Jag drömmer ... jag drömmer ...

Kustos öppnade dörren till klassrummet:

- Du skall komma in och läsa, sade han.

Jag gick med nedslagna ögon till min plats.

Min sidokamrat visade mig i boken hur långt vi hade kommit: det var »Frithjofs afsked» jag skulle läsa.

Jag läste. Och ju längre jag läste, desto mera tyckte jag att Frithjofs öde var mitt eget. Han var biltog och varg i veum. Jag hade blifvit utkörd och stått vid vattenledningen.

Jag kom till sista strofen:

Gå ej till stranden, Ring, med din maka helst sedan stjärnorna sprida sitt sken: kanske i sanden vråkas tillbaka Frithjofs, den biltoge vikingens, ben.

Jag tyckte mig se mitt eget lik rulla i vågorna och sköljas upp på stranden, och på stranden stod magistern och hela klassen, och magistern ångrade, att han hade gifvit mig ett oskick. Men det var för sent ...

Jag tror att det var i den stunden jag första gången kände den våldsamma vällusten i att utlösa ett lidande i poesi. Jag kunde knappt få fram de sista raderna för sinnesrörelse, och då jag slutat brast jag i störtande gråt.

- Seså, gosse – sade läraren – inte ska du gråta, inte! Jag har varit en likadan tjuvpojke som du. Låt bli att tjuta, så slipper du oskicket!

Han trodde, att det var för oskicket jag grät ...

ARKIMEDES PUNKT

JAG KÄNDE en gång en liten buse.

Han var jämnårig med mig och bodde på samma gata. Men han var mig öfverlägsen i allt, icke blott i erfarenhet och mod, utan äfven i kunskaper; ty han kunde med tillhjälp af ett stycke rödkrita eller ett kol rita den lilla gatans väggar och plank fulla af ord och symboler, hvilkas betydelse jag icke kände. Då jag skulle gå ut, brukade jag, om jag var ensam och utan beskydd, alltid först sticka ut näsan genom porten och kasta en blick nedåt gatan för att öfvertyga mig om att den lilla busen icke fanns i närheten. Ty han var starkare än jag, och han kunde aldrig lära sig att med jämnmod uthärda åsynen af mina kläder, som voro helare och renare än hans egna.

Men en dag inträffade det, att jag fick en kälke af min fader. Den var öfverklädd med ett stycke rödblommig filtmatte, medarna hade skarpa stålskenor, som lyste i solen, och den hade också en liten ringklocka i nosen. Då jag första gången kom ned i portgången med denna kälke och lukten af nyfallen snö stack mig i näsan, så att jag nös, intogs jag plötsligt af en så vansinnig glädje, att jag helt och hållet glömde mina vanliga försiktighetsmått och rusade ut genom porten utan att se hvarken till höger eller vänster, hoppande och dansande som en sprattelgubbe och upphäfvande vilda krigstjut.

Just utanför min port sluttade gatan af nedåt en backe. Jag satte mig genast grensle på kälken och lät den glida nedåt slutningen; men backen var föga brant, och det gick endast långsamt framåt, så att jag då och då måste hjälpa till med fötterna. Det strök en iskall vind fram genom gatan, jag började frysa om öronen, och min glädje började redan frysa bort, också den. Som blåstens iskyla smög in under mina kläder, så smög sig redan den reflexionen in i min själ: jag har icke alls så roligt nu, som jag hade nyss, då jag kom ner i portgången med min kälke.

Och medan jag tänkte så för mig själf, fick jag plötsligt se den lilla busen, som stod i sin port med händerna i byxfickorna. Han var smutsig och skorfvig och förskräcklig att se på, och hans åsyn, fyllde mitt hjärta med fruktan och bäfvan, ty han var sannerligen en ryslig buse.

Det fanns icke någon möjlighet för mig att komma undan. Jag satt stilla på min kälke utan att röra en lem, liksom en kanin inför en boaorm, och väntade blott på att den lilla busen skulle komma fram ur sin port och klå mig.

Men se, min skyddsängel vakade. Den lilla busen kom icke fram ur sin port; han stod kvar med händerna i byxfickorna, och medan han betraktade mig med mera likgiltighet än hat, sade han endast dessa ord:

- Klappa dej i ändan, grabb, så går det fortare!

Därefter tog han upp ett stycke kol ur fickan, ritade ett enstafvigt ord på väggen och försvann in i sin port.

Men jag fortsatte att åka nedför backen och kafvade med fötterna för att komma framåt, ty backen var icke mycket brant. Plötsligt slog det mig dock, att det kunde ligga någon sanning gömd i den lilla busens ord. Om jag sitter stilla på min kälke, tänkte jag, och någon kommer bakifrån och ger mig en knuff i ryggen, så åker ju kälken framåt ett stycke. Om jag nu dunkar mig själf i ryggen, så har det naturligtvis samma verkan som om någon annan gör det. Det var ju så enkelt; hvad jag var dum, som inte hade kommit att tänka på det förut! Jag såg mig försiktigt omkring för att förvissa mig om att den lilla busen icke fanns i närheten, ty jag ville icke att han skulle se, att jag följde hans råd. Och därefter började jag dunka mig i ryggen så mycket jag orkade.

Men kälken rörde sig icke ur fläcken. Jag dunkade mig i ryggen, så att jag blef både röd och varm, och två madamner stannade och skrattade åt mig; men kälken rörde sig icke.

Då blef jag ledsen och ond och tog min kälke i snöret och sprang hem med den, medan jag önskade, att jag hade en äldre bror, som kunde klå den lilla busen från mig.

Vid middagsbordet berättade jag mitt äfventyr för min fader och bad honom förklara, hur det kom sig, att man icke kunde komma framåt på en kälke genom att dunka sig själf i ryggen. Min far skrattade icke åt mig och sade icke att jag var dum, som de flesta andra fäder skulle ha gjort, utan försökte gifva mig en ordentlig förklaring på fenomenet; men därvid invecklade han sig i motsägelser, så att jag till slut fick den uppfattningen, att han icke förstod stort mera af saken än jag. Jag misströstade då om att någonsin finna lösningen på denna gåta och frågade min gode fader, om han icke åtminstone ville klå den lilla busen. Men han svarade, att han icke hade tid.

*

Tiden flyger, åren gå.

Den lilla busen växte upp och blef en stor koling. Själf kom jag till skolan och fick lära mycket; men jag fick aldrig någon tillfyllestgörande förklaring på hur det kommer sig, att man icke kan förflytta sig framåt på en kälke genom att dunka sig själf i ryggen. Det händer stundom ännu, att jag ligger vaken om natten och grubblar öfver denna gåta. Och om jag en dag får en son och han frågar mig om denna sak, är jag fast besluten att skratta åt honom och säga, att han är dum.

SKALDER OCH FOLK

I GÅR mötte jag i världsvimlet den yngste af våra stora skalder. Det var sent på kvällen. Vi drefvo af och an på gatorna och märkte knappt att det hade börjat regna. Jag, som inte är skald, åtminstone ingen riktig, var den förste som iakttog det, vi styrde kurs på ett stort, ultraviolettt ljusklot som skimrade fram ur regndiset någonstans, stego in genom en port, slängde våra drypande rockar åt ett förutvarande statsråd, som af ekonomiska skäl hade föredragit denna reträttplats framför ett presidentämbete, och sjönko ner i en soffa.

Det var inte mycket folk. I soffan midt emot satt biskop Billing ensam vid sin absint och lyssnade drömmande till Händels Largo. Vid bordet bredvid vårt sutto tre eller fyra goda skatteobjekt och talade om grängesbergare, vifstavarfvare och så vidare.

Skalden och jag talade om poesi.

- Sä, Gabriel - frågade jag - hur gör du egentligen när du skrifer vers? Jag menar med tekniken. För min del gör jag så här: om jag till exempel skall rimma på smärta, så gör jag upp en lista i alfabetisk ordning på alla tänkbara rim: aphjärta, Berta, bjärta och så vidare ända ned till ärta. Sedan stryker jag öfver de uppenbara nödrimmen och bland återstoden hittar jag alltid något som duger. Men det förstås, ibland händer det också att ett rim, som jag först har strukit bort som nödrim, visar sig kunna verka öfverraskande friskt och originellt och ge hela poemet en ny vändning, som jag inte hade tänkt på från början. Det är det som kallas inspiration. - Gör du inte också på det sättet?

Skalden spärrade upp sina stora stålblå ögon och vildstirrade på mig som slagen af en skräcksyn. Så

brast han i skratt.

- Nej, sade han, nej! Den metoden har jag aldrig försökt. Jag bara blundar. Så kommer det! Och så börjar jag skriva - i ett, i ett, ända tills jag blir trött i armen. Och när jag sedan läser det skriva, bjuder det mig ofta på lyckliga öfverraskningar. Ibland ändrar jag kanske ett komma här och där ...

Jag blygdes och teg. Men inom mig höll jag i alla fall på min metod. För att kunna finna det bästa rimmet, det enda rätta, måste man ju ha klart för sig hvad det finns att välja på. Det tyckte jag var solklart.

Skatteobjekten talade om »Spindelväfven» på Vasateatern. Det var isynnerhet en scen som hade slagit an på dem: den scen i sista akten, då den fina skojoaren ger den tarfliga skojoaren i present en check på 250,000 kronor. Tänk: tvåhundra femti tusen!

- Ja, men var det inte ändå litet onaturligt? undrade en af dem.

- Det var stilig i alla fall! Tammefan var det inte stilig!

Tvåhundra femti tusen. Den ton hvori orden uttalades var gripande allvarlig. Det låg sann och oskrymd gudsfruktan i den. Och jag tänkte: de där vörda sina gudar mer än jag har vördat mina.

Jag spratt upp ur mina tankar vid att Gabriel plötsligt högg mig i armen:

- Där är Max! sade han.

Det var mycket riktigt vår gemensamme vän Max, en ung skald med starkt filosofisk läggning. Han hade stannat vid dörren och såg sig omkring med spanande blickar, som om han sökte någon. Han hade rock och hatt på och dröp af vatten. Då han fick se oss, nickade han förströdt - vi vinkade åt honom att komma till oss, men han blef alltjämt stående och såg sig omkring med forskande blickar bakom glasögonen.

Gabriel betraktade honom med spänning:

- Se på honom, sade han. Nu tviflar han på fenomenens verklighet.

Jag kunde för min del inte direkt se det på honom, men det föreföll mig mycket rimligt. Ett sådant tvifvel har i och för sig mycket för sig. Och Max har sett många länder och folkslag och trots sin ungdom druckit ur gamla och halft igengrodda vishetsbrunnar. Han tog af sig hatten och gick några steg i riktning mot oss, men stannade åter och betraktade närsynt och forskande ett par starkt berusade kommandörer af vasaorden. Hans ramsvarta hår föll i långa slingor och stripor ned kring den stora, hvälfda tänkarpannan, och i det miniatyraktigt finskurna underansiktet rörde sig de små röda läpparna och formade sig till ett mystiskt leende, som tycktes utsäga slutdomen öfver kommandörerna: överkliga! Han skred förbi dem och styrde äntligen kurs på oss, men stannade plötsligt framför skatteobjektens bord, sträckte ut käppen mot det tjockaste af dem, det som nyss hade sagt: tvåhundra femti tusen, och petade försiktigt på honom med käppkryckan.

Mannen satt mållös och såg ut att vara nära ett slaganfall. En af kamraterna försökte säga något, men kunde blott få fram: herre ... herre!...

Men Max, som tycktes glad öfverraskad öfver att hans käppkrycka verkligen hade stött emot något slags fast föremål, hade redan förlorat allt intresse för dem och vände sig lugnt till oss: får man slå sig ner?

Men den tjocke hade så småningom kommit till medvetande. Han reste sig till hälften, men sjönk genast ner igen med en duns: Herre! Lymmel! Hvad understår ni er? Mitt namn är ...

Max betraktade honom förvånad, som om han aldrig sett honom förr. Kanske hade han det heller inte. Han förstod ingenting af alltsammans, annat än att han fullständigt oskyldigt blef okvädad af en främmande karl och att han enligt urgamla hederslagar måste betala med samma mynt. Han gjorde en sublim gest af förakt som tycktes skjuta undan hela sällskapet:

- Namn? sade han. Behöfs inte! Utväxter på det nutida affärslifvet! Namnen intressera mig inte! - Jag går ut och tar af mig rocken, sade han vänd till oss.

Det blef en stillhet.

Utväxternas glädje var störd. De gjorde skyndsamt upp och beredde sig att gå. De blickar de kastade bort åt vårt hörn voro blottade på sympati.

Gabriel ansåg situationen kräfvat en förklaring.

- Min herre, sade han till den tjocke herrn, vår vän är skald och filosof. Jag ber er vara öfvertygad om att han icke hade den ringaste afsikt att förnärma er då han berörde er med sin käppkrycka. Han ville bara öfvertyga sig om att ni var verklig ...

Utväxterna voro redan utom hörhåll.

- Bara de nu inte slå ihjäl honom därute, sade Gabriel.

Vi sutto länge oroliga och väntade. Max kom icke tillbaka. Jag är rädd att de ha gjort honom överklig.

GENERALKONSULN PÅ SLOTTSBAL

GENERALKONSUL RUBIN var den 21 januari detta år, liksom alla föregående så långt han kunde eller ville minnas tillbaka, bjuden till slottsbalen och höll nu på att lägga sista handen vid sin toalett. Han stod länge och ref i en utdragen chiffonjélåda och kunde till sin förtret icke hitta någon fullkomligt ren hvit halsduk; men det gjorde nu också mindre, eftersom den i alla fall så godt som försvann under vasaordens gröna halsband. Ty han hade verkligen till sist blifvit kommandör. Och han dolde icke för sig själf att detta skänkte honom en viss tillfredsställelse. Han hade nyligen fyllt sina femtio år, och vid den åldern bör människan vara kommandör. Hvar ålder har sina behag, och vid några och trettio år är en enkel liten stjärna på fracken icke att förakta, fast den goda tonen naturligtvis kräver att man skämtar öfver den och antyder att man råkat bli fast för den genom något slags olyckshändelse. Men vid kommandörsgården börjar egentligen lifvets allvar; där tystnar skämtet eller får en ihålig klang af uppenbar afund, som gör det åtminstone likvärdigt med direkt smicker. Hans öfriga ordnar erinrade honom egentligen blott om lika många felslagna eller blott halft uppfyllda förhoppningar. »L'instruction publique» med sitt gredelina band väckte till lif hans gamla längtan efter Hederslegionens röda, och S:t Olaf var åter visserligen öfvervägande röd, men den gången han fick den, hade han gått och invaggat sig i dåraktiga drömmar om Nordstjärnans allvarliga svarta. Men med ett hederligt svenskt kommandörband som bakgrund fingo emellertid äfven dessa småsaker ett nytt värde. Och i ännu högre grad var detta fallet med det guldskimrande storkorset af Alligatororden, som i ett underbart färgskönt band hängde snedt öfver toalettspiegeln.

Det utgjorde ett tecken af erkänsla från den sydamerikanska republiken Mondego, hvars visserligen icke så stora intressen i Stockholm Rubin sedan många år tillbaka med fin takt tillvaratog i egenskap af generalkonsul. Hans vän don Manuel Garcia, president med diktatorisk myndighet i den lilla angenäma transatlantiska republiken, hade redan för fem år sedan sändt honom den vackra dekorationen som ett minne af en diskret afhjälpt penningförlägenhet under några gemensamt tillbragta glada dagar i Monte Carlo. Men ända hittills hade han icke vågat bära den; den såg alltför befängd ut, och det var också ett väl stort svalg mellan ett storkors och bagatellerna på frackuppslaget. Öfver detta svalg hade nu ändtligen Vasaordens kommendörsband slagit den nödvändiga bryggan, och med lugnt samvete tog han Alligatororden från spegeln och hängde den för första gången öfver sin röda och guldsmidda uniformsfrack. Och då han nu fullt färdig betraktade sig i spegeln, var det bara en sak han hade velat ha annorlunda, nämligen sig själf. Ty han smickrade sig med att icke vara dum och att till och med vara en smula människokännare; och detta var orsaken till att han satte mycket mera värde på sina ordnar än på sig själf.

- - -

Kvällen var vacker och lagom kall och gnistrade af stjärnor. Rubin beslöt att gå till fots; det var en lagom promenad. Klockan i Jakob visade på half nio. Han var alltså mycket för tidigt ute och kunde göra hvad han ville under en god timme. Han stannade tveksam framför porten till ett hus, där det bodde en gammal vän till honom. Om han skulle gå upp och sitta och prata en stund? Men nej, det passade inte riktigt nu. Vännen, som befann sig i en mera blygsam lefnadsställning, skulle lätt ha kunnat tro att han ville blända honom med sin prakt. Han gick förbi.

Han stannade framför ett cigarrbodsfönster och smålog vänligt åt sitt porträtt, som groft karrikeradt men dock igenkännligt stirrade honom till mötes från första sidan af en skämttidning. Teckningen framställde ett symboliskt slagsmål mellan ett antal kända finansmän, af hvilka de flesta voro större och ryktbarare än han, och i hvilkas sällskap han med nöje såg sig karrikerad. I en annan skämttidning såg han en annan grupp af offentliga män, som, också de, till större delen voro hans vänner och bekanta.

- Ett litet folk och en liten stad, tänkte han. Vi äro ett litet fåtal figurer, som sprattla på scenen, alltid de samma - och om en stund träffar jag hela bunten på slottet. Men att svenska folket intresserar sig för oss och våra små affärer är väl dock egentligen en inbillning hos skämttidningsredaktörerna. Nå, jag har för resten ingenting emot den ...

- God afton, herr mandarin. Han är på väg till kungen, tycks det, att döma af riggen?

Det var en kvinnoröst. Rubin vände sig om.

- Se, Klara. Det var länge sedan. Du har blifvit litet fet.

- Åja, affären bär sig. Jag har nyss stängt och är på väg hem. Om jag inte misstänkte att du har andra planer, kunde jag bjuda dig på en whisky hemma hos mig?

Rubin betraktade henne ett ögonblick innan han svarade och gjorde i en enda snabb blick under gaslyktan ett öfverslag öfver de spår, som de sista fyra, fem åren hade lämnat i hennes yttre. Klara Liebman ... Så smärt och späd hon var förr. På den tiden stod hon i en parfymbutik. Nu hade hon egen affär, som han och ett par andra vänner hade hjälpt henne att sätta upp. Deras förhållande hade alltid varit fritt från illusioner, och upplösningen hade varit fredlig. Egentligen hade han aldrig kommit riktigt ifrån den obestämda känsla af missräkning, som hennes muntra jargon och hvardagstrefliga lynne hade beredt honom - hans första minne af henne var blott två svarta, brinnande ögon i ett blekt ansikte, som hade dragit förbi honom en blåsig höstkväll i skymningen,

och som hade kommit honom att vänta och hoppas något helt annat. Men det var då. Nu vittnade hennes ansikte absolut icke om något annat än ett muntert lif och en något hög diet.

- Så, svarade han, har du whisky hemma, du? Nå ja, kungen väntar mig nog inte på en stund ännu. En halftimme kan jag sitta hos dig.

Han såg på klockan:

- Har du kvar din lilla våning?

Ja, hon hade den kvar - det var bara att snedda om ett par gathörn.

- - -

Rubin gick af och an i de tre små rummen, medan Klara tog fram en karaff, ett par flaskor kolsyradt vatten och ett par glas ur ett litet hörnskåp i allmogestil, bemåladt med hjärtan och tulpaner. Rubin stannade och betraktade det; det hade kommit till efter hans tid, liksom en väggbonad och ett par kuddar i samma stil.

- Jag tror Skansen breder ut sig, sade han.

Och han tillade:

- Min hustru svärmar också för den där stilen.

Eljest var det mesta sig likt därinne. På alla byråar och bord stodo massor af fotografier i ramar, liksom förr, fast blott delvis desamma som förr. Han spanade ofrivilligt efter ett porträtt af sig själf och fann till sist ett helt litet i ett hörn på kakelugnen.

Hon blandade till en grogg åt honom.

- Gör den inte för stark, bad han.

Han sjönk ner i en stor skinnklädd korgstol, som han en gång i världen hade köpt och gifvit henne för att åtminstone ha en möbel där, som han kunde trifvas med - för resten hade han låtit henne stöka till efter sin egen smak.

- Tycker du inte att vi skulle ha en brasa också? sade hon. Jag har ved i kakelugnen, det är bara att tända.

Men veden var fuktig och ville inte brinna. Hon gick ut i köket efter fotogenbehållaren, slog på sitt gamla bohèmemanér en skvätt fotogen öfver veden och tände på nytt. Elden flammade upp, så att det sjöng och susade i skorstenen, och brandskenet föll hjärt öfver den röda mattan.

- Så där ja, sade hon, nu är arbetaren sin lön värd!

Och hon lagade till en grogg åt sig själf, satte sig i soffhörnet, skålade med honom och drack.

De pratade litet om världens gång och gemensamma bekanta, men ibland blef det rätt långa pauser.

- Det är besynnerligt, tänkte Rubin för sig själf, för fyra år sen trodde jag ibland nästan att jag älskade henne, och nu ha vi inte stort mer att säga hvarandra än »skål!»

- Hvad tänker du på? frågade hon.

Han svarade:

- På ingenting. Skål!

På bordet bredvid honom låg en hög vykort - landskap, nationaldräkter och varietéstorheter om hvartannat. Han tog dem och såg på dem förströdd. Ett af dem föreställde en lappflicka med mörka ögon, leende tänder och kokett lugg under den spetsiga mössan. Han såg upp förvånad :

- Men det här är ju du? sade han.

- Ja, svarade hon, för ett par år sen var det en prisse, som klädde ut mig och fotograferade mig för en vykortsfirma. Du kan få ett, om du vill.

- Tack, svarade han, det gör detsamma.

Det ovänliga svaret hade undfallit honom utan att han tänkte på det. Det förtretade honom, men nu var det för sent. I hennes ögon - kom det fram en liten hvass och elak glimt. Hon tog kortet ifrån honom med ett litet ryck, reste sig och började småhvislande gå fram och åter i rummet. Han teg och tog en stor klunk ur sin whisky.

- Det var en stark grogg du har gifvit mig, sade han för att säga något.

Hon slutade upp att hvissla och stannade plötsligt bakom hans stol.

- Hör du, sade hon, det är något på tok med din krage. Guldbroderiet har lossnat. Jag skall sätta fast det åt dig med en liten nål. Du skall tro, jag kan göra det, så att nålen inte syns. - Så där - hon fingrade så lätt på kragen, att han knappt kände det - så där - nu är det bra. Nu kan du tacka mig. Hvad skulle kungen ha sagt, om du hade kommit på slottet med trasiga broderier på kragen?...

Och hon tryckte en liten kyss mot hans nacke.

Det gjorde honom ett visst nöje att se, att hon var vid godt humör igen, han tyckte att han borde kyssa henne, men hon vred sig undan, och hans försök var också rätt lamt och ledde icke till något.

- Nu får du gå, min vän, sade hon, annars kommer du för sent.

Hon hjälpte honom hastigt på med pälsen, han tömde sin grogg, kysste henne chevalereskt på handen och gick. - - -

Sirius gnistrade midt öfver den upplysta slottsfasaden.

- Det är en snäll flicka, Klara, tänkte generalkonsuln, medan han gick öfver Norrbro, och jag skall inte glömma bort henne, om hon en gång behöfver mig. Men groggen var litet för stark.

I slottshvalfvet fick en rest af gamla vörnadskänslor makt öfver honom, och Karl XII:s drabanter i trappan gåfvo honom ett obestämdt intryck af att svenska historien alltjämt fortsatte med full fart och att han var med i den. Men då han efter att ha så lätt som möjligt tryckt förste hofmarskalkens hand fann sig stå i en klunga af gamla vänner och bröder, kände han sig hemmastadd som vanligt och erfor blott - som vanligt - en lätt känsla af obehag öfver att hans uniformsfrack var röd. Han skulle hellre ha velat ha den i samma mörkblå färg som en vanlig svensk civiluniform, men det kunde nu en gång inte hjälpas.

En liten rysk attaché, som för ett par dagar sen hade varit hemma hos honom på en middag, räckte honom handen med en nick.

- Nå, frågade Rubin, skall det bli krig?

- I helvete, svarade ryssen på franska. Vi ha ingen anledning att önska ett krig med Japan just nu. Det skulle till och med ur flera synpunkter komma litet olägligt. Och det ligger i situationens natur att det blir vi som kommer att bestämma tidpunkten för krigsutbrottet. Om Mutsuhito eller hvad han heter verkligen vill ha sig en minnesbeta, får han vara så god och vänta.

Generalkonsuln hade i sin ungdom gjort en affärsresa till Sydkina och betraktade sig därför nästan som en kännare af Japan.

- Det är synd om Mutsuhito, sade han. Han är mycket för klok för att vilja ha krig med Ryssland; men han blir kanske tvingad af sitt folk. Så är det alltid numera - regenternas krigslystnad har blifvit en legend. Nu är det folken som ...

Han gick på oförskräckt, men som det emellanåt hände honom, då han talade franska, föll han in i gamla fraser, som lågo på lager i hjärnan och som förde honom bort från det han egentligen hade tänkt säga, tills han glömde bort det och sade något annat, ibland motsatsen.

Medan han pratade, gled hans blickar bort mot en spegel. Det frapperade honom att det hade blifvit ett tomrum bakom honom - det var nästan som om man bildade halvcirkel bakom honom, och han såg i spegeln ett par löjtnanter hålla handen för munnen och kisa på ett besynnerligt sätt med ögonen. Hvad kunde det vara som var så lustigt? Han såg ingenting annat än ryssen, som han talade med, och han såg verkligen litet komisk ut, men i alla fall ...

Plötsligt såg han i spegeln kammarherre Pestel - en af hans hustrus kusiner - närma sig och kände hans hand lätt beröra sin axel.

- God afton, käre vän, sade Pestel, hvar kommer du ifrån?

- Hur så? frågade Rubin.

Pestel hade lösgjort något från hans krage - ett litet kort, som han räckte till Rubin. Rubin stirrade främmande på ett täckt flickansikte med leende hvita tänder och med en svart lugg under en spetsig lappmössa.

- Ja, stammade han, hvad är det?

- En icke auktoriserad orden, sade Pestel.

RUGG

DET ÄR SÖNDAGSMORGON och då jag kommer ut på farstuvisten, ligger gårdsplanen nykrattad framför mig. Tuppen sitter uppflugen på ena grindstolpen och sträcker den röda kammen högt upp i det blå och gal högtidligt, tre gånger; och nedanför gå hönsen och skrocka med sina kycklingar och lära dem gudsfuktan och sedlighet och ett anspråkslöst uppträdande. På den andra grindstolpen sitter katten, inlindad i sin svans. Ögonen med de knifsmala pupillerna följa fåglarnas flykt öfver talltopparna; men han låter dem icke störa sin själs ro, ty han har lärt sig att icke begära det omöjliga. Han har dragit en cirkel omkring sig med sin svans och bekymrar sig icke om världens fåfänglighet och larm där utanför. Larmet är för öfrigt icke stort nu på söndagsmorgonen; tuppen

har slutat gala, nöjd med de traditionella tre resorna; man hör bara koskällan från backslutningen midt öfver vägen och grisarna, som öfva sig i franska nere i svinstian: neuf-neuf, oui-oui.

Men midt på gårdsplanen ligger den grålurfviga och alldeles obestämbara hunden Rugg. Då han hör mig komma ut på kvisten, lyfter han på hufvudet, spetsar öronen och betraktar mig med två tindrande bruna ögon; och först sedan jag uttalat hans namn: Rugg! och knäppt litet med fingrarna till tecken att jag vill prata med honom, reser han sig, sträcker på sig med en lång gäspning och kommer emot mig, älskvärdt viftande på svansen. Men denna viftning är hvarken inställsam eller särskildt hjärtlig; den är litet mera än en ren formalitet, men den är icke något egentligt känsloutbrott. Den är noga afpassad efter hans tankar om mitt människovärde och min ställning i huset. Ty jag är icke hans husbonde, men hans husbondes vän och därför också hans.

- Rugg, säger jag till honom, hvad är du egentligen för en hund? Din husbonde säger att du är en förbannad bondhund; men jag, som är gäst i huset och vill vara höflig mot dig, jag vill hellre kalla dig en fantasihund. Din långa rygg och dina korta ben skvallra om din släktskap med grannens gamla syndare till tax. Din sträfva ragg är ett minne af en eller annan råtthund bland dina förfäder på mödernet; men din salig mor var ingen råtthund - jag kände henne rätt väl och minns ännu hennes glada skall, då hon förr i världen kom mig till mötes nere vid korsvägen, och hon liknade närmast en pudel. Men du själf, Rugg, hvad liknar du? Vill du kanske försöka spela en af dessa Dandie-Dinmonts, som Walter Scott på sin tid bragte på modet i sitt hemland, och som du verkligen erinrar litet om på långt håll?

- Nej, svarar Rugg, försök inte att kittla min fåfänga. Jag är glad öfver att inte vara någon rashund, och jag förstår inte det roliga i att sitta bunden och tjuta en hel vecka på en hundutställning. Jag sköter min tjänst lika bra utan medalj. Jag vaktar min herres hus och gård, och mitt skall, som är djupare och kraftigare än de andra små byrackornas här i trakten, håller landstrykarna på afstånd. Och förra hösten bet jag ihjäl en räf.

- Kuckeliku! säger tuppen på grindstolpen bekräftande.

Och det är verkligen sant; Rugg har tagit en räf, så liten och obetydlig han ser ut, och räddat tuppen. Jag minns det nog; det var förra hösten och jag bevittnade själf hans bragd. Jag var gäst i huset då liksom nu. Vi hade hört räfven redan kvällen förut, då vi sutto vid tebordet och småpratade, medan vinden hvisslade i fönsterspringorna och Rugg låg på sin matta vid dörren och sof med ena ögat. Plötsligt blef han orolig och började morra och småskälla, tills han med ens for upp i fullt raseri, skällde som en besatt och hoppade upp mot dörren för att komma ut. Emellanåt gjorde han en paus för att lyssna med spetsade öron och raggen i vädret. Vi lyssnade också till det besynnerliga läte som vinden förde med sig bortifrån skogen. Det var räfven, som satt i skogskanten och klagade öfver de dåliga tiderna, ty han hade märkt, att hönsen voro i säkert förvar om natten. Hans röst erinrade om en hund, som försökte skälla men inte kunde riktigt på grund af någon svår förkylning.

- O, låt honom inte komma ut, sade frun i huset - då tar räfven honom!

- Nej, sade värden, min vän - Rugg är för liten att slåss med räfven.

Rugg fick stanna inomhus. Det hjälpte icke ens att han med det mest räfaktiga uttryck i de bruna ögonen lyfte upp ena benet mot väggen i förhoppning att bli utkörd. Denna list var gammal och utsliten och genomskådades strax. Han fick ett rapp af sin herre, kröp under bordet och glömde sitt hjälplade behof.

Men nästa dag tog han revanche. Vi stodo i största lugn och spelade krocket, då det med ens blef ett förskräckligt lif på bakgården. Rugg skällde, och hönsen kacklade som om yttersta dagen var inne.

»Räfven!» ropade vi alla med en mun och rusade till krigsskådeplatsen med krocketklubbarna i högsta hugg. Nå, räfven hade naturligtvis redan gjort sig osynlig; hönsen räknades och voro i godt behåll, och tuppen hade flugit högt upp i ett kastanjetråd. Där blef han sittande bortåt en timme. Förskräckelsen hade plötsligt lärt honom att flyga, men väl i säkerhet hade han glömt den svåra konsten. Längre efter det freden var återställd satt han däruppe och mätte med ögonen det hisnande djupet ned till marken och kacklade förläget. Till sist måste han hämtas ned med en stege. Och då först sågo vi, att han hade att beklaga förlusten af ett par af sina vackraste stjärtfjädrar.

Men hvar var Rugg? Rugg var borta. Det var lönlöst att hvissla och locka; han hade sprungit till skogs med räfven.

Frun i huset var hjärtängslig.

- Nu tar räfven min lilla Rugg, sade hon. Jag får aldrig se honom mera!

Hon föreställde sig räfven som ett fruktansvärdt vilddjur.

Jag tröstade henne så godt jag kunde.

- Man bör aldrig misströsta om det godas seger, sade jag till henne. Det är sant att Rugg är mindre än räfven; men han är modigare, och känslan af att vara stadd i ämbetsutöfning gör honom stark. Räfven däremot har ett sjukt samvete, liksom byggmästar Solness.

- Hunden reder sig nog, sade Ruggs husbonde. Fadern är tax!

Som vi stego upp från middagsbordet, kom Rugg hem från skogen. Han bar svansen högt, ögonen lyste, och i munnen bar han räfvans afbitna svans.

Vi stirrade häpna på hvarandra och på Rugg. Hade han verkligen dödat räfven, eller hade Mickel lämnat svansen i sticket för att rädda lifvet?

Rugg gaf oss tydligt svar på frågan. Alltjämt med räfsvansen i munnen - det lönade sig icke att försöka få den af honom - satte han af åt skogen till, men stannade på halfva vägen, släppte räfsvansen för ett ögonblick och skällde kort och tydligt:

- Kom med! sade han.

Vi följde honom och han visade vägen. Långt inne i skogen funno vi räfven, död, biten i strupen och underlifvet.

- Det är taxbett, sade Ruggs husbonde. Men det måste vara en ung räf. En äldre skulle aldrig ha låtit ta sig på det sättet.

Det var också en helt ung och mycket vacker räf, röd och hvit som ungdomen skall vara. Benen och tassarna hade ännu något kvar af valpens lustiga klumpighet. Det var någonting oskyldigt öfver honom där han låg, och intet långt eller särdeles syndigt äfventyrlif hade ännu hunnit blanda något smutsigt och grått i hans päls. Vi kommo öfverens om att förlåta honom hans brottsliga kärlek till tuppen och att skicka hans päls till buntmakaren för att få en matta af den.

*

- Ja, Rugg, säger jag till hunden, när vi tillsammans ha gått igenom denna episod i vår erinring - det var din stora dag, Rugg, och du är en beundransvärd hund.

Och det är sant, att ju mer jag tänker på Rugg och hans likar, desto mer måste jag beundra dem. Men när jag riktigt hunnit tränga till botten med hvad jag känner för hunden, finner jag lätt, att hvad jag egentligen mest beundrar hos honom, det är i själfva verket min egen art, människans art. Alla våra husdjur, tuppen på sin grindstolpe därborta och katten på sin, kon i hagen och grisarna i stian - alla dessa äro delvis vårt eget verk, människans verk. Vi ha ändrat litet på dem alla, mildrat en egenskap och skärpt en annan; vi ha modifierat dem till vårt behof. Men af vargen och schakalen gjorde vi något alldeles nytt, då vi gjorde dem till hundar; något som knappt tillnärmelsevis fanns i skapelsen före oss. Nej, hunden ha vi icke nöjt oss med att modifiera: vi ha gjort om honom helt och hållet, gjort honom till en motsats af hvad han fordom var, lärt honom att hata sitt eget kött och blod och att hålla sig till dess dödsfiende, människan. I denna värld, där allt från början var fientligt mot oss, har hunden ensam lärt sig att se på lifvet från vår synpunkt och att mäta med vårt mått, att kalla godt det som gagnar oss och ondt det som är fientligt mot oss. De andra djuren, som vi fört in under vårt välde, tjäna oss utan att veta eller vilja det. Katten tar råttor uteslutande för sitt eget nöje, och han har aldrig förstätt, hvarför de besynnerliga människorna berömma honom, när han har tagit en råtta, men ge honom på pälsen, om han i sitt hjärtas oskuld kommer med en liten fågel i munnen. Han har tröttnat att grubbla öfver den saken och gör i alla fall som han själf vill. Hönsen värpa icke sina ägg för att vi skola få äta fransk äggröra, fåren bjuda oss icke sin ull som en skyldig tribut, kon råmar väl af längtan att bli mjölkad, men det är bara för att mjölken tränger. Hunden ensam har gjort det till sin lust och sin högsta ärelystnad att tjäna oss med vilja och förstånd.

Hunden har en religion och hans gud heter: människan. Och bland all världens gudskyndare är hunden måhända den mest utpräglade monoteisten. Han behöfver en herre. Jag minns en historia om en gammal gårdvar, som icke kände sin husbonde, ty denne brydde sig icke om honom. Han var jägare, husbonden; han höll stöfvere och vindhundar och föraktade den klumpiga svarta hunden, som vaktade hans hus. Men denna hund valde i stället sig själf en herre: en gammal dagsverkare valde han, den äldste af alla, den som hade varit längst på gården. Till honom slöt han sig; honom ensam lydde han, och honom följde han då han var lös.

Men just emedan människan har skapat hunden sig till ett beläte, skulle det vara lika omöjligt för mig att helt allmänt säga, att jag tycker om hundar, som att säga att jag icke tycker om dem. Bland Kahiras moslim finnes en sekt, som håller den af sina medlemmar för oren, på hvilken det under dagens lopp har fallit skuggan af en hund. Vid Mästersamuelsgatan i Stockholm finns det en äldre fröken, som hvarje kväll läser aftonbönen med sin Moppe, och som med honom delar icke blott sin bädd, men också sin tandborste; och hennes hjärta skulle stå lika öppet för alla Moppar i världen, om hon bara hade råd att betala så mycket hundskatt. Kinesens kärlek till sina hundar håller en sund medelväg mellan dessa båda ytterpoler: han äter dem. Hvad mig själf beträffar, håller jag också en medelväg, om än på annat sätt; jag tycker om hundar ungefär som jag tycker om människor, nämligen olika. Bland hundarna liksom bland människorna finns det genier och idioter, svärmare och brackor, filantroper och födda förbrytare. Bland de hundar jag personligen känt har jag träffat både skämtare och allvarsmän, och jag erinrar mig också en och annan hycklare, som bar den tragiska masken blott för att dölja en ytterst tarflig själ. Och också däri likna hundarna människorna, att man egentligen bara kan tycka om dem som individer. I flock äro de nästan alltid afskyvärda - liksom människorna. Om jag är ute och går på en vacker väg och tänker öfver världens gång, och så på långt håll hör oväsendet från en rik godsägares hundgård, vänder jag helst om och tar en annan väg. Och jag kan icke neka till att jag känner min djurvänlighet svalna hvar gång jag ser en storstads hundpöbel i vild galoppad förfölja en liten tik genom parker och planteringar, öfver gräsplaner och rabatter.

Emellertid, hunden, sådan vi nu känna honom, är vårt eget verk, och vi kunna knappast med rätta förebrå honom en enda last eller odygd, i hvilken vi icke ha föregått honom med godt exempel. Det är också blott den ständiga samvaron med människan, som håller hundens art vid makt, och vi

kunna lugnt förutsäga, att han icke heller skall öfverleva oss länge, när den dag kommer då elden dör ut på våra härdar och våra boningar falla i grus. De små raserna skola försvinna, de stora skola glömma hvad vi lärt dem och blifva åter hvad de en gång voro, innan de mötte oss. Och när ingen människoröst längre lockar på en hund, skall hunden också redan ha glömt sitt språk, och det forna glada skallet skall icke längre kunna skiljas från vargens hungertjut och schakalens sinnessvaga skratt. Och så till vida är den gamla historien om hunden, som lade sig att dö på sin herres graf, helt visst symbolisk för hela släktets förhållande till oss människor, som bland våra bröder djuren ha förvärfvat så många tjänare, men blott en vän.

UNDERBARA TING

Det finns mycket mellan himmel och jord, Horatio, hvarom din filosofi aldrig kunnat drömma.

Hamlet.

Kaféet till en mindre restaurang i Klaratrakten, vid elfvatiden på kvällen. Ett par auerlampor skina ned öfver rökskyarna med ett sjukligt och grönblekt sken. Fyra borgare dricka toddy vid ett bord nära skänkdiken. FABRIKÖR FERNSTEDT är mager, hvithårig och darrhändt. GROSSHANDLAR LAXMAN är fet och rödsprängd; hans andhämtning är mycket högljudd. APOTEKAR QUIDING är mörklagd och gulhyad; han har tunt svart skägg och en stirrande, melankolisk blick. HERR STRÖM är alldeles full. Längre bort, i en halfskum vrå af salen sitter EN FLINTSKALLIG HERRE med mörka glasögon; han håller sig för det mesta gömd bakom sitt aftonblad. En grå katt ligger och spinner på disken, bakom hvilken FRU DAHLGREN, änka efter källarmästaren, som dog för en tid sedan, sitter och virkar på en antimakass. Hon är djupt sorgklädd. Upppasserskan LOTTEN gäspar som om hon ville svälja luggen.

FABRIKÖR FERNSTEDT.

Ja, så mycket är emellertid säkert, att jag drömde om min gamla skolkamrat, sjökapten Dillström i natt; och det första jag fick se på morgonen, när jag fick tidningen i handen, var hans dödsannons. Man behöfver ju inte därför tro hvad man inte har sett; men det jag har sett det har jag sett, och det tror jag på; och jag såg honom så tydligt som jag i denna stund ser fru Dahlgren. Och ju mer jag tänker på det, desto tydligare vet jag att jag såg det. Jag var på ett stort skepp och det gungade opp och ner - - -

HERR STRÖM.

Hi-hi-hi!

GROSSHANDLAR LAXMAN.

Tyst, Ström!

APOTEKAR QUIDING.

Det här är ingenting att skratta åt, herr Ström.

HERR STRÖM.

tar en bottenflock.

FABRIKÖR FERNSTEDT.

- - - Och det gungade opp och ner.

Paus.

GROSSHANDLAR LAXMAN.

Nå, än Dillström då, han var väl kapten på skutan?

FABRIKÖR FERNSTEDT

skarpt.

Nej, jag ber om ursäkt, det var han inte! Först var jag på ett skepp, som jag nyss sa', och det gungade opp och ner; men så försvann skeppet, och jag gick uppför en mörk trappa i ett gammalt hus på Kungsholmen. Det var det huset, där min morfar, klockar Gavelholm, bodde, och där jag många gånger var och hälsade på, när jag var barn. Det var för resten vid Parmmätargatan - - -

APOTEKAR QUIDING.

Hvad säger bror, var det verkligen vid Parmmätargatan?

FABRIKÖR FERNSTEDT.

Jaha, det var det. Det var i sjuan. Jag kan se huset för mina ögon när jag vill.

APOTEKAR QUIDING

med ett grubblande och inåtvänt uttryck.

Det var egendomligt. Det var i allra högsta grad egendomligt.

GROSSHANDLAR LAXMAN.

Hur så då?

APOTEKAR QUIDING.

Därför att jag också en gång, det är väl nu femton år sen minst, har drömt att jag gick på Parmmätargatan!

GROSSHANDLAR LAXMAN.

Å fan!

HERR STRÖM.

Ja, men bror Fernstedt var ju på ett skepp, som gunga - - -

APOTEKAR QUIDING.

Mina herrar: jag drömde att jag gick på Parmmätargatan; jag gick backen uppför ett stycke, och så

sneddade jag öfver kyrkogårn, och när jag kom fram i backen på andra sidan, mötte jag en karl, som kom körande i en gulmålad kärra med en brun häst. Men bäst han han körde, stannade han och frågade mig: »Tror herrn att man kan köra den här vägen med häst och åkdon?» - »Nej, det kan man visst inte,» svarade jag honom, »det är omöjligt att komma fram förbi hörnet därborta; där är bara berg och backar. - »Tackar så mycket,» svarade han mycket höfligt och tog af sig mössan; och så vände han om. Nå, men hvad tror ni väl, mina herrar: nästa dag gick jag samma väg lika klart vaken som jag är nu - och då hände det mig precis detsamma som jag hade drömt om på natten!

GROSSHANDLAR LAXMAN.

Usch, det var otäckt.

APOTEKAR QUIDING.

Och sådant händer mig jämt, nästan dagligen ... Nästan dagligen ...

Paus.

FABRIKÖR FERNSTEDT.

Och när jag hade kommit uppför trappan, så fick jag se att morfars dörr stod på vid gafvel - - -

GROSSHANDLAR LAXMAN.

Tackar för det, när det var klockar Gavelholms dörr!

HERR STRÖM.

Hi-hi-hi!

FABRIKÖR FERNSTEDT.

Att bror Laxman är kvick, vet jag förut, men hvad jag drömde i natt om sjökaptén Dillström, vet herrarna inte förut.

APOTEKAR QUIDING

Jag förstår inte hur man kan vilja afbryta - - -

FABRIKÖR FERNSTEDT.

När jag såg, att dörren stod öppen, så gick jag in. Jag gick ur rum och i rum, men såg hvarken till morfar eller någon annan. Och inte kände jag riktigt igen mig heller. Jag tänkte att jag hade gått galet på något vis och vände om för att gå ut samma väg jag hade kommit. Men som jag vänder mig om, står jag ansikte mot ansikte med - -

GROSSHANDLAR LAXMAN

mumlar.

Här ha vi Dillström!

FABRIKÖR FERNSTEDT

tiger envist.

Lång paus. APOTEKAR QUIDING genomborrar GROSSHANDLAR LAXMAN med ögonen. HERR STRÖM tar bottenföckar. Katten spinner. Klockan slår half tolf.

GROSSHANDLAR LAXMAN

efter en stunds själsstrid.

Förlåt mig, bror Fernstedt!

Räcker honom handen.

FABRIKÖR FERNSTEDT

skakar hans hand.

Kära bror, jag vet ju, att du är en bra karl i grund och botten. Skål!

Alla skåla.

FABRIKÖR FERNSTEDT.

Och när jag så vänder mig om, står jag ansikte mot ansikte med salig källarmästar Dahlgren.

FRU DAHLGREN

lägger ifrån sig sin antimakass.

Min man?

FABRIKÖR FERNSTEDT.

Ja. Fru Dahlgrens salig man.

FRU DAHLGREN gråter stilla. Rörd tystnad. HERR STRÖM höjer med en något obehärskad gest, som är afsedd att vara diskret på samma gång som djupt deltagande, sitt glas mot FRU DAHLGREN, som svarar med en böjning på hufvudet.

APOTEKAR QUIDING.

Det var i allra högsta grad egendomligt.

FRU DAHLGREN.

Ja, herregud, herregud. Det är mycket som är egendomligt.

Torkar sina ögon.

Det finns mycket till här i världen, som vi inte ha reda på. Har jag berättat för herrarna, hvad salig Dahlgren sa', när han låg på sitt yttersta? Han var inte riktigt vid sans det sista dygnet, ibland yrade han och ibland talade han förståndigt. Men strax innan han dog, så reste han sig upp i sängen och stirrade så underligt ut i rummet - mig kände han inte igen, stackaren - och så sa' han alldeles tydligt och klart: »Ja, herr löjtnant, jag kommer strax!» Det var de sista ord han sa' här i lifvet.

Kväfver en snyftning.

Jag trodde förstås, att han yrade ...

DEN FLINTSKALLIGE HERRN

knackar.

Får jag lof att få en tioöres cigarr, fröken Lotten.

LOTTEN

kommer med cigarren.

Var så god!

DEN FLINTSKALLIGE

sakta.

Säg mig, fröken Lotten, har ni reda på hvad källarmästar Dahlgren var innan han öfvertog det här stället?

LOTTEN.

Di säger, att han var kypare på Kung Carl, dit alla offcerarna gick.

DEN FLINTSKALLIGE.

Så-å. Får jag betala med det samma ...

Betalar och går.

FRU DAHLGREN.

Jag trodde förstås att han yrade. Men annat fick jag veta sedan. Dan därpå körde vi honom till grafkoret - vi måste bisätta honom, det var så trångt hemma, och så hade jag ju ett par inackorderingar. Nå, som vi kom dit med Dahlgren, så stod där en kista förut med en silfverplåt på locket. Men plåten satt inte så att jag kunde komma åt att läsa namnet. Då fråga' jag en gumma, som gick och städa' i koret, om hon visste hvad det andra liket hette. Och hvad tror herrarna att hon svara' mig? »Jo, det vet jag visst det,» sa' hon, »det är löjtnant Ekeblad på artilleriet!» Ordagrant på det viset svara' hon: »Det är löjtnant Ekeblad på artilleriet!»

Det går en märkbar rysning öfver APOTEKAR QUIDINGS ansikte. FABRIKÖR FERNSTEDT för med darrande hand sitt glas till munnen och smuttar på det. GROSSHANDLAR LAXMAN tar en djup klunk. HERR STRÖM har slumrat in.

APOTEKAR QUIDING.

Ja, fru Dahlgren, det finns mycket mellan himmel och jord, som det inte lönar sig för oss svaga dödliga att forska efter.

FRU DAHLGREN.

Ja, det är visst och sant. Och när jag då tänker på att det finns människor som tror att di begriper mer än andra ...

Paus. Bottenfockar.

HERR STRÖM

vaknar.

Men hör nu, bror Fernstedt, hur gick det egentligen med salig Dillström ...?

FABRIKÖR FERNSTEDT stirrar några ögonblick med stela ögon och vidöppen mun på HERR STRÖM. Därefter reser han sig utan ett ord, tar hatt, rock och käpp och går långsamt ut. De kvarvarande se bestörta efter honom. Klockan slår tolf.

APOTEKAR QUIDING

knackar på uppasserskan.

GROSSHANDLAR LAXMAN.

Fy fan, Ström!

EN STOCKHOLMSKRÖNIKAFRÅN SEKELSKIFTET

(1900)

I.

KÄRE LÄSARE, jag vet, att du är lika mycket världsborgare som stockholmare, och jag betviflar icke, att du ännu i förrgår morse intog din frukost - en omelett, en köttbit och litet ost och vin - på trottoarkanten vid Capucinernas boulevard, utanför Café de la Paix. Det var kanske den sista vackra höstdagen - i Paris kommer den ju ibland ett stycke in i december - och du såg med vemod och dock resigneradt det sista, ännu matt bronsgröna bladet lossna från ett naket trädskellett och långsamt dansa ned i din tallrik, medan en blek sol förgyllde luften och husen och de små kvinnornas hår, där de trippade förbi dig på asfalten. Några timmar senare satt du på tåget, som ilade öfver gränsen, och såg solen gå ned i ett frostigt rött bakom Flanderns kullar, och sent på kvällen rullade du i hvinande snöstorm öfver den mäktiga Rhenbryggan in i Köln. Och vidare norrut gick färden, öfver det stora trista Hamburg med sin pestluft från fletherna och sin gråa spleen öfver Alstern, som skulle göra dig galen om du måste bo där; du gungade öfver Bälten och lät nordanvädret piska dig i synen, och med ett bybud i hälarna gick du lugnt på dina egna fötter nedför »Ströget» i Niels Lyhnes stad och steg ombord på Malmöbåten - och nu är du hemma.

Du är hemma igen och sitter i en skinnssoffa i Rydbergs kafé efter en solidare frukost än den du åt på boulevarden, en nationalfrukost med brännvin och extra smörgåsbord, kanske inte så mycket för att du älskar dieten som för att riktigt sätta dig in i, att du verkligen är hemma. Du betraktar din fädernestad genom rökskyarna från cigarren. Det är ett riktigt välsignadt julväder med våta, långsamt dalande snögubbar, som sätta sig fast i hvita klattar på de stora fönsterglasen åt torget, på

hvars trottoar stockholmarna nu på nytt uppföra sitt gamla kära skuggspel för dina rörda ögon, och du känner strax igen dina pappenheimare trots imman på glaset, om du också inte har sett dem på tre eller fyra år; du känner igen dem alla, generaler och öfverhofjägmästare, professorskor och kokotetter, herrarna som verka i det allmänna och fruarna som skvallra i det enskilda, nationalskalder, nationalaktriser och själfva nationalkolingen. Du känner också igen den magnifika fonddekorationen där längst borta i snödiset, det nyss rentvättade, men tyvärr ännu i dag till stor del obetalda slottet, som till sin ena hälft är byggdt på hälleberget och till den andra på lösan sand och okvitterade räkningar; och du häpnar på nytt öfver, att det kan se så stort ut, ehuru det är så litet, ty det kunde ledigt få rum som ett större lusthus på Karusellplatsen mellan Louvrens båda flyglar. Men Louvren ser man ju aldrig som ett helt, den verkar icke som ett hus, utan som en husrad, ett stycke gata - ett rätt stort stycke gata, ungefär som Drottninggatan från Samson & Wallin till Adolf Fredriks kyrka. Vårt slott åter verkar som hugget ur ett enda block, men ett enormt - det är bara synd, att det ser så nytvättadt ut, och du längtar kanske i tysthet efter att åter en gång få se det så, som du förr har sett det under alla de gångna åren ända från den tid, då du först lärde dig att hålla af det, mörknadt af ålder och märkt af två århundradens stormar och snö. Men du längtar i så fall förgäfvets och längtar dessutom dumt, ty också ett kungligt slott är en människoboning och bör likna en sådan.

Mera smärtar det dig kanhända, att detta vackra slott, stadens och hela landets stolthet, ännu icke är fullt betaldt och icke heller någonsin kommer att bli det; ty fordringsägarna och deras rättssinnehafvare äro för länge sedan döda och glömda. Dina ögonbryn rynka sig helt säkert i kränkt rättskänsla vid tanken på allt stulet material och alla bedragna leverantörer, och du blir bitter vid minnet af de stora arfvodena, som stundom betalades, och de små daglönderna, som lämnades olikviderade. Du erinrar dig, hur handverkare, som redan förut voro hårdt tyngda af krigsbördorna, genom slottsbyggnaden bragtes till tiggargstafven, och hur arbetare fingo svälta med hustrur och barn. Men du klarnar helt säkert åter upp om, af en slump den odödliga, ja verkligt monumentala vändning faller dig i minnet, med hvilken den aktade författaren, som i stadsfullmäktiges stora bok om Stockholm berättar slottsbyggnadens historia, lätt och varsamt berör denna gamla skandal: »Nu,» skrifer han, »sedan supplikanterna för alltid tystnat» (observera supplikanterna - hvilken delikat terminologi! - hädanefters vet jag hur jag skall titulera mina björnar!) »och döden utjämnat alla spår af lidna oförrätter, kan man odeladt ägna sin beundran åt denna okufliga energi, som under de brydsammaste förhållanden trotsade hvarje motstånd» etc. Du inser nu strax, att du nyss var dum och sentimental och att vi nu för tiden ha annat att tänka på än tarfligt folks bekymmer för två hundra år sedan, och på samma gång finner du rentvättningen ännu bättre motiverad. Dessutom erinrar du dig, att det för resten gick till på samma sätt, när Ludvig XIV byggde Versailles, fast i större skala, och då har ju ingen något att säga. Du skyndar dig alltså att ägna den okufliga energien all den beundran du för tillfället kan undvara och tillser i stället noga att det åtminstone icke blir något öfver för den energi, som en bonde från Leksand och en grosshandlare från Göteborg på senare år ha utvecklat i Norrström. Det får bli framtidens sak att beundra dem ...

Du sitter och ser på allt detta genom röken och genom den fallande snön - en hel vit och ren himmel, som långsamt sänker sig ned öfver smutsen och mörkret för att småningom själf bli till smuts - du ser på slottet och staden och människorna, hvilkas silhuetter bakom fönstret bli allt svartare och skarpare allt som vinterskymningen tätnar. Och du tänker för dig själf, medan du betraktar skuggorna, som glida förbi och stanna och gå och komma igen: människan trifs dock på längden bäst i den stad och ort, där hon har sina rötter och i hvars skvaller och små historier hon är en smula invigd och där hon själf spelar med i komedien; då först få figurerna lif och kulisserna färg och perspektiv, där de icke rent af bli genomskinliga ... Och medan du ser ditt galleri passera revy och i tankarna går igenom allt hvad du vet om de uppträdande och allt hvad du tror dig veta om dem, tycker du dig känna dem och förstå dem bättre än någonsin, icke blott de politiska herrarna utan till och med de moraliska damerna, ty du kan själf icke helt och hållet frikännas hvarken från

ett lättfärdigt begär att verka i det allmänna eller från en allvarlig böjelse för skvaller ... Men se, hvem kommer där, är det inte ett stycke af din ungdom, och ett af de allra bästa styckena, som nu går förbi fönstret? Du känner igen den beskuggade blicken och de kroatiska mustascherna, det är han själf, det är din ungdoms stora bloss! Herre Gud, så tiderna förändras! Han hade för godt hufvud i sin ungdom, den mannen, men det hämnade sig; det är inte på den vägen man blir nationalskald här i landet. Så föll det honom in att göra som Hamlet och spela tokig för att komma i nivå med omgifningen och bli förstådd - och förstådd blef han, nationalskald närpå också ... Men han är redan borta i snön, och från andra hållet kommer där en annan af våra store män med pälskragen uppslagen och snö i mustascherna, som för resten äro hvita förut. Du blir formligen rörd, när du ser hans silhuett glida förbi och försvinna, ty han var utom Strindberg och Karl XII den enda svensk, hvars namn du någon gång hörde nämnas därute i världen, och han väcker också till lif hos dig ett af din ungdoms eller kanske din barndoms mest underbart skimrande minnen: en höstkväll för många, många år sedan, då hela staden var illuminerad och alla människor på benen för att få se den stora härligheten, Vegas infärd på Strömmen. Och du har ännu icke glömt, hur du under alla knuffarna i trängseln nere på Strömgatan grubblade öfver hvad du skulle göra för märkvärdigt för att en gång som den mannen få hålla en triumfators intåg i din fädernestad på ett spökskepp med blåa eldar kring master och rår och med tacklingen gnistrande af rimfrost - åtminstone föreföll det dig så - medan staden och hamnen skimrade som ett himmelrike af ljus och raketer och mängdens bifallsskrän jublade dig till mötes från kajerna och kungen själf stod på Logårdstrappan - en Gud fader i serafimerband och plymascher - och räckte dig en briljanterad orden ...

Pang! En kypare skrufvar upp det elektriska ljuset, en annan skyndar sig att dra skynken för fönsterna, och middagsorkestern spelar upp en smattrande marsch därinifrån den rödbruna salen med guldspaliern. Ridån är nere och pjäsen slut, och du sitter ensam och stirrar på de gröna väggarna kring hvilka tjänarskaran står uppställd och stirrar lika stelt och tomt som du själf. Du vaknar upp ur drömmen om triumftåget, betalar ditt kaffe och går din väg, ut i staden, ut i julsnön.

II.

Den första ledstjärna du ser skymta genom snötjockan är Tornbergs klocka, Stockholms klassiska rendez-vous för herrar, som ämna sig ut att festa. Du skall äta middag på Grand eller Operan eller hvar det nu kan bli, du har kanske egentligen ingenting emot att göra det ensam, men du håller också till godo med att få sällskap af en eller annan gammal prisse - gammal prisse betyder på stockholmska en mansperson, som man är du med.

Du stannar ett ögonblick under klockan, försänkt i grubbel öfver hvar du skall ta vägen. Du kastar först en tanke på Operan. Vid ett middagsbord där har du den saliga känslan af att befinna dig i världens medelpunkt, och ingenstädes kan du höra själfva din fädernestads hjärta klappa närmare ditt eget än där. På Du Nord får du de bästa köttbullarna, och där träffar du också de flesta gamla prissarna. Din tanke ilar vidare till Grand, hvars mahognyväggar komma dig att drömma om oceanångares vaggningar och långfärder till hafs, medan glödlamporna på sina smala trådar tyckas fladdra som eldflugor i rymden. På Hamburger Börs är luften tung af minnen. Det var där du en gång för många år sen, nyss lössläppt ur skolan, för första gången stormade löst på livvets smörgåsbord, för att sedan i ett litet krypin med korshvalf från Bellmans tid, eller kanske äldre, berusa dig mera med känslan af livvets fullhet i största allmänhet än med den gröna chartreuse, som ditt ungdomliga öfvermod hade valt till kaffet; och när du så kom ut och såg månen försilfra en grå husrad och hörde flickornas skratt förklinga i Jakobsgränd, upprepade du kanske för dig själf Karl XII:s ord i Öresund: detta skall hädanefter vara min musik ... Men Anglais, det för en ytlig betraktare så stela och korrekta Anglais, som en gång var den svenska nittitalsparnassens käraste tillhåll, Anglais har flyttat bort från sina minnen, från första våningen till nedra botten, och är fullt af folk

men tomt på skalder ... Dock, ännu firar parnassen stundom sina orgier där i smårummen, gräsliga orgier med haschisch och opium och en djäfvulsk dryck vid namn centrifug, bestående af konjak och apollinaris, hvilket vispas om med en kork på en silfvergaffel, tills det fräser som champagne, hvarefter drycken tömmes i ett drag under uttalande af mystiska besvärjelseformler. Men din tanke ilar i allt vidare kretsar kring staden och stannar kanske denna gång vid Skeppsbrokällaren, där den andra parnassen, den »riktiga», eller som den också kallas, Skeppsbroparnassen, blandar sina enkla fosterländska toddar, oberörd af all den nya tidens flärd. Och om du har riktig tur, får du måhända där se den blide sångaren själf, han med den berömda skära, spiritualistiska nysilfverklängen; du får kanske se honom hänga sin Davidsharpa på en krok vid dörren under den lagerkrönta cylinderhatten, ställa sitt riksbekanta svärd i paraplystället och med passionens ros i knapphålet slå sig ned i en enkel schaggsoffa. Där väntar honom kanske redan hans kära kollega, en af de mest nitiska medlemmarna af den vittra sällskapsorden, hvars ständige sekreterare skalden är - den allvarlige, plikttrogne ämbetsmannen, som efter veckans slit och släp i ett af rikets mest arbetstyngda kollegier stundom slår sig lös på lördagskvällen för att i gladt sällskap diskutera tidens frågor. Där planlägga de båda stridskamraterna sina oförskräckta fälttåg mot tidens ondska i Ellen Keys person, då och då uppmuntrade af ett telefonbud från spöklottet, och där dryfta de i lugn och ro den viktiga frågan om hvem som skall ha Nobelpriset för året, Tolstoy eller Sigurd.

Från Skeppsbroparnassen fladdrar måhända din oroliga ande omkring till de andra, mindre parnasserna, Växjöparnassen, Turkiska spökparnassen och hvad de allt heta, men du frågar förgäfves dig själf eller andra, hvar de hålla hus. Och Figaroparnassen - hvar hvilar dess stridbare höfding nu sin eldsjäl efter arbetsdagens möda, eller med andra ord, hvar tar Jörgen sin middagslur nu för tiden? Du vet det inte, men du längtar att återse honom, ty du känner dig inte riktigt hemkommen förr; och du hinner knappt längta, förrän du redan ser honom sitta i sitt soffhörn med sin whisky på bordet, det må nu vara i Operakafét eller i baren på Grand. Skägget är grånadt, men mustascherna lysa ännu svarta som ett par blankborstade stöflar, och de bruna ögonen tindra med ungdomens liflighet, när de blott orka hålla sig öppna. Men du vet, att han gärna nickar till i sitt hörn, och ännu i drömmen uppföra helt visst hans fiender burleska danser till hans nöje, ty han ler i sömnen som ynglingen mot sin älskarinna. Och till de lefvande sluta sig kanske stundom i stilla tåg hans kära aflidna. Hvar äro de nu, Janne med sitt kattskinn och sin en gång så lekfulla kalf, hofkamrern med sina förgyllda ben och sin på sju sätt stafvade titel? Klio, den obevekliga gudinnan, har dolt dem i sin mantels marmorveck och låter dem tills vidare lefva ett blekt skugglif i de gamla Figaroårgångarna på k. bibliotekets gallerier, tills någon af framtidens litteraturdocenter en gång finner dem och väcker dem upp från de döda för att af deras lidanden bygga sig en trappa till en efterlängtd professor.

Men, käre läsare, hvar var det egentligen jag lämnade dig sist? Jag tror att jag har glömt dig kvar under Tornbergs klocka midt under ett förskräckligt snöfall och väntande på en väns råd i den viktiga frågan, hvar du skall äta din middag. Du kan ju äta på Sällskapet, där du naturligtvis är medlem - jag går till Grand, så blir jag af med dig på en stund.

Men vi kan ju träffas i eftermiddag.

III.

Hvad göra stockholmarna om kvällarna?

Hela världen vet, att de då samlas i dyrbart och smakfullt dekorerade lokaler för att förtära alkoholhaltiga drycker. Denna nationella plägsed stöder sig på urgammal häfd. Redan våra i hedendomens mörker försänkta förfäder drucko mjöd ur horn, därom vittna bland annat själfva

hornen, som i regeln voro försedda med fotställningar och handtag af nysilfver, och af hvilka många ännu i dag pryda de skickligt imiterade ekpanelerna i våra grosshandlares matsalar. Med drickandet, som alltjämt förblef hufvudsaken, förband man redan tidigt diverse mindre förströelser, sång och musik, bröllop och begrafningar, fälttåg, fredsslut etc. Utan dryckesvaror ha inga folknöjen kunnat vinna någon varaktig popularitet. Jag tror mig också någon gång ha hört, att en företagsam medborgare i början af detta århundrade ingaf ansökan till magistraten att under de omtyckta spöslitningarna på Träsktorget få, särskildt under den vackra årstiden, anordna servering vid småbord. Ansökningen afslogs, en omständighet som utan tvifvel kraftigt medverkade till att spöstraffet någon tid därefter afskaffades. Denna svenska folkets kärlek till spritdrycker har i sedligt hänseende en betydelse, som icke kan skattas nog högt. Människan måste nu en gång anslå en viss del af sin tillvaro åt arbetet, en annan del åt nöjet; och det är tydligt, att ju mera tid, pengar och kraft hon använder på att supa, desto mindre får hon öfver till andra, svårare synder. Därför står också Stockholm i sedligt hänseende utomordentligt högt. Antalet af med diplom försedda fåvitska jungfrur uppgår till endast åtta hundra (de flesta från Kalmar stift, som alltså tycks behöfva sin biskop), en för en så stor stad rätt oansenlig siffra. De odiplomerades antal är möjligen här som annorstädes något större; men i det hela taget är det tydligt, att Stockholm offerar oändligt mycket mindre åt Venus än åt Bacchus.

En vis lagstiftning har också gjort allt hvad i dess förmåga stått för att leda svenska folkets nöjesbegär i denna sunda riktning och skydda det för frestelser af det andra, farligare slaget. Då i midten af århundradet de oskyldiga nöjen, som vid sidan af drickandet gladt våra förfäders enkla hjärtan, som spöslitningar, afrättningar och kungliga lik, af falska humanitetssträfvanden började trängas mer och mer i bakgrunden för att slutligen alldeles försvinna, började den från utlandet införda s. k. varietén mer och mer vinna insteg. Fruntimmer, hvilkas enskilda lif icke alltid åtnjöt ett fullt fläckfritt rykte, uppträdde på en tribun och afsjöngo under sprattlande rörelser med benen visor, hvilkas sedliga halt det var omöjligt att kontrollera, då de nästan alltid voro affattade på något främmande språk.

Då dessa föreställningar voro förenade med utskänkning af spritdrycker, uppnådde de inom kort en oroväckande popularitet. De okyska melodierna, bakom hvilka man ju kunde tänka sig hur osedliga texter som helst, trängde från varietétribunen ut i det borgerliga lifvets alla vinklar och vrår; från positiven förgiftade de på bakgårdarna våra tjänares moral, och själfva dibarnen gnolade dem i vaggan. Därtill kom, att varietén etablerade en alltför ojämn konkurrens med k. nationalbaletten, som bara har 200,000 kr. om året i statsanslag och ingen utskänningsrättighet i salongen. Slutligen gick det en dag därhän, att en inflytelserik politiker af den frireligiösa fraktionen vid ett besök på en varieté blef bestulen på en plånbok med inneliggande fem kronor; och när det vid rannsakingen utröntes, att brottslingen hade begått tillgreppet för att kunna köpa en blombukett att kasta upp åt sin tillbedda på tribunen, var måttet rågad. Här, om någonsin, måste lagstiftningen ingripa. Den ingrep kraftigt, och resultatet är känt. Det motsvarade visserligen icke alla förväntningar; men samhället hade likväl manifesterat sin moralitet.

Det svenska folkets sedliga medvetande har alltså, som vi nyss ha sett, i väsentlig grad koncentrerat sig på förtärandet af spritdrycker. Kärleken till dessa drycker har särskildt i Stockholm nära nog antagit formen af en religiös kult, som helt naturligt når sin kulmen inom sällskapen eller de s. k. ordnarna. Behöfver jag väl upprepa namnen på dessa ordnar, då hvarje äkta stockholmare är med i dem alla? Stora sällskapet, Frisinnade klubben, Moderata valmansföreningen, Blomkronan, Par Bricole, Svenska akademien ... Ja, den sistnämnda hör måhända strängt taget icke hit. Där serveras nämligen endast sockervatten, och man behöfver icke vara människokännare för att fatta, att sällskapet under sådana omständigheter har nödgats strängt begränsa sitt medlemsantal.

En del af dessa sällskapsordnar förena med sitt hufvudändamål vissa mer eller mindre behjärtansvärda specialtiesften. Sålunda tjänar »Par Bricole» på en gång konstens och moralens

intressen genom att i form af imponerande körverk framföra den begåfvade kompositören men tvetydige skribenten C. M. Bellmans efterlämnade arbeten. Allmänheten får på detta sätt njuta af den vackra musiken utan att behöfva störas af den slippriga texten, af hvilken i körsång föga kan uppfattas. »Sun Flowers» åter har förelagt sig den vackra uppgiften att söka bereda Stockholms författare och konstnärer tillfälle till ett bildande umgänge med yngre officerare och damer ur societeten, och »Utile Dulci» söker förljufva de dystra höstmånaderna genom att till dem förlägga sina vårfeſter.

Då ett ordensſällſkap i Stockholm har njutit ſin ſorgfria tillvaro i tre eller fyra år, känna medlemmarna vanligen en obetvinglig luſt att fira ett jubileum. Men då ett fyraårsjubileum knappſt lämnar tillräcklig grundval för en äkta feſtſtämning, ägnar ſig ſekreteraren en tid åt hiſtoriska ſtudier, ſom leda till den upptäckten, att ſällskapet är tjugufem år gammalt, och man anordnar nu en ſtor fylla med kantat. Förſt tar kören upp högtidligt och djup:

Hvad är ett tjugufemtal utaf år? På tidens ſtröm det ſom en blixt förgår. För oss atomer dock en viktig ſtund: Vi ſtå vid fem och tjugu års förbund.

Hvarefter en ſkär ſopran i ett ſolo tolkar ſällſkapets ädla ſyfte:

Att ſunda vettet, af himlen gifvet, må göras fruktbart i ſällſkapſlivet: det är vår mening med vår ſymbol, det är vår ſträfvän, det är vårt mål. Skål!

Kören:

Att ſunda vettet o. s. v.

Det ligger i ſakens natur, att de förſtröelſer, hvilka åtnjutande enligt regeln icke är förenadt med utſkänkning, ſom t. ex. litteratur och konſt, af ſtockholmarna behandlas med en berättigad likgiltighet, ſom ſtundom kan öfvergå till ſtränghet, ja, i tider af ſtark moralisk väckelſe - och ſådana tider återkomma lyckligtviſ periodiſkt med en regelmäſſighet, ſom näſtan kan göra dem till föremål för meteorologiſka förutſägelſer - kan den flamma upp till en verklig eldsvåda af ſedlig indignation. Exempen därpå torde vara i alltför friskt minne, för att jag nu ſkulle behöfva erinra om dem - jag vill blott här påpeka en småſak, ſom vid haſtigt påſeende kan förefalla ſom en beſynnerlig anomal, ett nyckfullt undantag från den ſtockholmſka anſtändighetsregeln, men ſom vid närmare eftertanke förſt genom den får ſin fulla belyſning och förklaring. Den nya Djurgårdsbron prydes ſom bekant af fyra i bronſ gjutna typiſka ſtockholmſbusar eller ſ. k. kolingar, hvilka friska humor mäktigt talar till folkets hjärtan, medan på ſamma gång de mörka figurerna i ſina bronſpaltor tyckas rikta ett hotfullt mene tekel till den i ſin gummiringade viktoria ſorglöſt framilande rentiern. Allra kraftigast rikta likväl detta mene tekel af den ryſligaste bland busarna, han ſom ſtår till vänſter på bronſ bortre ända och vänder mot den från ſtaden kommande flanören en ſkamlöſt blottad bakdel af heroisk muſkulatur. Den fredlige vandraren ſtannar förſkräckt och böjer ofrivilligt åt ſidan vid denna anblick, ſom ſynes honom innebära ett lika allvarligt hot mot hans nyſtrukna cylinderhatt ſom någonsin de bevingade oxar, om hvilka Svante Hedin en gång i ett ſorgſet ögonblick fantiſerade. Hur kommer det ſig, att denna buſe opåtaladt får exponera ſin dyſtra final, medan alla andra nuditeter på offentliga platſer, manliga, kvinnliga och till och med barnſliga, framkalla en ſtörtflod af inſändare och ledarenotiſer i den moraliska preſſen? Svaret är enkelt: buſen är ful. Han är ſå förſkräckligt ful, att ingen törs ſe på honom; och den moraliska preſſens uppfattning af anſtändigheten hvilat på en tyſt öfverenskommelſe, att endast det ſköna är oſedligt.

IV.

Din dag är slut, det lider redan långt fram på natten. Du går ensam genom de hvita gatorna, som ligga tomma och tysta rundt omkring; blott då och då skär det en smula bjällerklang genom tystnaden, och framför dig går en gammal man med en lång stång i handen och släcker lyktorna. En tom droksläda kommer just förbi efter en trött häst, och du hejdar den; kusken säger, att det är sent och att han skall åka hem, men då ni komma underfund med att ni ha ungefär samma väg, låter han beveka sig och ber dig sitta upp. Med uppfälld krage och ögonen halfslutna åker du hemåt utåt Strandvägen förbi Nybroviken, där vedskutorna spegla sin tackling i vattnets oljiga svarta ringar. Det snöar inte längre, det har klarnat upp; det fryser på, och det är bistert kallt. Du sitter och ser på stjärnorna, på Orions bälte och den röda Aldebaran, som står högt öfver Blasieholmens mörka hus, och du tänker på din stad, dess nutid och framtid.

Stockholm har nu mycket bredare gator, flera kyrkor och läsarkapell, större hus och större skojare än förr i världen. Från en ringa början har det vuxit upp till en storhet och prakt, som storhetstidens kungar och folk knappt vågade drömma om. Det är ingen världsstad ännu och blir det väl aldrig, därtill ligger det för långt borta i periferien; men det är likväl medelpunkten för ett folk. Det är ett aflägsset, men friskt och grönskande skott från den europeiska civilisationens stora träd, och det är en af den germanska kulturens viktigaste förposter i öster.

Vid gräfningsar i Kungsträdgården fann man en gång det fragmentariska skelettet af en bland Stockholms allra äldsta urinnevånare: en grönlandssäl. I Vasastaden och vid Djurgårdsbrunn har man funnit skal af arktiska musslor. Det är minnen från jordens barndom, icke just från den allra första, men från istiden. Långt senare, när de besynnerliga människor, som voro mästare i den numera glömda sporten att raka sitt skägg med flintknifvar, kommo till Sverige, stod Stockholmstrakten under vatten. Icke ens Mosebacke nådde upp öfver vattenytan. Detta var orsaken, hvarför stenåldersmännen ännu icke funno tiden vara inne att anlägga Stockholm. Det blef likväl anlagdt, ehuru något senare, och växte till under skydd af omtänksamma regenter, hvilka noga sågo till att inga andra städer fingo komma sig upp och täfla med residenset i betydighet. Men fast provinsstäderna förblefvo fattiga, blef Stockholm icke därför rikt. Kungen behöfde alltid pengar, och han tog dem där han hade närmast till dem. Men vi skola icke vara ledsna på honom för det; han hade så stora utgifter, och det kunde väl icke gå till på annat sätt, och Stockholm växte trots skatter och pålagor och hunger och pest och har nu öfver tre hundra tusen invånare, mycket hyggligt folk i allmänhet.

Om trettio år skola vi vara en half million, har man räknat ut. Ett nytt släkte skall då väsnas och bråka i en ny stad. Elektriska spårvagnar skola ringa och tuta i lurar på sin vilda jakt genom gatorna och genom nysprängda tunnlar under Söder och Brunkeberg; på nya broar öfver Strömmen går människofloden från Norr och Östermalm genom den gamla staden uppåt Söders industrikvarter och ända bort till de nya hamnarna vid Årstaviken och den forna Hammarby sjö, och långt bort i väster, knappast inom synhåll från den gamla slussbron, ilar tåget öfver Mälaren på en mäktig bro, under hvars hvalfspann stora svarta kolångare draga fram i moln af tjock rök ... Den generation, som nu fyller staden med sitt larm och med ryktet om sina bragder, förhåller sig väl då till större delen stilla och beskedlig; men du själf, käre läsare, skall helt säkert få den stora lyckan att då ännu stulta omkring på stela ben bland en måhända hjärtlös och oförstående ungdom utan alla ideal, och med fuktiga ögon kommer du då att ägna den nyaste uppsättningen af kvinnlig fågning din resigneradt platoniska beundran, medan du slickar en smula sol på Birger-Jarlsгатans asfalt den första vårdagen

- - -

Och sedan, när också du är död och begravnen? Då är Stockholm ännu större, och sen var det ingenting mer!

FLODFART

I.

GRYNING.

BRED OCH TUNG glider den flatbottnade och öfverbyggda pråmen Noaks ark uppför älfven, bogserad af en liten nedsotad ångslup med kort och besvärlig andhämtning. Klockan är half fem på morgonen. Nattdimmorna drifva som lätt rök öfver vattnet, slitas då och då i sär af ett vinddrag och samlas i nästa ögonblick på nytt; men kring bergens hjässor hänga de orörliga som flagor af hvit ull. På båda sidor draga stränderna långsamt förbi, höga och mörka, än gömda i dimman som ett led af jättar, lurande i bakhåll, än darrande i den tidiga gryningens skygga och bleka ljus.

Det är en rå och fuktig luft. Det blåser en svag medvind, för svag att krusa farvattnet; men röken från pråmskepparens pipa seglar långsamt för öfver och väfver sig in i dimman.

Jag står halfsofvande i kajutdörren och lyss till flottimrets stötar mot pråmens bog. Timmerflottningen pågår som bäst: en efter en komma de väldiga furustammarna glidande i oafbruten ström, törna mot och stötas åt sidan eller dragas med ett brummande ljud ned under kölen och försvinna. Mellan stötarna ligger dalen tyst som en kyrka, och dimman hänger alltjämt orörlig i grantopparna.

Landskapet har ännu sömnen i ögonen och nattmössa på hufvudet.

II.

MEDITATION.

JAG FRYSER. Jag går in i kajutan och kastar mig öfver min reslektyr, men den fångslar mig icke länge. Det är nämligen en af Bourgets sista böcker, och man har icke något egentligt nöje af Bourget nu sedan han fått en allvarlig lifsåskådning.

Boken faller ur min hand, och min tanke trampar sina egna vägar.

Att resa är ju ett storartadt och lärorikt nöje, det vet hvar och en och det ha vi alla någon gång skrivit en kria om i skolan, men på längden blir det en smula tröttande; och jag har nu rest i fyra dagar nästan. Det är ett ständigt värdshus förbi. Tillvaron får någonting potpourrimässigt: man hinner nätt och jämnt fästa sig vid ett motiv och få det kärt - ett mjukt adagio, ett rent och lugnt andante - förr än man är midt inne i en galopp eller en slamrande polkamasurka. Man får se och höra både det ena och det andra; men de erfarenheter man vinner äro af ett mycket grundt slag, och ingenstädes har man tid att göra sig intim. Nu finns det ju en del människor, för hvilka lifvet är ett stort panoptikon, fullt af sevärdheter, och som ha dåligt samvete om de, efter att en gång ha erlagt sin inträdesavgift, skulle råka gå miste om en enda af etablissementets schene Rariteten; sådana

människor äro de födda turisterna, och det är icke deras talan jag för.

Ett landskap, i hvilket jag icke har upplefvat någonting, är för mig en flat kuliss, vacker att se på, men tom på innehåll.

Jag satt för några dagar sedan ombord på en af kanalbåtarna. Vi hade nyss passerat slussarna vid Berg. Det var en klar eftermiddag; den blå Roxen låg för våra fötter, stor och ljus och bländande blå; säden lyste gul, och långt borta tindrade en hvit kyrka i solen. Jag tänkte, medan vi långsamt gled förbi ett hvitt hus, skuggadt djupt af almar och kastanjer: här kunde vara godt att lefva. Här kunde man låta sommarens alla dagar rinna undan, en efter en, som hvita segel öfver vattnet ... Men båten gled vidare och vid sidan af det hvita huset såg jag en berså af hägg och körbärsträd. Mellan grenarna skymtade de ljusa konturerna af två unga människor, och humlornas surr blandades med ljudet af en röst, som läste högt ...

Det blef mig klart, att det var deras landskap och icke mitt. Den blå sjön och den gula säden, det var deras alltsamman. Och långsamt och dock alltför fort gled jag vidare, förbi ...

Man måste begränsa sig. Vill man lefva lycklig och lefva lugn, bör man säga: min trakt är den vackraste i världen, min tid den första egentligen kloka tid som har funnits, min ras står högst och min samhällsklass är den aktningvärdaste. Jag kom att tänka på dessa saker, när jag såg en liten rundmagad och rödblommig tandläkare, som satt midt emot mig på akterdäck och drack kaffe med chartreuse. Vi hade nyss besett det oundvikliga Vreta kloster. Tandläkaren var med; han hade druckit champagne till middagen och roade sällskapet med många goda kvickheter, åtskilliga mindre goda också, öfver de naiva Kristusframställningarna och helgonmålerierna i den gamla klosterkyrkan. Man skrattade hjärtligt, och jag skrattade med, emedan jag ogärna ville begå den taktlösheten att stå allvarsam midt i ett sällskap, där alla andra skrattade. Så småningom närmade vi oss utgången. Ljudet af våra steg domnade bort under de grå hvalfven, som gifvit tak och skugga åt så många generationer af kvinnor och män med hufvudena sänkta i andakt. Skrattet och pratet tystnade för ett ögonblick, och det svepte en kylig fläkt genom den tomma kyrkan. Jag vet icke hur, men jag fick med ens en obetvinglig förnimmelse af de döda generationernas kalla och segervissa hänlöje öfver den släkt, som nu leker i solen.

Sådana löjen bör man helst bemöda sig att icke märka. Alla tidevarf, alla raser och alla samhällsklasser ha ömsesidigt funnit hvarandra löjliga och dåliga - det är en känd sak - men själfuppehållelseinstinkten bjuder oss att klänga oss fast vid det närvarande och tillfälliga, att stryka under det löje vi själfva le och blunda för motpartens; vi förlora eljest lätt den illusion af vår tillvaros betydelsefullhet, som är nödvändig för att hålla vår ryggrad rak. Man måste taga parti. Man råkar eljest lätt förse sig på det universella löjet; det är som om man fått en skärfva af den Andersenska trollspegeln i ögat.

Tandläkarens skratt var alltså sundt och klokt.

Sundt och klokt.

III.

INTERMEZZO.

JAG BLEF AFBRUTEN i min tankegång, då jag med ens fick höra pråmskepparen springa omkring

och svära på kajuttaket; han svor på ett verkligt ogudaktigt sätt. Jag plockade upp min Bourget, som hade fallit på golvet, och gick ut på däck. Dimman var borta, och solen stod högt öfver grantopparna; men på ett sandref midt i älven stod bogserbåtens kapten och svor - i enlighet med sin högre rang - efter ett ur religiös synpunkt ännu mera förkastligt formulär än pråmkarlen. På vänstra älstrand stodo tre bönder och skrattade.

Vi sutto naturligtvis fast just på det sandref, på hvilket kaptenen stod och svor.

Saken öfverraskade mig egentligen icke. Jag hade hört att det emellanåt brukades så på denna trafikled, och jag förstod genast, att de båda männen egentligen bara svuro för att ingifva mig och mina båda medpassagerare den föreställningen att det var något ovanligt på färde. Förhållandet var för öfrigt mycket naturligt. Det var efter den långvariga torkan mycket litet vatten i älven, och flodbotten, som består af lös, fin sand, ändrar dessutom form oupphörligt: man vet aldrig hvar man har ett sandref förrän man sitter fast på det.

Vi gingo tämligen oanfäktade i land på sandrefvet, svuro litet af sympati för kaptenen och öfverlämnade åt vederbörande att taga fartygen flott.

Jag ser mig omkring öfver landskapet och jag känner godt igen mig. Jag har en gång som barn lekt bort en sommar vid stranden af denna flod, som rinner blank och blå mellan gröna berg, och jag älskar den stilla enformigheten i detta landskap. Ty jag njuter mest af naturens stora enahanda; det har för mig en djupare hvila. Kustlandskapet utan skärgård, med hafvet till bakgrund; slätten med de vida vyerna och skuggorna öfver fälten, när solen lutar till nedgång; skogen med sin mörka grönska och sin djupa frid.

Och här är monoton natur med enkla, rena linjer. I den trånga dalgången längs med älven ha människorna trängt sig samman, byggt sina hus och plöjt sina tegar. I öster och väster resa sig höjderna i branta afsatser; där bakom breda sig skogarna, myrarna, ödevidderna. I norr stiga de dimblå fjällen mot himmelen. Och i söder ... I söder är landskapets stora bresch, där man pekar ut i soldiset och säger; där borta är världen!

IV.

ÅSKVÄDRET.

TIMME HAR FÖLJT på timme. Det lider långt fram på eftermiddagen, och vi ha kommit många mil högre mot norr.

Det är en förfärlig temperatur ombord på Noaks ark. Luften darrar af hetta; tjäran mellan däckstiljorna smälter och klibbar vid fötterna; solstrålarna sticka som dolkar af hvitglödadt järn.

Det är åska i luften.

Öfver det mäktiga Femtåberget, som reser sin borgliknande, med nästan arkitektonisk regelmässighet tecknade kontur en half mil i nordost, hänga tunga violblå molnmassor, trångt lagrade i täta, kompakta skifvor, lager efter lager. Strandvalorna, som bygga sina bon i sandbankarna utmed stränderna - hål vid hål i långa svarta rader - utstöta korta, ängsliga pip och flyga så lågt, att stjärtenorna gång på gång rispa vattenytan.

Och på ett sandref invid vänstra stranden sitter en ensam kråka och kraxar på ett otrefligt sätt.

Ljudet af koskällor tränger fram uppifrån heden, och på afstånd mullrar redan åskan.

En liten svart hund springer ensam och orolig utmed strandbädden och nosar i alla riktningar, med slokad svans; emellanåt stannar han och ser sig ängsligt omkring med en underlig glans i sina rätta svarta ögon; slutligen lyfter han hufvudet mot höjden, sträcker hals och tjuter, tjuter ...

Men åskmolnets slagskugga glider längre och längre fram öfver dalen, och tätt under berget rinner floden svart som bläck.

Vi ha nått fram till det färjställe vid Femtåberget, där bogserbåten har för vana att lägga i land för att förnya sitt vedförråd. En liten mager brun häst med en gul gigg kör just ned på färjan; han har skrämde ögon och oroliga öron och rycker till vid hvarje buller. Det kommer en hvit blix, följd af en skräll ... I det samma blåser ångbåten, långt, utdraget, gällt ... Hästen rycker till, körsvennen stretar, hojtar och svär ... Färjkättingen gnisslar.

En vindil ...

En ladudörr uppe i backen slår igen med en duns, och ett par kor komma springande med klingande klockor ... Hack i häl kommer en skock skrämde får med bjällror af sprödare klang ...

Stormbyn är här. Slagregnet piskar vattenytan, och öfver älven flyger en här af små toppiga, svartgrå vågor. Det är blix på blix, skräll på skräll och regnet forsar. Landskapet ligger sänkt i en gråsvart skymning.

Hästen nere på färjan stegrar sig och gnäggar och fnyser.

Men på en stor sten under en gammal grans mossiga och slokande grenar står en grå bock och betraktar alltsammans med sitt mest förstenadt hånfulla ansiktsuttryck, medan han uttalar sitt omdöme om hästens uppförande genom att gång på gång utstöta det egendomliga läte, som enligt en gammal legend bör uttydas: sicken djä-ä-äfvel!

V.

DÖDEN.

KVÄLLEN är kylig och klar.

Det blef en brinnande solnedgång, ett våldsamt tumult af bergstrakternas bjärta färgspel: ett nedblodadt rött, som i mättade strimor väfde sig in i en guldstickad brokad med orangefärgad botten, medan ett nät af tunna blekblå trådar i luftigt kast spändes öfver till den östra horisonten, som sjönk allt djupare in i mörknande blått och dunkelt violett.

Inom några sekunder är det slut. På kraftutvecklingen följer matthet. Det starka röda börjar slappas, och orangetonernas djupa saft sinar ut och bleknar bort i ett sjukt och kylande grönt. I ormigt slingrande former sänker sig dimman öfver dalen. Den höjer och sänker sig, men eröfrar ständigt nya regioner af bergens sluttningar. En enstaka gång rifver den svaga aftonvinden en bresch: då lyser västerhimmeln igenom en sista gång, blek och grön som ett tvättadt lik.

Timmarna rinna.

I tätande mörker går färden uppför älfven, slingrande från bukt till bukt, och alla bukter äro lika. Det förefaller mig som om denna flodfart räckt i evigheter och som om den måste räcka i lika många evigheter ännu. Jag ser icke något slut på denna ändlösa landsväg af mörkt vatten.

Mot min vilja kommer jag att tänka på en episod från en af de närmaste dagarna. Det var i det trista Hallsberg. Jag stod i kupéfönstret och såg ut öfver vimlet på stationen. Mina blickar stannade vid en medelålders man med ett sådant där själfullt och af livvets skiftande intryck med nästan smärtsam skärpa utmejsladt ansikte, som hos en främmande kan föda ett hastigt väckt och åter hastigt glömdt begär att komma honom nära, aflocka honom hans erfarenheter, bli hans vän. Men han steg in i en annan kupé, och jag glömde honom.

Jag tror att det var i Laxå jag blef påmind om honom på nytt. Det var där man bar ut honom död, lade honom på en soffa på perrongen och bredde en grå regnkappa öfver hans hufvud.

Man samlade sig omkring honom. Tidningsförsäljaren stannade midt i sin läxa: Nisse, Kasper, Figaro ...

En fet herre med vaxade mustascher gick förbi; han höll just på att dra upp en konjaksflaska ur bröstfickan på sin ulster. Han blef stående ... med konjaksflaskan stickande upp ur fickan ...

Sent på aftonen kom jag fram till Filipstad. En hvassnäst halfbättre gammal man skrek i mitt öra, just då vi körde in på perrongen: vi ha lik med på tåget i dag. Jag ryckte till, oangenämt öfverraskad; ty i min halfmedvetna föreställning låg den döde alltjämt på perrongen i Laxå med en grå kappa öfver hufvudet.

Man hade alltså flyttat honom öfver i en godsvagn och fraktat honom till hans bestämmelseort.

Nå, man lefver en tid, och sedan dör man; det är ju ingen egentlig nyhet. Man står och hvisslar vid biljettluckan i Hallsberg, medan man löser sin passagerarebiljett; på aftonen kommer man fram till Filipstad som fraktgods. Sådant bör hvar och en vara beredd på; men det är opassande att tala om det till en person som är ute på rekreationsresa.

Och som skall tillbringa natten ensam på ett stort, ödsligt hotellrum i en främmande stad.

- - Mörkret blir djupare och dimman tätare. Jag går in i kajutan och kastar mig på en soffa. På bordet brinner ett sömnigt ljus. Jag ligger länge vaken och grubblar öfver frågan, huruvida järnvägsstyrelsen kunde anses juridiskt skyldig att till den dödes arfvingar återställa skillnaden mellan passagerareafgift och fraktafgift från Laxå till Filipstad; jag fann många skäl både för och emot; slutligen somnade jag under det smärtande intrycket af en olöst gåta. Då jag vaknade, stod pråmkarlen vid min sida och ruskade mig i armen.

- Vi är vid Likenäs gästgifvaregård. Vi kan inte komma längre i natt för tjockan.

Klockan var tre kvart på tolf. Det återstod en half mil af vägen. Jag lämnade mitt bagage på båten, steg i land och gick återstoden af vägen i mörker och dimma - en väg, som jag gått någongång för längesedan, som barn.

1893.

KARLAVAGNENS INLÄGG

REVISORN var annars en lycklig man, ty han var nygift; men denna kväll satt han och halfsof och kände sig dystert och idiotisk, ty han hade suttit och läst en stund i den Blå boken. Nu hade hans unga fru öfvertagit den och satt och vände försiktigt blad efter blad i den tjocka luntan.

- Å, Karl, sade hon plötsligt, förklara mig detta! Jorden går ju rundt kring solen. Men åt hvilket håll går den i denna stund till exempel? Åt öster eller väster?

- Sannerligen, mitt barn, svarade revisorn, det är mer än jag kan säga. Jag kan ingen astronomi.

- Ja, men Strindberg säger att astronomerna inte heller vet det. Hör här:

»Jag stod vid mitt fönster en stjärnklar afton och fönstret vette åt norr så att Polstjärnan syntes. Bredvid mig stod en astronom af yrket. Jag frågade: då vi nu rusa fram tre mil i rymden medan jag säger tio, åt hvilket håll rusa vi? - Han svarade efter en stund: Jorden roterar ju från väster till öster ... Det vet jag, svarade jag, men det var icke heller min fråga. Jag frågar åt hvilket väderstreck rusa vi fram i rymden, om åt norr, söder, öster, väster! - Han teg, men jag såg att han aldrig tänkt på saken. Jag förenklade frågan: Peka ut det håll vi rusa fram! - Han teg fortfarande, ty han visste det inte; och det står inte i några böcker ...»

- Tja, sade revisorn. Strindberg har kanske inte läst alla böcker. Men en så elementär sak borde väl stå i den enklaste lärobok. Underligt är det.

Revisorn sjönk i tankar. Han tänkte:

- För att kunna veta åt hvilket håll jorden går, måste man först veta åt hvilket håll solen går sin skenbara gång genom djurkretsen, och det har jag väl läst om någon gång, men jag har glömt det. Jag vet öfver hufvud taget så litet. En gång i världen läste jag en bok om stjärnorna, mest för de vackra namnens skull: Aldebaran, Béteigneuze. Jag borde läsa mer än jag gör. Hur länge har jag inte till exempel föresatt mig att läsa något om Japan, men det blir aldrig af. Och det lilla man läser glömmes man igen. En gång tog jag verkligen reda på hur telefonen är inrättad. Men det har jag glömt.

Och han tänkte vidare:

- Men det är i alla fall besynnerligt att jag sitter här i en skinnstol i mitt rökrum och rusar fram genom rymden utan att ha en blek aning om åt hvilket håll det bär. Om man skulle gissa på försök. Söder? Låt mig tänka. I så fall skulle vi klockan tolf på dagen gå rätt mot solen, och klockan tolf på natten skulle vi gå bort från solen. På det viset kan det ju inte bli någon elliptisk bana. Nå, väster då? Det blir detsamma: bort från solen på morgonen, fram mot solen på aftonen. Och öster eller norr? Precis det samma! Hvilken riktning jag än försöker tänka mig, så strandar den på samma orimlighet. Kanske det bär af rätt upp i luften? Asch, det är ju för tokigt. Men det finns ju inte stort annat att gissa på, eftersom intet af väderstrecken duger. Rätt upp i luften, alltså! Men då måste ju de som bo på andra sidan sjunka ner! Eller, om det andra halfklotet också går upp i luften på sitt håll, så springer ju jorden i sär och bitarna gå åt hvar sitt håll!! Nej, hvad vill det här säga, är jag inte riktigt klok? Det går alldeles rundt för mig. Strindberg, som har läst och tänkt så mycket och som hela sitt lif har sysslat med naturvetenskaperna, har nu till sist kommit till den slutsatsen, att vetenskapen är bara humbug. Tänk om han skulle ha rätt, när allt kommer omkring! Här har jag i alla tider, ända sen jag var skolpojke, gått och betraktat det som en själfklar sak att jorden rör sig, men aldrig fallit på den idén att ta reda på i hvilken riktning vi gå. Och nu befinner det att ingen vet det, inte ens Strindberg, inte ens astronomerna! Det här var obehagligt. Skulle Kopernicus och vännen Nordenmark helt enkelt bara ha skojat med oss?

Revisorn gick tankfull af och an i rummet. Och han ställde sig i fönstret och såg på stjärnorna. Fönstret vette åt norr: Polstjärnan stod midt för näsan på honom. Därunder stod Karlavagnen en bit åt höger, litet på sned, med aktern i vädret. Revisorn såg på klockan: hon var tio.

Ja, tänkte revisorn, där står nu Karlavagnen som vanligt, på sin vanliga plats. Ingenting vet man och ingenting får man nånsin veta om dem som bo på de där sju klara stjärnorna. Om det nu bor någon alls där.

- Fast det är sant, tänkte han vidare, han står inte på samma plats som när jag såg honom sist. För ett par veckor sen vid den här tiden på kvällen stod han mer åt vänster. Han har alltså flyttat sig åt höger sen dess. Ja, det har han; det kan jag svära på!

Revisorn slog sig för pannan. Han tyckte att det skymtade liksom ett ljus för honom. Och han tänkte:

- Jag är en enkel böna, en obetydlig äffling. Som sådan bör jag enligt Strindberg vara utrustad med ett så kalladt bondförstånd. Om jag nu skulle försöka begagna det, eftersom jag inte har något annat. Hvad kan nu det betyda, att Karlavagnen på de sista veckorna har rört sig åt höger litet sakta? Det betyder helt enkelt, att solens gång genom djurkretsen går i motsatt riktning. Nu vet jag alltså det. Det är redan en liten början.

Och han tänkte vidare för sig själf. Han stod en hel kvart vid fönstret och betraktade stjärnorna och begagnade sitt bondförstånd.

Och efter att något mer än en kvarts timme ha stått vid fönstret och begagnat sitt bondförstånd, gick revisorn plötsligt fram till sin unga hustru och kysste henne på näsan - kyssten var egentligen måttad åt munnen, men den kom i hastigheten på näsan. Och han drog henne häftigt med sig till fönstret och pekade på en fabriksskorsten långt åt höger, eller på en liten blek stjärna, som satt strax bredvid, och sade:

- Åt det hållet rör sig jorden i denna stund, ungefär.

- Hur kan du veta det? frågade hon.

- Tack vare mitt bondförstånd, svarade han.

- Hvad är det för ett väderstreck? frågade hon.

- Ostnordost, svarade han.

- Jorden går alltså åt ostnordost?

- Nej, mitt älskade barn. När jag på denna plats på jorden och denna tid på dygnet skall peka ut åt hvilket håll jorden rör sig, så måste jag peka ditåt. Och det är ostnordost. Men jorden rör sig inte därför åt ostnordost. Lika gärna kunde jag säga att den är på väg till Finland eller till Djurgårdsbrunns värdshus. Öster och väster och norr och söder, det är ord som vi begagna för att beteckna platsers lägen i förhållande till hvarandra här på jorden, här på vårt klot. Vi se solen i öster hvar morgon, men solen befinner sig inte därför öster om jorden. 1 världsrymden finns inte öster eller väster.

- Men hur kan du nu veta så säkert, att jorden rör sig ditåt där du pekade?

Revisorn svarade:

- Jag stod här nyss vid fönstret och tittade på stjärnorna och skämdes. Skämdes öfver min okunnighet, att jag inte ens visste eller i en hast kunde påminna mig, åt hvilket håll solen går sin skenbara årsvandring genom djurkretsen. Ty det måste jag ju ha reda på för att kunna säga åt hvilket håll jorden går. Det är som när man far på järnväg; det är på de fasta, skenbart förbiilande föremålen man ser åt hvilket håll det bär. De närmaste föremålen ila förbi oss i motsatt riktning mot vår, de aflägsnare följa med oss. Jag minns som om det var i går - eller kanske jag bara tycker att jag minns det, därför att mina föräldrar sedan talade om det så ofta - att när jag som liten pojke en stjärnklar höstkväll var på väg till stationen med mina föräldrar och vi hade brådtom att hinna med sista tåget, så sade jag till min far: titta, pappa, månen och stjärnorna springer med oss till station! Jag såg det ju så tydligt. Och om man till exempel sitter vid vänstra kupéfönstret på ett tåg och tåget går i vänsterkurva, så tyckas de aflägsnaste föremålen till och med gå förbi oss i samma riktning som vår. Men nu förhåller det sig just så, att vi gå i vänsterkurva kring solen, från norra halfklotet sedt. Det får hvart barn lära sig i skolan; men jag hade glömt det. Men nyss fick jag veta det igen, därför att jag såg det. Jag såg det på Karlavagnen. Den har på de sista veckorna rört sig lite sakta åt höger. Och det betyder, att solens skenbara årsvandring genom djurkretsen går från höger till vänster för ögat - alltjämt från vår synpunkt förstås, från norra halfklotets. Men från vårt järnvägsfönster sedt är solen det närmaste föremålet, som ilar oss förbi i motsatt riktning mot vår, och stjärnorna de aflägsnare, som alltjämt springa med oss till stationen och springa fortare än vi i vänsterkurvan!

Men - fortfor revisorn - att vi gå i vänsterkurva kring solen, det betyder, att om jag står med ansiktet mot solen och vill peka ut i hvilken riktning jorden går, så måste jag peka rätt åt höger. Vårt fönster vetter åt norr. Klockan tolf på natten står solen i norr. Nu är hon tio; solen står i nordnordvest, långt under horisonten förstås. Alltså vänder jag mig mot nordnordvest och pekar rakt åt höger, det vill säga åt ostnordost. Åt det hållet går jorden i denna stund.

- Kanske - tillade han - bör jag på samma gång peka snedt uppåt, eller snedt nedåt. Med mina obetydliga kunskaper kan jag inte räkna ut det i en hast. Men jag har inte anledning att tvifla på att en astronom kan det.

Mannen och hustrun stodo tysta med armarna om hvarandra och tittade på stjärnorna.

- Tänk, sade hon till sist, tänk, att du så där på fri hand kan räkna ut att jorden går åt ostnordost! Men hur kommer det sig att Strindberg inte vet det, och att astronomen, som han frågade, inte visste det?

- Mitt kära barn, svarade revisorn, jag har fast anställning i statens tjänst, med lön och pension och vissa bestämda, inte allt för tankeansträngande ämbetsgöromål. Jag har inte haft anledning att slita så mycket på mitt förstånd som Strindberg. Jag tviflar inte på att hans förstånd från början var bättre än mitt. Men mitt är kanske i bättre behåll, sådant det nu är. Strindberg har grubblat och tänkt öfver allt möjligt i så många herrans år. Det är bestämdt inte nyttigt. Det kan nog vara bra att tänka lite öfver saker och ting en och annan gång. Det har jag märkt i afton. Men det får inte gå till öfverdrift.

- Ja, men astronomen? Hvad kan det ha varit för en astronom, som Strindberg frågade om en så enkel sak och som inte kunde svara på frågan? Och han hade ju ändå till yrke att veta det.

- Mitt älskade barn, svarade revisorn, jag är så ovanligt snillrik i kväll. Jag kan svara dig på allt möjligt. Och jag skall anförtro dig hvad den astronomen hette. Han hette August Strindberg.

- Hur kan du nu veta det? frågade hon.

- Det - svarade han - vet jag inte i kraft af mitt bondförstånd, utan i kraft af uppenbarelse eller inspiration.

DET MÖRKNAR ÖFVER VÄGEN

ÅTER EN HÖST, som så många andra höstar.

Jag går på en grå landsväg. Jag har gått länge och jag är trött. Jag tycker att jag har gått i många år.

Molnen hänga i tunga skifvor. Vinden sjunger i telegrafstolparna vid vägen. Det kommer för mig en gammal versbit, som jag skref en gång i min glädjetomma ungdom.

Det mörknar öfver vägen det börjar bli tungt att gå, och tunga bli alla tankar när skymningen faller på. Det lyser ett ljus där borta vid skogens yttersta rand. Det lyser upp och det slocknar och glimmar till ibland.

Där sitter väl någon vid lampan, där sitta kanhända två. Det mörknar öfver vägen, det börjar bli tungt att gå.

Jag skref denna dikt för femton eller sexton år sen i det bedrägliga hoppet att få fem kronor för den i någon veckotidning. Men det var ingen som ville ha den.

Hvarför skrifver man alltid så svårmodiga vers i ungdomen? Är det en förkänsla af allt det onda och hemska, som väntar? Är det kommande olyckor och sorger, som kasta sina långa skuggor framför sig? Är det sant, som någon har sagt, att när man diktar profeterar man om sig själf? Det är kanske något i det. Jag skref i min ungdom åtskilligt, som alls inte hade något upplefvadt bakom sig, men som jag fått genomlefva sedan. Ibland härmade verkligheten dikten så i detalj, att de värsta dödsqualen redan tycktes mig genomlidna på förhand. Och det blef lättare så.

Och i min trista ungdom väntade jag mig öfver hufvud så litet af lifvet. Kanske låg det ett slags själf försvar i detta: att inte vänta sig något. Kanske var det en instinktens fina politik, för att slippa att bli lurad. Jag kan ibland öfverraska mig med att drömma långt djärfvare och barnsligare framtidsdrömmar nu än jag nånsin vågade i min ungdom. Som ung är man så rädd att vara barnslig. Med åren blir man litet modigare, i det fallet åtminstone.

Nej, se solen! En sjuklig och öfvermogen höstsol. Bryter fram en minut genom molnskikten. Bleknar och slocknar och går.

Guld och grått: det är så vackert tillsammans. Jag undrar om jag nånsin skall bli så rik att jag kan skaffa mig en förmaksmöbel i guld och grått. Tapeterna skulle också vara i guld och grått. Grå med gullränder.

Guld och blått är också vackert, men det passar inte för mig. Det passar för himmelriket.

Och för att våga ha möbler i guld och rödt måste man vara kejsare. - - - Solen är borta och det skymmer. En flock kråkor flaxa kring en fågelskrämma. Det mörknar öfver vägen, och jag går och går. Den eviga vägen.

*

Det är kväll, och jag sitter ensam i mitt ensamma rum vid ett tändt ljus, ty jag kommer mig aldrig för med att fylla på min lampa.

Jag sitter och leker med min klocka. Min gamla silfverklocka. Den har varit med om åtskilligt, och den har ett så klokt och erfaret ansikte. Jag sitter och vrider på visarna, och alltefter som jag vrider på dem, ändrar den gamla klockan ansikte och min och väcker upp minnen och stämningar ur det förgångna.

Jag vrider visarna på half åtta. Det kan vara en sommarmorgon. Jag ser en nykrattad gårdsplan, en häck med daggpärlor i spindelväf, daggiga buskar och gräs. Världen var ny. Världen var ung. Och min mor hade en skär klänning.

Eller det är en vintermorgon. Frostn biter i skinnet. Snön knarrar under fötterna. Det är mörkt ännu, en ensam gaslykta blinkar slött genom frostdimman. Och jag larfvar till skolan. Å, jag minns min barndoms rostgula gaslyktor, hur varmt och hemtrefligt de lyste öfver snön! Sedan kom det likgröna auerljuset. -

Eller det är en kväll i oktober. Skuggor på lur i hvar vrå. Halfsofvande olyckor ligga lagrade och vänta. Vänta på sin mognads tid, som frukt om hösten.

»Alla fador får du icke veta.»

- - - När jag vrider visarna på tio minuter före tio, minns jag ett möte med en fiende. Hvad är en fiende? Hvarför hatar man hvarandra? Människor som hata hvarandra tro för det mesta, att det beror på någon stor och djup olikhet mellan dem. Men det är inte så. Det beror tvärtom på deras stora likhet, som gör att de åtrå detsamma. En tjur hatar en annan tjur. Han hatar inte en tupp. I somras dref mig slumpen en gång till Växiö. I skymningen gick jag omkring på stadens kyrkogård och sökte efter Tegnér's graf. Han ligger nedgräfd där i sällskap med en massa släktingar. Jag fann grafven och på grafven två kattor som slogs. De voro svart- och vitfläckiga och så lika, att det var omöjligt att skilja den ena från den andra. De slogs så att hårtapparna rykte. Då mindes jag min fiende och log åt vårt hat.

- - - När jag vrider visarna på tolf, får klockan ett så strängt och opartiskt ansikte. Det betyder Rättvisan. Det kan också betyda Makten. Hvad är rätt? Makt är inte rätt; men Makten är Rättens fader. Makten är fadern: en uppkomling; en selvmade man. Rätten är sonen: inte så stark som fadern, men liksom lite finare. Och ändå af samma blod.

Nej, jag sitter visst och dillar.

Jag skall berätta en historia eller två om min klocka, om det kan roa någon.

Jag köpte den för de första pengar jag själf förtjänade. Jag var femton år och hade läst med en gosse, som gick några klasser under mig i skolan. Tyvärr bar min undervisning dålig frukt för gossen. Saken var den, att jag hade fattat ett personligt hat till Karl X Gustaf. Jag förklarade, att han var en skojare och en fyllhund. Jag utvecklade, att han måste ha varit en bra barnslig statsman, som trodde att Sverige skulle kunna få någon glädje af att eröfra Polen, och som till på köpet misslyckades i det tokiga företaget och bara af en ren händelse råkade komma öfver Skåne, Halland och Blekinge i stället. Allt detta kom visserligen sanningen ganska nära, men det røjde brist på historiskt sinne. Och det var ju strängt taget inte riktigt hederligt af mig att säga gossen sanningen, då jag hade betaldt för att lära honom historia. Jag lämnade heller inte mycket kvar af Karl XII. Kort sagdt, pojken blef kuggad i examen, men jag fick mina pengar och köpte mig en silfverklocka.

Och jag växte upp och gick omkring med min silfverklocka i fickan och sökte efter vishetsbrunnen,

den som Odin drack ur. Man skall som bekant betala med sitt ena öga för att få dricka ur den brunnen. Och det är just däri knepet ligger. Ty när man bara har ett öga, kan man blott se tingen på ett sätt. Då vet man precis hvad man skall tänka och tro. Man blir klok och enfaldig som en gud, och det går en väl i händer.

Jag har också hört något om att det skall finnas en annan vishetsbrunn. Den är djupare än den första, och vattnet är också mycket kallare i den. Det är så kallt att blodet fryser, om man dricker ur den. Och den som en gång har druckit af den brunnens vatten, han ler inte mer, annat än åt deras visdom som druckit ur Odins brunn. Men priset är lite betänkligt. Det är inte fråga om ena ögat, utan om det första hjärtat och den högra handen. Hvad det första hjärtat beträffar är skadan inte stor; det skall ju värka bort i alla fall. Men handen! Högra handen! Det är en betänklig sak.

Så har jag låtit mig berättas om vishetsbrunnarna, men själf vet jag ingenting bestämdt.

Men en dag, medan jag gick omkring och sökte efter vishetens brunn – jag visste ännu inte att det fanns mer än en – mötte jag en flicka på Drottninggatan. Milde Jesus, hvad hon var söt! Och den dagen, den dagen! En snösmältningsdag med takdropp och sol och snabba vindilar med en aning om vår. Och den flickan, den flickan! Men det var en odygdig flicka; det såg man strax på henne. Hon stannade framför en blomsterhandlares fönster; jag stannade också. Våra blickar möttes. Jag frågade henne helt sakta hvar hon bodde. Hon hade den vänligheten att upplysa mig därom.

- Fråga efter Svea, hviskade hon.

Jag blef stående och såg efter henne, där hon försvann i vimlet.

Inga pengar hade jag, som vanligt. I fickan hade jag min dikt »Det mörknar öfver vägen». Med den hade jag traskat omkring från den ena tidningsredaktionen till den andra. Men det var ingen som hade användning för min femkronorsmelankoli.

Men gudskelof att jag hade min silfverklocka! Gnolande på »Hör oss, Svea» gick jag raka vägen till närmaste pantlånare.

Flickan var söt och rar. Jag berättade henne, att jag hade stampat på min klocka för att kunna komma till henne. Det gjorde henne förtjust. Innan jag gick ifrån henne, läste jag upp min dikt för henne. Hon tyckte att den var vacker. Hon sade det med ett så uppriktigt ansikte, att jag måste tro henne. Och det tröstade mig för tidningsredaktörernas kallsinnighet.

Jag sade till henne innan vi skildes:

- Jag tycker om dig. Du är så god.

Hon tycktes inte synnerligt berörd af den komplimangen. Men jag utvecklade den närmare och sade, att jag menade »god» på samma sätt som negrerna sade det om missionären, sedan de ätit upp honom. Då lyste hon upp och kysste mig och bad mig komma igen, ofta.

Och sedan – ja, sedan kom det svåra tider! Dag och natt längtade jag till henne. Och sällan hade jag pengar. Jag skref de uslaste vers som någonsin skrivits i de sämsta tidningar som fanns. Jag sålde min vinteröfverrock. Jag pantsatte min frack. Jag sålde mina böcker, de få jag ägde. Jag kunde ha sålt min själ.

Kan man älska en allmän flicka? Jo, jo, nog kan man det. Den olyckan ha många råkat ut för.

- - - Hon är död för många, många år sen. En kamrat till mig, en olycksfågeln, tog lifvet af henne och

sig själf en dag ute på ett utvårdshus. En morgon efter en karnavalsnatt.

Han älskade henne.

Många vintrars snö har sedan dess fallit lätt öfver hennes lilla lätta hjärta. Och det finns kanske ingen mer än jag i världen, som minns henne.

- - - Men jag löste ut min silfverklocka och blef människa igen och skref saker som tidningsredaktörerna tyckte bättre om än mina vers, och jag lefver. Jag lefver och lefver. Herregud, hvad lifvet börjar bli långrandigt.

Jag sitter och stirrar in i den ensamma ljuslågan, tills mina ögon bli blinda.

En gång - det är inte så längesen - ville jag skrifva en dikt, där jag liknade min själ vid en flämtande ljuslåga. Men det blef ingen dikt - bara fyra rader.

Mätt af lust och matt af plåga fräter du din lifsminut. Själ, du fladdrar som en låga som skall blåsas ut.

*

Den som ändå vore gammal.

Här om dagen satt jag vid ett festligt dukadt bord bredvid en gammal herre med en stor kraschan. Champagnen hade piggat upp honom och öppnat hans hjärta. Och han sade till mig:

- Det är skönt att bli gammal. Att vara ung var för djäfligt.

Noter

[1\)](#)

Schopenhauer.

Converted and published on <https://SamoLit.com/>